

Részletek a Zempléni Múzsában megjelent írásokból

Balázsi Károly

Beke Pál. Egy népművelő emlékezete

(részlet)

(...) Közösségtörténeti eszmefuttatásunk szempontjából az a drámai pusztulás és elnyomorodás érdemel figyelmet, amely a szabadművelődési korszakot követő évek hazai társadalmában ment végbe. Egy friss, nyitott, ígéretes közösségteremtő, -érlelő időszaknak vetett végett brutális szigorúsággal a „fordulat évében” az a kommunista puccs, amelynek eredményeként a sztálini típusú keleti despotizmus rendezkedett be az országban és az egész kelet-európai térségben. A nyugati határoknál lezárult vasfüggöny egy nagy – az Elbától a Csendes-óceánig terjedő – szürke munkatáborba zárta a szocialistának, kommunistának nevezett országokat és népeket. (A Szabad Európa Rádió terminológiájában: a rab népeket és csatlós országokat.) A totális diktatúra az egyházakra és a magántulajdonra zúdította az első ösztüzet. Tisztában voltak vele, hogy a vallásától és tulajdonától megfosztott nép védtelenné és kiszolgáltatottá válik. Röviden: *a működőképes szervezeteket és a valódi közösségeket vagy rendeleti úton betiltották, vagy egy teljesen formális, látszattevékenységet produkáló kreatúrával helyettesítették.* A állam igyekezett teljes körűen kiterjeszteni a polgárai feletti ellenőrzést. Előbb a politikai szférában, aztán a munka világában, végül a magánszférában. A hatalom persze sohasem láthatott tökéletesen alattvalói tetteibe és gondolataiba, de szüntelenül törekedett erre.

E korszak hatalomgyakorlási technikájának tudatipari változatát üzemeltette a *kultúrház* (később *kultúrotthon*, majd *művelődési otthon jellegű intézmény*, lásd még *pálinka jellegű szesz ital* stb.). Ez a lépcsős, oszlopsoros, timpanonos műintézmény – mind külcsínjét, mind belbecsét tekintve – egy ógörög templom és egy hortobágyi tehénistálló lidércnyomásos keverékét prezentálta. Rendeltetését tekintve az igehirdetésnek, az ájult áhítatnak és a tömeges nevelődésnek szolgált kijelölt helyszínéül. Nos, ennek a kultúrháznak és ennek a kultúrát *termelő-közvetítő-fogyasztó*, velejéig manipulatív gyakorlatnak volt engesztelhetetlen ellensége Beke Pál, – akár – a Magyar Művelődési Intézet művelődési otthoni osztályának vezetőjeként is. (...)

(megjelent: X. évf. 2. szám, 2010. nyár, 5–17. o.)

...

Baráth Béla Levente

Vizuális nevelés Sárospatakon 1797–1902 között.

Adalékok a Sárospataki Református Kollégium történetéhez

(részletek)

(...) Sárospatakon a rajztanítás bevezetésére sok egyéb oktatási reform mellett 1796-ban Vay József kollégiumi főgondnoksága idején került sor. Ezt a felvilágosult gondolkodásáról ismert főgondnok személyesen szorgalmazta, mert a rajzot az iskolai képzés nagy hasznú és elengedhetetlen részének tekintette. A következő tanévre már ki is alakították az új tárgy tanításának alapvető feltételeit. Tananyagát beillesztették a középiskolai szint tantervébe, és a rajztanítónak kiválasztott diákot Kassára küldték tanulni (...). A rajzórák céljára külön tantermet biztosítottak. A tanítás 1797 őszén kezdődött el. A Kollégium első rajztanára a 20 éves Nyíry István lett, akinek személyében kiemelkedő képességekkel megáldott fiatalemberre esett a választás. (...)

A 19. század munkálkodása nyomán a Sárospataki Református Kollégium a vizuális nevelés terén is gazdag örökséggel lépett át a 20. századba. 1900-ban a rajzoktatás már több mint száz éves múltra tekintett vissza, a különböző kollégiumi gyűjteményekben szép számmal volt grafikai, festészeti, szobrászati anyag. Szentgyörgyi János és Izsó Miklós személyében két jelentős, a Kollégiumhoz kötődő képzőművésszel is büszkélkedhetett, akiknek művészi kibontakozására ösztönző erővel hatottak az itt kapott impulzusok. Az egymásra következő tanárnemzedékek sorában újra és újra akadt olyan, aki felkarolta e nevelési terület ügyét. Ezeket a törekvéseket mind az egyházi, mind a szélesebb fenntartói, támogatói kör segítette a maga eszközeivel. Mindezek mellett megállapítható, hogy az általunk vizsgált időszakban a kétségtelen eredmények ellenére sem bontakozott, nem is bontakozhatott ki jelentős, az intézményhez kötődő képzőművészeti élet. (...) Mégsem szabad lebecsülnünk az e területhez kapcsolódó kezdeményezéseket és eredményeket. Elsődleges jelentőségük, hogy értékkeremtő módon formálták a diákság és tágabban az iskola vonzáskörzetének környezetkultúráját, fejlesztették vizuális esztétikai igényességét. Mindezt szembetűnő kreativitással, a rendelkezésükre álló eszközökhöz képest igényesen valósították meg úgy, hogy közben saját történeti gyökereikhez is hűek maradtak.

(megjelent: V. évf. 3. szám, 2005. ősz, 29–42. o.)

...

Barcza József

A pataki szellem

(részlet)

(...) Könnyebb e fogalmat jellemezni, mint megfogalmazni. Még könnyebb lenne egy színes idézetcsokrot összeállítani, majd elemezni kiemelkedő személyiségek kapcsolódó

vallomásaiból. Csupán egyetlen példát említve: „Szent föld” – összegezte benyomásait Patakról Petőfi, s hozzátette: „E város volt a magyar forradalmak oroszlánbarlangja. Itt tanyáztak a magyar szabadság oroszánjai.” Az utóbbi két mondatot 1847. július 9-én sugallhatta a vár megtekintése után Pálkövy Antallal történt beszélgetése és a reformkor ifjúságával való borozgatása. A diákok elődei a reformkor tekintetében messze megelőzték saját korukat. Amikor ugyanis 1793-ban a magyar jogtörténet önálló tanszéket kapott, első professzora, Kövy Sándor tanítványaiból jelképes vármegyét és bíróságot, sőt jelképes országgyűlést szervezett olyan időben, amikor a bécsi abszolutizmus még nem engedte összeülni a magyar diétát. Ne arra a neveléstörténeti újtásra figyeljünk, hogy a szeminárium-szerűen kiosztott feladatok végzésével a hallgatók már az iskolapadban elsajátíthatták a jogi és közéleti tevékenység gyakorlati formáit, hanem a vármegye nevére: Páncél! Még inkább címerére: középen ingatag várfalat kezeikkel támogató ifjak, alattuk ezzel a felírással: Dőlni ne hagy! Mindez hosszú évekkel a reformkor előtt. Érthető, hogy 1823-ban maga Metternich külön rendelettel tiltotta be ezeknek a „veszedelmes”, a magyar alkotmányosság valóságos helyzetére s talán az Aranybulla záradékára is ilyen kihívóan utaló szerveknek a működését.

A politikai ellenállás, a kuruckodás lenne hát a pataki szellem tápláló talaja? Semmiképpen, mert ez így sekélyes és kevés. Nem mások értékelő visszaemlékezéseire támaszkodom. Nem is pataki diákkorom élményeit fogom felidézni, hanem megpróbálom a pataki szellem összetevőit számba venni, történetileg kialakult gyökérzetét kitapintani, hogy azután ki-ki nézzen szembe a saját Patak-élményével, s próbálja a maga számára definiálni a fogalmat. (...)

(megjelent: VI. évf. 4. szám, 2006. tél, 31–37. o.)

...

Beke Pál

Határok nélkül (általában és konkrétan a határ menti együttműködésről)

(részletek)

„Ó európa hány határ / minden határban gyilkosok” – írta József Attila a húszas évek végén, és mélyen egyetértettem vele, amikor egy emberöltővel később Szombathelyre kerültem, véletlenül megtalált főiskolámra. A városból annak idején csak engedéllyel lehetett kimozdulni, sőt: még oda jutni is. Már Veszprémben felszálltak a vonatra a határőrök. Igazoltattak mindenkit, különösen az olyan sihedereket, mint én voltam valaha. Utánuk szűrős szemű civilek vizslattak, és bugyuta kérdéseket tettek fel a személyazonosságra vonatkozóan, meg az úti célt illetően. Éppen mondhattam volna a távoli rokonságból Zsirán, Sopronhórpácson vagy Kőszegen élőket. (...) El is küldhettem volna őket a sunyiba. Ezt sem tettem. Megfélemlítetten válaszoltam nekik nemcsak azért, mert azt várták el, hanem azért is, mert élet-halál urinak tűntek. (...) Aztán, vagy húsz év múlva, a 80-as évek elején az országot először elhagyva láttam a Hegyeshalomnál épített derékvastagságú sorompót, amelyet egy nekirugaszkodó teherautó elvetélt kitérési kísérlete után még hatalmasabbra építették, még érzékelhetőbbé téve ezzel az örökösre tervezett karantént. S azután persze megállítottak egyéb határokon is. Bizonyára nekik is bizonyítaniuk kellett

1

udomány és társadalom

számunkra, hogy ők is fontos emberek. (...) Aztán később megéltem, hogy tőlünk nyugatra megszűntek a határállomások, és már csak a pénzváltás, vagy éppen egy sör okán álltunk meg mellettük. No meg azért, hogy a velünk utazó romániai polgármestereknek valahonnan bélyegzőt szerezzünk útlevelükbe, de legalább kiküldetési rendelvénnyükre, hiszen enélkül ki hinné el nekik, hogy odakünn jártak? – de erre a funkcióra a Gasthaus pecsétje is megfelelt. (...) Volt élményem s persze véleményem a határokról éppen elegendő tehát, mire azok könnyebben átjárhatókká váltak. Persze, már ahol. És persze csak ott, ahol van rajtuk átkelő. Mert sok helyütt persze nincs. (...)

Hogy egy település körbe járható, vagy hogy arról mindenfelé vezetnek utak, az az ország belsejében élők többsége számára egészen természetes. Természetes, hogy ha egy településre bemegyünk, akkor abból ki is tudunk jönni, s természetes, hogy akár több útvonalon is. (...) Pontosabban: a határig. Mert ott aztán mintha elvágták volna. (...) Ha megnézzük a mai Magyarország térképét, bizony sok olyan utat, vasútvonalat vagy falvat látunk, amely mögött megszakad a táj. Nekünk innen, a túloldaliaknak pedig mielőttünk. A madaraknak, a vizeknek, a szélnek és az esőnek persze nem, és a topográfusok is tovább rajzolják azokat a felszíni formákat, amelyek mindkét oldalról kölcsönösen elérhetetlenek. (...)

Európaiságunknak persze része, hogy tudjuk: ezeket a határokat itt a mi környékünkön is a történelem rajzolta, s ebben nem az igazság, hanem az adott helyzet, s az akkori szereplők közül az erősebbik döntött. (...) De azért mégis felfoghatatlan, hogy Apám faluja egy másik ország belsejébe került! (...) Hogy az új határok nyolcvan esztendeje még nem volt elegendő idő arra, hogy az utakat, a vasutakat a kialakított állapothoz igazítsuk, hogy az ország peremére kerültek befelé szorosabb kapoccsal kössük! (...)

(megjelent: I. évf. 1. szám, 2001. február, 8–31. o.)

...

Bertha Zoltán

Magyarság, irodalom, patakiság

(részletek)

(...) A magyarság irodalma, a huszadik század fejleményeinek és kihívásainak szemszögéből is igazolhatóan, elsőrendűen továbbra is a nemzeti közösség, a nyelv, a gondolkodás alapvető létformáival összefüggő jelentésmélységeket tárja fel. Mert ha közhelyszerűnek vélhető is, döntő sorsmeghatározó valóság és tény, állandó szembesülésre kötelező jelenség, hogy újabb kori irodalmunk az ősiségben és a régiségben kifejlődött teljességigénnyel kapcsolódik e nép folyamatos élethalálharcához, azonosságmegtartó küzdelmeihez, társadalmi és erkölcsi emelkedésvágyához. A teljességhez hozzátartozik a megélt és átlátott személyes és kollektív létélmények sokasága, a minderre reflektáló egyéni és közös lelkiismeret, a lélek érzelmi és értelmi univerzumát megszólaltató hang sokrétűsége, de ugyanúgy a megalkotott önálló, öntörvényű szellemi értékszféra: a művészet szuverén világegésze is. Az irodalmi mű érvényessége így tehát nem vezethető le mechanikusan az általa ábrázolt vagy kifejezett külső realitás fogalmaiból, viszont a megjelenített sorsvalóság terjedelme vagy jellege sem csökkentheti az üzenet

hitelességét. Vagyis: a magyar „sorsirodalomnak” – e hagyományhűségében különleges karaktererősségű irodalomtípus eredendő és evidens művészségének – éppen nem tehertétele, hanem inkább értéknövelő sajátossága az emberi, etnikai és nemzeti megmaradás, a veszélyeztetett közösségi egzisztencia alapkérdéseire utaló jelentésvonatkozások bősége. (...)

Sárospatak közismerten és megbecsülten a magyar művelődés egyik fellelőjére. Őrtorony és kilátó – sok évszázados hagyományai szerint. Modellje és reprezentánsa, alakítója és meghatározója annak a szellemáramlatnak, amely a keresztény európai világkép, a mély európaiság, az ősi magyar kultúrtradíció és a protestáns magyar kultúrkör kontextusában teljeshetett ki. Példa és hozzájárulás: sajátos és egyetemes, regionális és össznemzeti, magyar és európai szintézisében. (...)

(megjelent: I. évf. 1. szám, 2001. február, 32–37. o.)

...

Bihari Zoltán

A Zempléni Nemzeti Park létrehozásának céljai és feltételei

(részlet)

(...) Hazánknak kevés olyan tája van, amely összefüggő, nagy kiterjedésű területen védett állat- és növény fajok százainak ad otthont, amelynek minden településén az ezeréves történelmünk valamely darabkájába ne botlanánk, s ahol a táj és az ember harmóniában él, nem szennyeznek gyártelepek, nem zajonganak autószeradók. A Zempléni-hegység és a Bodrogsík ilyen. Értékeik vitán felüliek, természeti kincseik gazdagsága, sokszínű etnikumuk, történelmi és kulturális értékeik a nemzet zarándokhelyévé avathatják a Kárpát-medence ezen szögletét, nemzeti park alapítása révén. Talán jelképes, hogy Európa mértani közepe éppen ezen a tájon, Tállya határában található.

A tervezett nemzeti park földrajzi fekvése, valamint sajátos geológiai és hidrogeológiai viszonyai a szubkárpati klímával együtt meghatározzák különleges értékű flóráját és faunáját. Sajátos településszerkezete, az egykori tűzhányók cukorsüveg hegycsúcsainca, hegyi rétekekkel, kaszálókkal tarkított összefüggő erdőségei, ódon várromjai, régi kastélyai, dzsungel-szerű ártéri erdei, vadvízvilága teszik varázslatos szépségűvé a tájat. E tájnak legszebb peremvidéke a Tokaj-hegyalja, amely kiemelkedő magyarországi táj, nemzeti kultúránk, történelmünk fellelőjére, ezeregy száz éves hazánk kincseinek őrzője. Zemplén a Kárpátok belső vulkáni övének legszebb tagja, tulajdonképpen a Kárpátok előhegye. A táj és a hegység ősi híd a Kárpátokhoz. A Bodrogsík honfoglaló kultúránk emlékét őrzi. Nemcsak régészeti leleteivel, hanem a honfoglalás korihoz hasonló tájszerkezetével is. Ezen a tájon a tavaszi vizek még szabadon járnak. (...)

(megjelent: VIII. évf. 2. szám, 2008. nyár, 27–40. o.)

...

Bordás István**Andrássy Kurta János szobrászata***(részletek)*

A Sárospataki Képtár lépcsőfordulójában áll egy szobor. Összegömbölyödve alvó, fiatal állatot, egy bikaborjút ábrázol, alkotója Andrássy Kurta János. Az állat háta állandóan fényes. Szinte mindenki, aki arra jár, megsimogatja az egy tömbből faragott, vörös gránit szobrot. Vajon mi készíteti az embereket arra, hogy végighúzzák kezüket egy jéghideg szobor hátán? Mi teszi élővé a merev sziklát? Ha erre a kérdésre elfogadható választ találunk, bizonyosan közelebb kerülhetünk a mester művészetének titkához. (...)

Legjelentősebb elméleti munkája, A magyar nép szobrászata című könyve (1944), (...) máig érvényes gondolatokat tartalmaz a népi alkotóművészet alapvető formáiról. (...) E könyv tekinthető Andrássy Kurta János művészi hitvallásának, és addigi művészi tevékenysége elméleti összegzésének. (...)

Szinte azonnal kőbe véste gondolatait, többnyire gép segítségével nélkül, kézzel, vésővel. Ennek eredményeként sokkal tömörebb, rusztikusabb felületet tudott létrehozni, amely összhangban állt mondanivalójával is. Olyan témákat ragadott meg, amelyek általános érvénnyel fejezték ki a magyar paraszti kultúra, a magyar gondolatvilág legjellemzőbb momentumait. Balladai tömörségű szobrai szinte egy-egy tömondatként hatnak. (...) Mind-mind sűrítve fejezik ki mindazokat az érzéseket, viselkedésmintákat, azt a világ-szemléletet, amely időtlenségében jellemző a magyar paraszti kultúrára. Mindezt erősíti, hogy a megformált emberalakok külső jegyeikben is hordozzák az alapvető paraszti megjelenés sajátosságait. (...) Művésze a 20. századi magyar művészettörténet élvonalába tartozik. Nem csupán azért, mert művei – gondolatiságukban és megformáltságukban – kitűnő alkotások. Hanem azért is, mert a befogadók közel érzik magukhoz szobraikat. Ezek olyan emberi tulajdonságokat, alapgondolatokat tárnak elénk, amelyek igazságukkal, időtlenségükkel a legfontosabb emberi értékeket jelenítik meg. Nem véletlen tehát az ösztönös mozdulat, amelyet az összekuporodva alvó kis állat iránt érzett gyengédség vált ki belőlünk. Nem véletlen a kis Bikaborjúnak jutó simogatások sora.

(megjelent: III. évf. 2. szám, 2003. május, 51–56. o.)

...

Cseh Gizella**A színműíró Gárdonyi***(részletek)*

Az egri vár kertjében, a Bebek-bástyán nyugszik – szemben a házzal, ahol élt – Gárdonyi Géza, az „egri remete”, a dualizmuskori magyar irodalom egyik legérdekesebb alakja. (...) Életében és művészetében sok az ellentmondás, kettősség: világmegváltó szándék és küzdelem a létfenntartásért; a műveletlenség gúnyolása és meleg szeretet a falusi em-

berek iránt; könnyed humor és komoly, világjobbító gondolatok; egyházellenesség és hit; hajlam a remeteségre és nyugtalan vándormadár lélek. (...) Első munkáin az a sok keserűség érződik, melyeket a helyét kereső fiatal néptanítónak kell megélnie. Ez az ismeretanyag később bölcs humorra enyhül írásaiban. Valójában mint a paraszti élet ábrázolója tűnik föl. Nagy sikert arat Göre Gábor-könyveivel, e humoros parasztkarikatúrákkal. Majd meglelve a neki legjobban megfelelő műfajt, a paraszti idillt, emelkedni kezdett a magyar irodalom halhatatlan írói közé. A szerző nevét országosan ismertté „legjobb regénye”, az 1901-ben megjelent *Egri csillagok* tette.

Gárdonyi Géza a 19–20. század fordulóján – utóbb említett műve sikerén felbuzdulva – próbálkozik meg újra régi és legdédelgetettebb vágyával, a színműírással, hiszen ő maga drámai alkotásaitól várta volna mindenekelőtt a halhatatlanságot – mondta hajdani titkárukról Feszty Árpádné. Gárdonyi, ugyancsak 1901-ben *Az én falum* egyik novellájából alkotja meg *A bor* című színművét. A darab váratlan sikert hoz. Nemcsak a szerző alkotói pályáján jelentett fordulatot, de a magyar dráma történetének is jelentős állomásává lett. A drámaírói pálya azonban korántsem *A borral* kezdődött. (...)

(megjelent: VI. évf. 1. szám, 2006. tavasz, 5–15. o.)

...

Dobay Béla

Sütő András írói útja

(részletek)

(...) Bár Sütő András az irodalomban hamar megmutatta oroszlánkörmeit, szilárd értékrendű, kiforrott és érett, sokoldalú íróvá emberpróbáló évtizedekben vált. Személyes példájával bizonyította egy latin közmondás igazát: *Sub pondere crescit palma*. (Teher alatt nő a pálma.) Mérföldkő volt életében az *Anyám könnyű álmot ígér* című mű megírása (1970). Ez az általa szerényen *naplójegyzeteknek* nevezett alkotás valójában egy *lirizált szociográfiai regény*; 25 év *tükörcserepeiből* tökéletesen összerakott-összeszerkesztett *történelmi tükör*. A *tükörcserepek* közösségi, családi, életrajzi vonatkozású epizódok. A gyermek és a felnőtt Sütő András pusztakamarási élményei. Keserű és derűs emlékképek; anekdoták és adomák. Az átalakuló mezőiségi falu megőrzött és veszendőbe ment szokásai, hagyományai. Az életmód- és életforma-változás okozta leplezett fájdalmak. A magyar kisebbség szociális, migrációs és asszimilációs problémái. A *tükörcserepek* – az *Anyám könnyű álmot ígér* keretében – történelmi tükörré álltak össze. És ebben a történelmi tükörben felsejlett, hogy a megideologizált román politika – háborúban és békében egyaránt – milyen szerepet játszott az egyes emberek és embercsoportok sorsának alakításában. Sütő Andrásnak e regénye a személyes átélés közvetlenségével és hitelével hódította meg az olvasóközönséget; méltán lett sikerkönyv. Édesanyja kívánsága szerint: az igazság hírnöke. Több nyelven! Akarva-akaratlan, de az *Anyám könnyű álmot ígér* – vagy legalábbis annak egy részlete – inspirálta az író, mikor az *Engedjétek hozzám jönni a szavakat* című esszéregényét elkészítette (1977). (...) Mindkét könyv (...) fényes karriert futott be. Az *Engedjétek hozzám jönni a szavakat* első kiadása hetek alatt elfogyott. Ezért a szerző az időközben románul is forgalomba hozott esszéregény második

magyar nyelvű kiadásának ügyében – a Ceaușescu-féle előírásoknak megfelelően – a minisztertanácshoz fordult; a kormányzó testület nem járult hozzá a könyv újbóli megjelentetéséhez. Ez rossz előjel volt: a romániai nyomdák kapui – az 1981-ben még gyorsan „piacra dobott” *Évek – hazajáró lelkek* című kötet után – hosszú időre bezárultak Sütő András előtt. (...)

(megjelent: VII. évf. 3. szám, 2007. ősz, 5–23. o.)

...

Dobrik István

Domján József és a magyar grafika

(részletek)

(...) Domjánt – a gyors politikai ízű elismerések (Munkácsy-díj 1955; Kossuth-díj 1956.), műveinek megformáltsága, a hagyományos magasnyomású grafikai technika megtartva-megújító merész változtatásai, újításai, a festékezés és a nyomtatás tradícióinak felülírása, különnek számító viselkedése miatt – nem fogadta osztatlan elismerés a grafikus társak körében. (...) Valóban makacs következetességgel ragaszkodott saját belső értékrendjéhez, ehhez igazította alkotói szándékát és az alkotási módot. Mesterei egyéniségére és a korrektúrákra élete végéig emlékszik, de igazán – mint kiderül – a főiskolás évek alatt nem is nagyon tudtak vele mit kezdeni. Rudnay és Szőnyi festő-karakterének hatását nem, vagy csak igen nagy áttételekkel lehet tetten érni munkásságában. A plein air festéshez való viszonya is érdekes volt. A természet megfigyeléséből leszűrte tapasztalatokat sajátos módon fogadta be, értelmezte és összegezte. (...) A belülről fakadó látomásos színekhez való ragaszkodása, az alkotásnak mély intuíciónak építő ereje zárkózottságot követel, és ehhez a zárkózottsághoz a képek készítése során ragaszkodott. Már fiatal korában is, amikor még saját szavaival élve „már nem voltam munkás, még nem voltam művész”, a képeket zárt helyen festette. (...) Domjánt még a plein air-ben festés szabadsága, a természet szín és fényviszonylatainak varázsa sem tántorította el alkotói módszerétől. A színekhez való intuitív viszonya grafikai munkásságának is alapját jelentette. (...)

(megjelent: VII. 3. szám, 2007. ősz, 71–75. o.)

...

Egey Emese

Fürdőélet Abaújban és Zemplénben

(részletek)

Ma már nem köztudott, hogy az Eperjes-Tokaji hegylánc (Zempléni-hegység) nyugati és keleti peremén feltörő vagy fűrt források vize hajdan milyen sok kisebb-nagyobb fürdőhely kiépülését segítette, milyen sok betegnek hozott enyhülést, gyógyulást. Manapság legtöbbször a végardói, az abaújszántói és a kékedi strandot ismerik, a többi hajdan volt

„gyógyhelyre” már csak a kutatók és a helybeliek idősebb nemzedéke emlékszik. Ugyanakkor napjainkban sorra jelennek meg olyan munkák, amelyek a történelmi Magyarország, vagy egyes országrészek régi fürdőéletét és kedvelt gyógyüdülőit ismertetik. Jelen írás célja a zempléni és az abaúji fürdők számbavétele, azoké, amelyek az Eperjes-Tokaji hegylánc területén, a mai országhatáron belül találhatók, s amelyek gyógyhatásuk és egykori ismertségük miatt művelődéstörténeti jelentőséggel bírnak. (...)

Zemplén vármegye főorvosa, Chyzer Kornél több tanulmányban foglalkozott a megye ásványvizeivel. Utánanézve a szakirodalomnak és személyes ismeretségeit felhasználva ő maga járt be 52 községet és megállapította, hogy 28 településen – ezek többsége ma Szlovákiában van – tör fel ásványvíz. Az Eperjes-Tokaji hegységben a peremi törésvonalak mentén fakadó természetes, ún. szerkezeti forrásokon kívül is vannak források, amelyek a második világháborút követően megindult szénhidrogén-kutatás melléktermékei. E vizek sokféle ásványi anyagot tartalmaznak, s bár hőfokuk és oldott anyag koncentrációjuk nem éri el a mai gyógyvíz szabványt, a hagyomány, a lakosság gyógyvízként kezeli őket. (...)

(megjelent: VI. évf. 2. szám, 2006. nyár, 25–35. o.)

...

Éles Csaba

Maupassant másfél évtizede. Párhuzamok és kereszteződések a francia kultúra történetében, 1880-1893

(részletek)

(...) Milyen az a társadalom, milyen az a kor és kultúra, amely a háttérét jelentette Maupassant munkásságának? Milyen az a tizennégy esztendő, amelyet most kimetszünk Franciaország politika- és művelődéstörténetéből? A górcső alá vett időszak határoló évszámait objektíve természetesen esetlegesek – ám szubjektíve, az író felől nézve, nagyon is meghatározóak. 1880 (mint láttuk) a *Gömböc* megjelenésének – 1893 pedig (mint látni fogjuk) hősünk földi életéből történt kilépésének dátuma. (...)

Maupassant sok-sok elbeszélésének zöme néhány témacsoportba sorolható. „A háborúval kapcsolatban – írja Armand Lanoux – Maupassant pőréen, ellentmondásosan áll előttünk, mint pacifista és hazafi egyszerre.” Az korántsem biztos, hogy a pacifizmus és a hazafiság mindig, teljesen és főként ellentmondásosan kizárja egymást. De az tény, hogy az 1870/71-es porosz-francia háború ifjan átélte és elmesélésekből hallott epizódjai mély nyomokat hagytak haláláig az író emlékezetében; s amelyek a nyolcvanas évek végéig megírásra is késztették. Bizonyítja ezt kezdetben a sokat emlegetett *Gömböc*, majd a *Fifi kisasszony*, az *Ordas anyó*, a *Két jó barát*, a *Párbaj*, Az *őrült asszony* és később a *Háromkirályok*. (...)

Illés Endre (...) úgy látja (1955), hogy Maupassant a fényt és izgalmat kereső lázas impresszionista évtizedekbe született bele. A színek királynője a fekete – ezt Renoir jegyezte meg egyszer, de elfelejtette; Maupassant azonban soha. „A lángoló vörösekbe és sárgákba, az édesen remegő kékes, zöldes és rózsás árnyalatokba, a felejthetetlen gyöngyházszürkébe mindig vastagon behúzza a feketét. Minden történetében és min-

den nevetésében ott a fekete. Alig lehetne Maupassant művészetét egyszerűbben és teljesebben jellemezni, mint ezzel az ellentéttel és feloldhatatlansággal: a könnyű, égő színek között a kegyetlen feketével. Nála a színek és a fénynek büntudata van.”

(megjelent: V. évf. 4. szám, 2005. tél, 6–19. o.)

...

Fehér József

Sárospatak, a könyvtárak városa

(részletek)

(...) Berzsényi lelkével, másik énjével vitatkozva, és Vörösmarty is ugyan kételkedve szól a könyvek hasznáról – utóbbi nem egészen költői kérdése közismertebb: ment-e a könyvek által a világ elébb –, én mégis ismét csak a széphalmi „szent öreget” idézném. Mert mindannyiunknak példája vagy tanulsága lehet pataki diákéveiről való visszaemlékezésének idevonatkozó egy mondata: „mert Pataknak húszezer kötetnyi bibliotékája van, s a könyvek a tanulók szobáikba is kiadattak; mert az igyekvő gyertyát gyújt a másik gyertyájánál...” Elképzelem a jelenetet; az ember, a diák, könyveket tanulmányozván, világosságot gyújt évtizedekkel, évszázadokkal, netán évezredekkel ezelőtt élt emberek elmét világító lángjánál. A magyar irodalom egyik legszebb képe, egyik legszebb metaforája ez. (...)

Nekem a könyv vagy egy könyvtár (házi könyvtár vagy gyűjteményi könyvtár) még sohasem jelent meg úgy, mint kötetek sokasága vagy polcrendszer. A könyv mellett mindig ott egy kéz, egy figyelmes szemmel lehajtott fej, egy csendes, merengő vagy gondolkodó ember-alak. A pataki könyvtárban – hogy a hely szellemét idézzük – Újszászy Kálmán derűs mosolya, Czegle Imre visszafogott, komoly méltósága, a fiatal Szentimrei Mihály gyors, barátságos szolgálatkészsége jelenik meg. (...)

A könyv kultúrája nem veszhet el. Mert jaj úgy az emberiségnek, ha ez megtörténne! Az emberi alaptermészet változna meg: a számítógépet ugyanis nem lehet behajtogatni, összefirkálni, magunkhoz hasonlítani, simogatni, visszalapozni, behunyt szemmel merengeni rajta, kölcsön adni és nem adni vissza, polcunkon igazgatni, zsebre vágni, széljegyzetelni, asztalunkon tartogatni, számárfület hajtogatni bele, kinyitni-bezární-viszszalapozgatni – s ahogy egyik beszélgetőtársam mondotta legutóbb: „még senki sem aludt el számítógéppel a hasán...”

(megjelent: II. évf. 1. szám, 2002. február, 83–86. o.)

...

Fekete Ilona**Purizmus mint történeti revízió.****A korai műemlék-helyreállítás gondolati háttere és megvalósulása Kassán***(részlet)*

(...) Henszlmann Imre írásműve, a *Kassa városának ó német stylű templomai* 1846-ban jelent meg. Ebben két kassai templomról írt, de a füzet legfontosabb részét a kassai Szent Erzsébet plébániatemplom tette ki. Terve, hogy a plébániatemplom önálló monográfiáját megírja, később nem valósult meg. A templom a 14. század végén és 15. század első felében épült háromhajós, kereszthajós, nyugati toronypárjával – amely ma már centrális térként értelmezhető. Henszlmann szisztematikusan feltárta a templom múltját oklevelekkel, és datálási javításokat is tett ezek révén, azaz kimutatta, hogy létezett egy korábbi templom. Majd az alaprajzzal kezdődően sorra vette a templom egyes részeit. A purista szemléletből következően feltételezte, hogy egy tervezőépítész volt a templomnak, ami ellentétben állt a középkor építési gyakorlatával. *„A kassai nagytemplom alkalmasint a XIII. század hatodik vagy legfeljebb hetedik évtizedében vette eredetét, magát alaptervét és legrégebben kiépített részeit tekintve, és itt meg kell jegyezmem, miképp kevés kivétellel az alapterv egészben és minden részleteiben egyöntésű, miért is kénytelenek vagyunk feltenni, hogy egyazon mestertől eredt.”* Ez az elképzelés feltételezi, hogy létezett a templomnak egy eredeti terve, amely mégsem valósult meg. A templomot arányvizsgálatoknak is alávetette, és a külső faltagoló elemeken bizonyítottan találta, hogy *„az ó német építések minden munkájukban határozott számítás után indultak és semmi arányt csupán esetleg állítottak fel”*. Ez a vizsgálat azt is bizonyította számára, hogy az alaprajzon való aránytalanságok a későbbi koroknak tulajdoníthatók, akik nem foglalkoztak a helyes arányokkal és az eredeti tervvel. De a következőkben ezzel kapcsolatban ezt írta: *„Ha már valakiben illy genialis eljárásra ismerünk, alig gondolhatjuk, hogy ez más esetben mind a szabályosságtól, melly az építészetben annyit nyom, mint a zenében az időmérték, mind pedig genialitásától egészen eltávozik; ilyesmit pedig kénytelenek volnánk feltenni, ha a’ nagy középtő tervezetét is, mellynek alaprajzát táblánk előadja, szintén eredeti építészünknek tulajdonítanók, mivel itt a’ szabálytalanság és a ’méregyen hiánya első pillanatra annyira felöltő, hogy a szemre kedvetlenül hat”*. A „középtő” a templom négyezetére vonatkozik, amely Henszlmann szerint az eredeti tervhez képest nem volt megfelelő helyen. Henszlmann ebben az esetben ismét nem vette figyelembe az esetleges időbeli eltéréseket az egyes mellékkápolnák építési idejében, illetve azok belső kialakítását is egységesnek vélte, noha a megrendelők különböző polgári családok voltak. A négyezeti pillérek nem feltétlenül utalnak nyolcszögű négyezeti toronyra, ami Henszlmann később talált katedrális ideáltípusán, a braine-i St-Yved-en (1190–1216) is megfigyelhető. Így nem értékelhette a templom erőteljesen centrális templomra utaló alaprajzát. (...)

(megjelent: VII. évf. 2. szám, 2007. nyár, 5–21. o.)

...

Földy Krisztina Lilla

Felső-magyarországi tradíció. A sárospataki tanítóképző épülete mesélni kezd
(részletek)

(...) Lechner Jenő, a sárospataki tanítóképző tervének megalkotója kezdeti stíluspróbálgatásai után, mikor egyaránt tervezett szecessziós és eklektikus épületet, 1908-ban a „Modern és nemzeti építészet” című előadásában fogalmazta meg először önálló programját. Elhelyezte azt a fent röviden bemutatott irányzatok koordinátarendszerében, és éppúgy elhatárolta az eklektikától, mint Lechner Ödön egyéni stílusától vagy a falut járó Fiatalok törekvésétől. (...)

Sáros vármegye területén és a Szepességben helyi mesterek keze munkája révén a pártázatos reneszánsz sajátos stílusváltozata alakult ki. Jellegzetes eleme ennek az épület felfalazása, a homlokzat attikával (az épület főpárkánya feletti mellvédszerű fal) való megemelése és ennek vízszintes lezárása kis fokok szabályos rendjéből álló pártázattal. (...)

Sárospatakon a késő reneszánsz időszakában különösen változatos és érdekes építészeti atmoszféra alakult ki. A Mátyás korában virágzó, toszkán eredetű all'antica kivitelű ornamentumok díszítésében a hagyományos formák mellett lombard és olasz manierista elemek is jelentkeztek, emellett a sárospataki vár díszítésének stílusát a helyi kőfaragók műhelygyakorlata is formálta. (...) A sárospataki vár tehát gyújtópontként ugyanazokat az időbeli és földrajzi dimenziókat foglalja magában, amelyekhez a pártázatos reneszánsz stílus is kötődik. A megvalósult sárospataki tanítóképző terve tehát mélyen megfelelt az 1909-ben kihirdetett nyilvános tervpályázat követelményének, amely kiemelt jelentőséget tulajdonított az építés színhelyének. (...)

A sárospataki tanítóképző épületének megépítésére heten jelentkeztek. (...) A zsűri 1909. június 12-én döntött. Egyhangúlag a „Traditio” jeligés pályaművet tartotta a legjobbnak. Lechner Jenő és Wurga László díjnyertes munkájának jutalma 2000 korona és a kivitelezésre való felkérés volt. (...) A sárospataki tanítóképző termékeny talajon épült, Lechner Jenő motívumai Sárospatak utcáin visszhangra találtak. A nyomok talán a hely szelleméhez vezetnek, erről is beszél az épület.

(megjelent: IV. évf. 4. szám, 2004. tél, 12–25. o.)

...

Halászi Aladár

Bolvári Zoltán, a „hanglító” művész
(részletek)

(...) Emberek a pedagógusok, az előadóművészek is. (...) Egzisztenciájuk nemcsak maga a munkahely, hanem a közeg, amely értelmet ad tevékenységüknek, amely természetes tere, kohója tehetségük kibontakozásának, vagyis a diákság, a tantestület, a helység és a helyiség, ahol meghitt módon zajlik a dolgozó művész élet. Ha ez elvész, vagy meg sem

nyeri az ember, gyökértelenné válik. Bolvári Zoltánt ezeken a buktatókon is átlendítette akaratereje, céljának soha nem halványuló fénye: a tanítás, a zene, a szépség szerinte való foglalata, amelyhez tanítványait, hallgatóságát el akarta juttatni. (...)

Száz év eltelt születése óta, mégis mintha tavaly beszélgettünk volna Bartók és Kodály törekvéseiről, a népdalok szerkezetéről. Chopin zenéjéről, Beethoven megsüketüléséről, Liszt Ferenc hazaköltözéséről, a pentatóniáról, a zene népeket összekapcsoló szerepéről. A halhatatlanság eléréséhez száz év nem küszöb, de ha az volna, könnyedén átlépné, mert életében a megbomlott értékrendekhez keresett és talált harmóniát, amely a zenetanítás révén életünket igyekezett szebbé, a szépre érzékenyebbé tenni. Így benne van személyének, tevékenységének hatása a mi életrajzunkban is. Ezt tudatosan, de önkéntelenül is átadtuk környezetünknek, tanítványainknak, akik már nem tudják, kitől ered a precizitás, a jó kedély, a művészet szeretete, mindez csupán pozitívan hat rájuk. (...) A zenén, pedagógián kívül nem viszonyult semmihez és senkihez alázattal. Mindent tudott tárgyról, és ha mégsem, ráérzéssel azt is tökéletesen megoldotta. Ha kollégája lettem volna, talán egy csöppnyi irigység belém is költözik iránta, de szerencsémre „csak” tanítványa voltam, így maradék és mögöttes gondolatok nélkül tisztelhetem és csodálhatom. Másoknak is ezt ajánlom.

(megjelent: VIII. évf. 3. szám, 2008. ősz, 87–90. o.)

...

Harsányi István

Nemzedékem szemével

(részletek)

(...) A Sárospataki Református Főiskola – református nevéhez híven – kezdeményező, reformáló, alkotó-teremtő buzgósága által vált híressé. Lényegre törő, sallangmentes, eleven stílus jellemezte. Mindig készen a vitára, mindig készen a jobbításra, de mindig készen a tréfára is. Öt századra visszanyúló történetében rangját, hírét kiemelkedő tanár egyéniségek alapozták meg. (...) Jómagam a 30-as évek elején, már harmadik generációs tanár dinasztia Benjáminjaként térhettem vissza az Eötvös Kollégiumból Alma Materemhez. Erdélyi János volt a példaképem. A róla elnevezett irodalmi kör vezetőjeként igyekeztem az általa hirdetett tanszabadság elvét az alsós korosztályra is kiterjeszteni. Elvem – a „személyre-szabott” nevelés – az 1934-ben indított tehetségkutató, tehetségmentő mozgalomban csúcsosodott ki. (...) Megnyílhatott a Főiskola kapuja a szegény-paraszti gyerekek legkiválóbbjai előtt is, akiknek szülei a taníttatás költségeit képtelenek lettek volna fedezni. (...) A tehetségmentő munka egyenes folytatásaként, egy évvel később indult a népfőiskolai mozgalom. (...) A népfőiskola a tehetséges, de az akadémiai képzésből kimaradt népi rétegek felzárkóztatását szolgálta. (...)

(megjelent: II. évf. 2. szám, 2002. május, 105. o.)

...

Hermán M. János**Herder életműve és magyarországi hatása***(részletek)*

(...) Herder versei, népköltészeti gyűjteményei, tanulmányai és történetfilozófiai írásai korán eljutottak Magyarországra. Olvasói közé tartoztak a jakobinus mozgalom szimpatizánsai, a magyar szabadkőművesek, a peregrinus diákok és a tollforgatók java része. Művei közvetlen hatással voltak a reformkor nyelvművelőire, megemlíthetjük Batsányi János, Révai Miklós, Versegly Ferenc, Kármán József, Fazekas Mihály, Csokonai Vitéz Mihály, Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc nevét. Folytathatjuk a sort Bajza József, Kazinczy Gábor, Kriza János és mások felsorolásával, akiknek műveiben herderi hatások tükröződnek, vagy akik fordítói voltak. Herder termékenyítő hatása leginkább a nemzeti kultúra és a magyar nyelv hivatalos elismeréséért folytatott küzdelem idején mutatkozott meg. (...)

Kölcsey Ferenc 1826-ban közölte *Nemzeti hagyományok* című esztétikai-kritikai tanulmányát, amelyben áttekinti a magyar irodalom fejlődéstörténetét. Ebben elfogadja Herder organikus fejlődésmélettét a nemzetek gyermek-, ifjú-, férfi- és öregkoráról. A poézisnek az a legkedvezőbb pillanat, amikor a nemzet a zajló ifjúság korából a tisztább és józanabb műveltség csendesebb világába lép. Kölcsey azzal is egyetért, hogy „a való nemzeti poézis eredeti szikráját a köznapi dalokban kell nyomozni”. (...)

Horváth János irodalomtörténész szerint a Herder eszmekincsére utaló irányzatnak Magyarországon Riedl Frigyes a legjelentékenyebb alakja. Szerb Antal szerint Herder nem volt zseniális alkotó, műveinél sokkal fontosabbak tovább élő gondolatai. Herder legjelentősebb alkotásának népdalgyűjteményét tartja, amelyet halála után átrendezve és kiegészítve adott ki újra Johannes von Müller, *Stimmen der Völker in Liedern* (A népek hangja dalokban, 1808) címmel. A világ minden tájáról származó költemények között Shakespeare és Goethe versei is szerepelnek, mert Herder felfogása és szóhasználata szerint minden népköltészet, ami zseniális megnyilatkozás. Herder híres népköltészeti gyűjtéséből azonban érthetetlen módon hiányoznak a magyar és az orosz dalok. (...)

(megjelent: IV. évf. 1. szám, 2004. tavasz, 5–16. o.)

...

Hoppál Mihály**Sámának között. Kínai naplójegyzetek, 2001***(részletek)*

(...) Szerencsin bő 2000. október 6-án tartotta az utolsó beavató szertartást. Tíz tanítványa vett részt ezen a több órás rituálén. (...) Délután került sor a valódi beavatási próbákra. Szerencsin és segítőnője először doboltak és táncoltak, forogtak, (...) a tanítványok pedig felsorakoztak, hogy végig menjenek a próbákon. Kivettek az udvarra egy asztalt,

azon rögtönöztek egy oltárszerűséget és elhelyeztek rajta három kis poharat, amelyekbe pálinkát öntöttek és meggyújtották. (...) A földre terítettek egymás mellé több műanyag zsákot, amelyeken a beavatandók végig mennek, megközelítik megpróbáltatásaik eszközeit. Az első próba szerint két éles kard élén kellett mezítláb végig lépkedni. Először a sámánnő, Tenhuar mutatta meg, hogy mit kell csinálni, majd az öreg sámán. Közben gyors ütemben verték a dobót és egymás után jöttek a tanítványok, férfiak és nők vegyesen (az utóbbiak talán csak négyen voltak). Két fiatal szép arcú, bajuszos fiatal férfi verte a dobót, az öreg bő pedig figyelte a próbát. A két dobos feltehetően már beavatott lehetett. A sámán néha pálinkát öntött a kardok élére, először csak ráléptek, majd a sarkukkal nehezdedtek rá, végül hosszában kellett végig araszolni rajtuk. (...) A második próba során a sámánjelöltek először a sarkukat beleérintették egy feltehetően olajat(?) tartalmazó táliba, majd erősen rátapostak egy tűzből éppen kivett forró vaskapára. A sarkukról az olaj (vagy szesz) a kapán hatalmas lángot vetett, ekkor sikeres volt a próba. A körben állók megdermedve figyelték az eseményeket. (...) Végül a harmadik próba következett, amely egy kis megtűzesített háromszög alakú vasszerszám szájba vételeét jelenti, pontosabban egy pillanatra a fogak közé szorítását. Ez is minden jelöltnek sikerült, kivéve egyet, aki állandóan előretolta, kinyújtotta a nyelvét, úgyhogy a sámánnő nem akarta megégetni a nyelvét. Érdeemes megjegyezni, hogy az öreg és segítője, Tenhuar teljes sámáni díszben, öltözetben és koronásan vettek részt az avatási szertartáson, addig az avatandók köznap, mai huszadik századi modern öltözkémben voltak. A tüzes vas fogak közé szorítását is kétszer kellett megcsinálni. Az egész végén (...) az öreg ül a fűthető alvóhelyen és a tanítványok egymásután leborulnak előtte, letérdelnek és homlokukkal érintik a földet.(...)

(megjelent: II. évf. 3. szám, 2002. augusztus, 18–31. o.)

...

Hörcsik Richárd

A Sárospataki Református Kollégium gazdaságtörténetének fő vonásai, 1919-1941 (részlet)

(...) Már az I. világháború harmadik esztendejében világossá vált a Gazdasági Választmány (GV) vezetői előtt, hogy fokozni kell a saját belső gazdálkodást, mert csak így lehet megőrizni a Kollégium anyagi önállóságát, visszatérve a régi gazdálkodási módhoz: az önellátáshoz. A háború vége felé fokozatosan erre állt rá az iskola gazdasága. S ez nemcsak hogy segítette átvészelni a háborút, hanem anyagi alapot teremtett a háború utáni talpra álláshoz.

Az iskola a háború első évében a Tápintézet ellátását saját gazdálkodásával segítette: a sertéshízlalással. A GV sertésólakat építtetett, a takarmányt pedig saját gazdaságából szerezte be. Ez hatékonynak bizonyult a háború inséges esztendei alatt, és lehetővé tette a Tápintézet zavartalan működését. Az iskola erdejében saját fakitermeléssel biztosították a Kollégium téli tüzelőszükségletét. 1919-ben már arra is lehetőség nyílt, hogy a főiskolához tartozó személyzetnek – a tanárokat is beleértve – áron alul átengedjenek a fafeleslegből. Továbbá biztosította az építkezésekhez szükséges épületfát. Trócsányi József GV-elnök szavai szerint: „Az idő fényes elégtételt adott itt azoknak a múltban so-

kat meghurcolt férfiaknak, akiknek az iskola vagyonkezelése ellen intézett támadások alkalmával kiküldött Konventi Bizottság is terhére írta, hogy az iskola tőkéjét 2-3%-ot hozó erdőbirtok vásárlásra fordították. Bár fordították volna mind arra!” A háború alatt vásárolt lovakkal – amelyek szénaszükségletét az iskola rétjei biztosították – a Kollégium függetlenítette magát az „olykor tűrhetetlen fuvarmizériával és uzsorával szemben.” A szőlők egy része a háború alatt már házi kezelésbe került. Ezért vált szükségessé új gazdasági státusz létesítése; a szőlőfelügyelői hivatalé. 1919 tavaszán pl. újabb 12-15 munkást fogadott fel a szőlők jobb megművelésére. Továbbá létrehozták a borok eladását intéző és ellenőrző Pince Bizottságot. Egyébként az összes birtok közül a szőlők voltak a legjobb állapotban. Egy-két év kitűnő termésátlaga nagymértékben megkönnyítette a Pince Bizottság munkáját, hogy ti. áron felül sikerüljön eladni a bort. Ezáltal igen jelentős jövedelmet biztosítottak az iskolának a szőlő- és borgazdálkodás által, és így hozzájárultak a főiskola vagyoni egyensúlyának helyreállításához. A háború utáni gazdasági élet fejlődésének ez a gazdálkodási ág volt az egyik serkentője. (...)

(megjelent: VI. évf. 3. szám, 2006. ősz, 25–34. o.)

...

Jakab István

A szlovákiai magyar nyelvművelés múltja, jelene és jövője

(részletek)

(...) A csehszlovákiai magyar nyelvművelés elveit nagyon tömören a következőképpen fogalmazhattuk meg:

1. A csehszlovákiai magyar nyelvművelésnek arra kell törekednie, hogy
 - a) a magyar nyelv rendszerének és törvényeinek megismertetésével,
 - b) a nyelvhasználati készség fejlesztésével egyre magasabb szintre emelje a csehszlovákiai magyarok nyelvi műveltségét.
 2. Állandóan figyelemmel kell kísérnie a nyelv fejlődését és használatát: segítenie kell a pozitív jelenségek elterjedését, amelyek a nyelvnek hasznára vannak, gazdagodását elősegítik; szüntelen harcot kell folytatnia a negatív jelenségek ellen, amelyek a nyelvnek kárára vannak, függetlenül attól, kik és milyen széles körben használják őket.
 3. A nyelvhasználat kérdésében a művelt magyar köznyelvet (köznyelven nemcsak az irodalmi nyelv beszélt változatát, hanem az egész egységes, közös, normának tekinthető belső nyelvtípust, ennek mind írott, mind beszélt megjelenési formáját értve), a nyelvhelyesség megítélésének kérdésében pedig a magyar nyelvtudományi kutatás eredményeit kell alapnak tekintenie.
 4. Szüntelenül vizsgálnia kell a magyar nyelv csehszlovákiai használatának állapotát, s az arra illetékesek bevonásával segítenie kell a lemaradást mutató belső nyelvtípus, stílus-szint, stílusréteg vagy csoportnyelvi szókészlet fejlesztésében. (...)
- Mit mondhatok nyelvművelésünk jövőjéről? Azt, hogy jövőbeli tevékenységünk nemcsak a nyelvi ismeretek terjesztése lesz, s nemcsak a hibás nyelvi- nyelvhasználati jelenségek elleni harc, hanem küzdelem a magukat nyelvelméleti szakértőknek kikiáltókkal is, akiknek fontosabbak a maguk kiagyalt elméletek, mint anyanyelvünk fennmaradásának ügye. (...)

De a nyelvművelés, sőt most már a nyelvvédelem nemcsak a nyelvművelők ügye, hanem az önöké is, mindnyájunké. Elvégre mindnyájunk anyanyelvéről van szó. (...)

(megjelent: I. évf. 3. szám, 2001. augusztus, 5–17. o.)

...

Jósvainé Dankó Katalin

A sárospataki vár műemléki helyreállításának eredményei

(részletek)

Az UNESCO Világörökség Bizottságának 2002. június 23–29. között Budapesten tartott ülése kiemelkedő esemény volt, hiszen számunkra fontos döntés született: Világörökségi Listára került a „Tokaji borvidék kultúrtáj”. (...) A döntés előkészítői (...) személyesen szereztek benyomást – többek között – a pataki vár szépségéről, művészeti értékeiről, a kulturális turizmusban betöltött jelentőségéről. (...) A múlt rétegeit megőrző épületegyüttes állapota országos figyelem központjába került az utóbbi évtizedben, egyrészt annak köszönhetően, hogy a műemléki helyreállítása nem állt meg a Vörös-torony munkálatait, restaurálását követően, hanem tovább haladt, sőt új eredményeket is tud felmutatni. Másrészt azért, mert 2001-től a központi költségvetésben szerepel a vár rekonstrukciójára fordítható összeg. Nem elhanyagolható a kezdet sem, amely a sárospataki vár műemlék-együttesének rekonstrukciós programjaként vált ismertté 1997-ben. Akkori elképzelésünk az volt, hogy a belső vár, palotaszárny felújítását befejezzük, olyan fontos feladatokkal, mint a Sub Rosa freskó és a Lorántffy-loggia restaurálása, továbbá a külső vár – múzeumi kezelésben lévő, tehát nem az egészre kiterjedő –, romjainak konzerválása, s a kastélykert, illetve vár zöldfelületi rekonstrukciója. (...) A helyreállítás során letisztult a kastély szárnyainak funkciója, így a déli palotaszárny emeleti terei, a 19. századi folyosóról megközelíthető vendégszobák lettek. (...) Míg a keleti szárny emeleti terei kiállítási térként működnek, s a loggia révén közvetlen átjárást biztosítanak a Sub Rosa terembe, az északi és a nyugati emeleti teremsor is kiállító tér, azzal a lehetőséggel, hogy az időszaki kiállítási terek a nagy lépcsőházból is megközelíthetők. (...) Minőség, pontosság és a határidők betartása: ez az elkövetkező munkák alapvető követelménye. A nagyszerű eredmények tovább gazdagítják a várat, Sárospatakot, a régiót, hozzájárulva a Világörökség megőrzéséhez.

(megjelent: II. évf. 4. szám, 2002. november, 85–88. o.)

...

Karasszon Dénes

Sárospatak jelentősége Európa művelődéstörténetében

(részletek)

(...) 1650-ben pedig Sárospatakra érkezett Comenius akinek fellépése új korszakot jelent nemcsak Sárospatak, hanem a reformáció és a protestáns szellemiség pedagógiájának európai történetében. (...) Comenius Sárospatakon pánszofista iskolát akart létrehozni;

felpanaszolta a bölcséleti, jogi és orvosi ismeretek oktatásának hiányát; kikövetelte és megnyitotta az iskola nyomdáját, és ott kinyomtatott tankönyveit adta diákjai kezébe. (...) Comenius idejében különösen magasra emelkedett a sárospataki iskola hírneve. Távoli protestáns iskolák innen kértek tanítókat és gyülekezeti lelkipásztorokat. Az 1606-ban tartott kassai országgyűlés követelte a Collegium egyetemmé fejlesztését, az ellenreformáció azonban – különösen a panszofista eszmék miatt – az üldöztetések és a bujdosás korát hozta az iskolának. Sárospatak csak 1714-ben vált articularis helyé, ahol a protestánsok templomukban szabadon gyakorolhatták vallásukat. Ekkor ismét fejlődésnek indult az iskola: Simándi István kezdeményezésére hazánkban itt indult meg elsőként a kísérletes fizika oktatása (1708); ugyancsak Simándi kezdte meg a jogi ismeretek oktatását is, ebből fejlődött ki később a jogakadémia. 1783-ban Csehország kért Patakról lelkészeket, és el is ment 57 ifjú prédikátor, hogy a „türelmi rendelet” hatására akkoriban életre kelt Cseh Protestáns Egyházat szolgálja. 1794-ben Tóth-Pápay Mihály, a Sárospataki Református Kollégium tanár-orvosa, egyben országunk első iskolaorvosa készítette el hazánk első iskolaorvosi jelentését. Említést érdemel, hogy ugyanebben az évben világi gyógyszerár nyílt Sárospatakon és látta el gyógyszerekkel a Kollégiumot; 1839-ben pedig innen indult ki a protestáns iskolákban bevezetett kötelező egészségtan oktatás; itt nyílt meg országunk első iskola-kórháza és egyik legelső tornaterme. Templom, kórház és iskola: a nemzet fennmaradásának három pillére szilárd alapokat nyújtott a magyar protestáns szellemiség fejlődéséhez. (...)

(megjelent: IV. évf. 1. szám, 2004. tavasz, 27–30. o.)

...

Kelemen Judit

Liszt Ferenc szimfonikus költeményeinek irodalmi vonatkozásai

(részletek)

(...) Liszt Ferenc, megelégedve a zongoravirtuózok mozgalmas, nyugtalan vándoréletét, az udvari színház karnagyi kinevezésével érkezett Weimarba. Goethe és Schiller városa igazi szellemi töltekezést és művészi megújulást ígért a zeneszerzőnek, aki végül 1848 és 1861 közt élt és alkotott Németország egykori fényes kultúrközpontjában. Nagy kihívást jelentett számára a zenekarral való közvetlen kapcsolat lehetősége, hiszen korábban többnyire csak zongoraműveket komponált, most viszont alkalma nyílt a zenekarkezelés, a hangszerelés, a hangszínkeverés technikájának közelebbi megismerésére, kipróbálására és csiszolására. A weimari esztendő alatt keletkezett zenekari műveinek többsége, beleértve a tizenkét szimfonikus költeményből álló ciklust, valamint azokat a programzenéket, amelyek csupán a műfaj tágabb értelmezésében sorolhatóak e kompozíciók körébe (*Faust-szimfónia*, *Dante-szimfónia*, *Két epizód Lenau Faustjából*, *2. Mefisztó-keringő*).

A szimfonikus költemény műfaji meghatározása az 1856 tavaszán megjelent hat darab, az első hat kiadott szimfonikus költemény partitúrájának címében (*Symphonische Dichtungen*) szerepelt elsőként. „Új bornak új tömlő kell!” – idézte a Bibliát a mélyen vallásos Liszt, utalva a tartalom és a forma kapcsolatára, amelynek során az egyikben

végbement változás a másik változását is magában hordozza. (...) Liszt a szimfonikus költemények programjait általában a partitúra előszavában fogalmazta meg, hisz szerinte „a programnak nincs más célja, mint az, hogy már előzetesen utaljon azokra a pszichológiai tényezőkre, amelyek az alkotásban testet öltenek. A zeneszerző esetleg meghatározott benyomások alapján komponálta művét, s ezeket azután teljesen át akarja vinni a hallgató tudatába”. Az előszó gondolatait követően Liszt több alkalommal is közzétette a teljes költeményt vagy az inspiráció forrásául szolgáló képzőművészeti alkotást, így gondoskodva a hallgatóság teljes műélvezetéről. (...)

(megjelent: VI. évf. 2. szám, 2006. nyár, 52–57. o.)

...

Kiss Jenő

Kazinczy, az Akadémia és a magyar nyelv ügye

(részletek)

(...) Kazinczy megkerülhetetlen tájékozódási és viszonyítási pont volt nyelvi kérdésekben – hívei és ellenzői számára egyaránt – a *Magyar Museum* és az *Orpheus* megindítása, tehát 1788/1790 után. A széphalmi mestert megmérte az idő, és súlyosnak találta. Kölcey róla írt akadémiai emlékbeszédében máig érvényesen fogalmazott: „Kazinczy nem vala legelső, nem is egyetlen egy, ki a' nyelvvel történt nevezetes fordulást kezdé és eszközlé. De övé a' dicsőség, hogy ízléssel párosított igyekezeteivel.” (...)

Kazinczy kora a nemzetté válásnak és a magyar nyelv versenyképessé tételének a kora. A nyelvi egységesülés és korszerűsödés irányába mutató hosszú folyamat a felvilágosodás terjedésével jut el döntő szakaszába az 1790-es évek elején. A nemzetté válás folyamatában a nyelv kettős értelemben is alapvetően fontos szerepet játszott. Egyrészt az anyanyelv a nemzethez tartozás legfontosabb kifejezőeszköze, szimbóluma lett; következett tehát a nyelvi státusváltás, az anyanyelv fölértékelődése: a nemzet és nyelve között szoros viszony alakult ki. Másrészt világossá lett, hogy a társadalom, a közösség korszerűsítésének, a rendi társadalomból a megcélzott polgári társadalomba való átmenetnek nyelvi feltételei is vannak (emlékezzünk Bessenyei tételmondatára: „Minden nép a maga nyelvén lett tudóssá, de idegenen sohasem”). A kor jeles gondolkodói azt ismerték föl, hogy a magyarság a közös nyelven és kultúrán alapuló nemzetfogalom jegyében csak a magyar nyelv korszerűsítésével fogható össze és modernizálható. A nyelvi kérdés így, ezért vált fontossá, ezért vált politikummá. A nyelvi feltételek teljesítésére két lehetőség kínálkozott: a saját nyelv versenyképes szintre emelése vagy egy versenyképes nyelvre (a mi esetünkben: a németre) való váltás. A 18. század végének vezető magyar értelmisége az előbbi utat választotta. (...)

(megjelent: IX. évf. 2. szám, 2009. nyár, 16–21. o.)

...

Kocsis Rudolf**A tárgy megjelenése a 20. század avantgárd művészetében***(részlet)*

A tárgy felhasználásának első jeleit a 20. század eleji avantgárd művészetben kell keresnünk, éspedig a kubizmusban és a futurizmusban, melyeket Hegyi Lóránd a radikális avantgárd első hullámának tekint. Werner Hofmann e két irányzathoz köti a modernizmus kezdetét az európai képzőművészetben, míg az impresszionizmust és posztimpresszionizmust előtörténetként értelmezi. Clement Greenberg amerikai műkritikus a kubista kollázst tekinti a modern szobrászat kiindulópontjának, nem pedig a korábbi szobrászati próbálkozásokat. A modern szobrászat elindítói festők voltak, miként ők voltak azok is, akik képeiken először használtak fel tárgyrészleteket vagy tárgyakat. A kubizmus, amely 1907 és 1914 között bontakozott ki, megadta a lehetőséget a tárgynak, hogy a kollázson át bevonuljon a művészetbe. A kubizmus fejlődésében általában három periódust különböztetnek meg: a Cézanne-i (1907–1909), az analitikus (1910–1912) és a szintetikus (1913–1914) korszakot. „Új plasztikai nyelv született, amely lírai és egyúttal fogalmi jellegű, amely véget vetett a reneszánsz óta alkalmazott empirikus illuzionizmusnak.” Az irányzat legfőbb képviselői Picasso, Braque, Juan Gris és Léger egy új esztétikai és technikai forradalmat vittek véghez. E mozgalmon belül először különféle textúrájú anyagokat festettek, melyeket később valódi anyagdarabokkal helyettesítettek (tapéta, viaszosvászon, újságpapír stb.). Az eljárás a *kollázs* (franciául collage) nevet kapta, ami egyszerűen ragasztást jelent. Picasso volt az első, aki ezt az eljárást a *Nádfonatú szék* című, 1912 májusában készült csendéletében alkalmazta, amelyben vastag zsinórral vette körül az ovális képet és fonott széknymatot ragasztott rá.

Az ötlet elsőbbsége azonban minden valószínűség szerint Braque-nak tulajdonítható, akinek egyik 1909-es keltezésű csendéletében egy élethűen megfestett szeg jelenik meg. Egy másik, 1911-ben készült képén, *A portugál* címűn, Braque továbblépett, és először festett nyomtatott betűket, utat nyitva így a papírkollázsnak, ami 1912 végén a *Csendélet gyümölcsöstálla* című képén valóban fel is bukkant. A következő lépés a különféle anyagokból és tárgydarabokból a kubista, dadaista, szürrealista festők tevékeny részvételével összerakott dombormű, amely a *montázs* nevet kapta. Innen már csak egy lépést kellett megtenni a tárgyakból összerakott térképpozícióig, amelynek leegyszerűsítése hamarosan az önálló tárgy megjelenéséhez vezetett. (...)

(megjelent: III. évf. 3. szám, 2003. augusztus, 5–15. o.)

...

Komáromy Sándor

**Erdély, Felvidék, Kárpátalja és a Vajdaság
magyar nyelvű gyermeklírája az ezredfordulón**
(részletek)

(...) A határon túli irodalmakat lényegileg az egység és különbözőség jellemzi. „A történelmi kényszer hatására kialakuló magyar kisebbségi irodalmak – írja Pomogáts Béla – a megfelelő országrészek (Erdély, a Felvidék, a Délvidék) kulturális hagyományaira támaszkodtak, ugyanakkor benső egységként maradtak a magyar nemzeti irodalom általános nemzeti törekvéseivel és áramlataival.” Tehát(...) egyfelől természetes módon igen határozottan kötődnek az anyaországhoz, annak magyarságához, kultúrájához és irodalmához, másfelől kötődnek ahhoz a régióhoz és környezethez. (...)

(...) A határon túli gyermeklírában a hetvenes, főként a nyolcvanas évek jelentik a valós fordulatot. Nevezetesen azt, hogy Erdélyben, a Felvidéken, a Vajdaságban és Kárpátalján is ekkor jelennek meg azok az antológiák, kötetek, amelyek – a hazai gyermeklírában is fellelhető változást némi fáziskéséssel követve – határozottan szakítanak a korábbi sematikus, politikumot hordozó költői szemlélettel, és alkotják meg a valós magyar költészeti hagyományokra épülő, a magyar gyermekfolklórból tudatosan építkező saját gyermeklírájukat. (...) A határainkon túl a gyermek- és ifjúsági irodalom számos alkotója a 20. század második felében olyan értéket teremt, amely nélkül az egyetemes magyar gyermekirodalom, s benne a líra, szegényebb és színtelenebb lenne. (...) Figyelemre méltó, hogy mind a négy régióban a líra megelőzi az epikát, a gyermeklíra az, amelyben megtalálja új hangját a gyermekirodalom, ebben a műnemben születnek meg az első értékes alkotások. (...) Magyarországon is ez volt a helyzet, hiszen a valódi áttörést, a sematizmus meghaladását, valóságos poétikai forradalmat Weöres Sándor: Bóbita című kötetének megjelenése jelentette 1955-ben. (...)

A jövőben a tudományos igényű feldolgozás nem kerülheti ki a határon túli, sőt a kontinensen kívüli irodalmak kutatását sem. E szemlélet alapján kaphatunk csak teljes és hiteles képet egyetemes gyermekirodalmi értékeinkről, ugyanakkor az európai irodalmakkal való gondolati, esztétikai és területi kapcsolatainkról.

(megjelent: I. évf. 2. szám, 2001. május, 20–30. o.)

...

Koncz Gábor

Sárospataki eu-tópiák
(részletek)

(...) Sárospatak történelmileg „kétpólusú” város. A Vár reprezentálta a politikai hatalmát, és tette híressé a várost a politikai történetben. (...) A Kollégium jelentette a művelődés pólusát, és emelte nevét Európa-szerte elismertté az oktatás, művelődés történetében.

(...) Maga a város – mint közigazgatási egység – szerényen szolgált és megélt a két pólus között. (...) A 17. századi fénykort I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsánna csodálatos szerelmi házasságától (1616) számíthatjuk, amelyből gyermekek és programok születtek. Nemcsak támogatták a Kollégiumot (Comeniust is Patakra hívta), hanem politikájuk szerint részévé tették a gazdaság és kultúra összekapcsolását. (...) A kollégium elnevezés, amely századokon keresztül él, korábban olyan egységes vezetés és irányítás alatti iskolarendszert jelentett, melyhez többféle iskola tartozott. A kollégiumon belül él a gimnázium, a tanítóképző, a teológia és az 1750-es évektől a jogakadémia is. E négy iskola alkotta a kollégiumot. Ma úgy látom, hogy ez az intézményrendszer három ok miatt válhatott a gazdaság és kultúra fejlődést generáló, szinergikus (1+1 nagyobb, mint 2) tényezőjévé. Az egyik az, hogy történelmileg változó intenzitással, hullámvázakkal ugyan, ám a Kollégium tanári kara és diáksága hosszabb idő távlatában, mégiscsak következetesen ismerte fel és vállalta a technikai, szervezeti és szellemi új lehetőségeket. (...) A szinergikus hatás másik magyarázója az, hogy századokon átívelve létezett, formálódott a pataki szellem. (...) Koncz Sándor a vallásos értelem, értelmes hit és cselekvő erkölcs hármasságában fogalmazta meg e szellemiség lényegét. (...) A szinergia harmadik magyarázója az, hogy a gazdaságot és kultúrát, intézményesen, szerkezetileg és szervezetileg is összekapcsolták. (...) A nép fiai tanultak a Kollégiumban, akik szolgálatra a nép közé mentek vissza. (...) Szerintem (...) négy Sárospatak van. Egy helyi szellemi; amely ma a Református Kollégium, az immár a Miskolci Egyetem részeként működő Comenius Tanítóképző Főiskolai Kar, a Művelődés Háza, az egyházak, a Vár és a többi kulturális intézmények, az Árpád Vezér Gimnázium és az általános iskolák, az egészségügyi ellátás és a civil szervezetek intézményrendszerében él. Egy politikai, igazgatási; amely a pártok és az önkormányzat kereteiben létezik. Van aztán egy országos, sőt nemzetközi szellemi ködvilág; csillagok ragyognak át hol kedvesen áttetsző, hol sűrű, novemberi jellegű gomolygásán. Ebből hazajáró lelkek; vágyó – csodálkozó – mérgelődő turisták; ráolvasók és programot szerkesztők bukkannak rendre elő. És vannak a munkahelyek, a házak, tanyák, háztartások. A lassan újra polgárosodó lakosság. Elviselő, vágyó lelkek; szívósan dolgozó, megkapaszkodó, befelé építkező emberek. És hiányzik az ötödik dimenzió: a négy lelket összekapcsoló lendület, hogy a padló és a plafon együtt emelkedjen. (...)

(megjelent: I. évf. 1. szám, 2001. február, 38–45. o.)

...

Koncz Péter

A sárospataki Kalajka-sétány és a Suta-ösvény ökológiai terve (részletek)

Bizonyára sokakban felmerült a gondolat, hogy mit lehetne kezdeni a méltánytalanul elhanyagolt Kalajka partszakasszal Sárospatakon, a Bodrog jobb partján? Az én vízióm, hogy létesüljön a *Rákóczi-vár* és a *Sárospatak-Végárdó Termálfürdő* a *Bodrog-part*, illetve a *fürdő melegvíz kifolyója (Suta-patak)* mentén összekötő gyalogos sétány. Ezzel a Vízikapu melletti parkot kiterjesztenénk a hídon túlra. Írásomban azt a szemléletmódot jelenítem meg, amely a különlegesen jó és egyedi állapotban meglévő, a természeti

adottságokra épülő, gazdaságosan kivitelezhető és működtethető sétány megteremtését tartja kívánatosnak. (...)

A megálmodott sétány a Bodrog part mentét érintő tevékenységek rendszerét, a vízpart és a víztér növényzetét, állatvilágát, illetve a víz tisztaságának védelmét és a vízügyi szabályokat, előírásokat messzemenően figyelembe véve épülhet ki. A közeli Long-erdő, Mandulás, Gombos-hegyi kökörücsines, Bot-kő stb. területei, illetve a vadregényes Zemp-lén erdői és a Bodrogköz vízi világa nemcsak a botanikai, zoológiai ritkaságok, illetve a geológiai különlegességek miatt értékesek. Fontos, *hogy őriznek valamit abból a tájból, amit még természetnek lehet hívni*. E területeken még természetes, tehát effektíve megvalósul az anyag körforgalma és az energia áramlása. Úgy is fogalmazhatunk, hogy rendszerük víz, levegő, energia stb. elnyelő, továbbító és átalakító/tisztító funkcióval, szolgáltatással rendelkezik. Igaz ugyan, hogy a Bodrog-part a Kalajka mentén nem védett, sőt, a legtöbb nagyfelbontású térkép beépített területként jelöli, de ez a rész mégis közel természetes állapotokat mutat. *Azért különleges, mert az eredeti, ősi potenciális vegetáció (növénytársulás) borítja.* (...)

(megjelent: VII. 4. szám, 2007. tél, 19–29. o.)

...

Koncz Sándor

A természettudományok művelői és oktatása a Sárospataki Kollégiumban a 15–16. században (részlet)

(...) *A középkorvégi helyzet.* A természettudományos jellegű ismeretközlés, az európaihoz hasonlóan, hazánkban és Patakon az egyszerűnek tartható gyakorlatias tudnivalók oktatásával vette kezdetét. A középkorban a mindennapok kérdéseire a városi, községi, a világi hatóságokkal együttműködő egyházközségi, plébániai iskolák nagyobb súlyt helyeztek, mint a rendszerint azoknál nívósabb, az egyház kizárólagos érdekeire tekintő káptalani, szerzetesi iskolák. A „hét szabad művészet” köréből az iskolák hol a kvadrivium: aritmetika, geometria, asztronómia, muzsika; hol a trivium: grammatika, retorika, dialektika tárgyköreit választották. A tantárgyak persze kombinálódtak és módosultak. Olykor egyeseket kiemeltek; például a geometria fontosságát, amikor egyházi épületek létrehozásának, díszítésének szükségletei úgy kívánták. Az ismeretek tanítása általában hármas tagozódást mutatott. Elementán az írás, olvasás, szótanulás, némi számolás elsajátítását értették. A latin grammatika a magasabb műveltségbe vezetett be. A humaniora a klasszikus művek tanulmányozását jelentette. A tanítás a magasabb szinten latinul, az elemi ismeretek terén néha anyanyelven folyt. A természettudományosnak nevezhető gyakorlatias oktatás vallásos misztikummal keveredett. Az 1-es szám Istent, a 2-es az ó- és újszövetséget, a 3-as a Szentháromságot, a 4-es a Máté, Márk, Lukács, János szerinti evangéliumot példázta. Ha a vallás ennyire alakította a legszárazabb tárgyat, a számtant, még inkább a saját képére fordította a többi.

A protestáns kollégiumi kultúra előtt, a vázolt keretben helyezkedett el Patakon a tanítás. Az 1489–90-ben keletkezett Szalkai-kódex nagyszerű bizonyítéka ennek. Az egykorú,

latin nyelvű tananyag-gyűjteményt Szalkai László (1475–1526), az ország későbbi fő-kancellárja, majd esztergomi érsek, a mohácsi csatában elesett főúr állította össze pataki diák korában. Alapja az a tudás, amit 1481–85 között szerzett az európai nivón álló krakkói egyetemen, a bakkalaureus tudományos fokozatú Kisvárdai János; tehát amit oktatta átadott tanítványainak Patakon, mint az egyházközségi iskola rektora. A többrészes, tantárgy-, tankönyvszerű kolligátumot átszövi a hasznos ismeretre törekvés. Az irodalom-poétikai, jogi, a napi életben fontos levél-fogalmazási, az egyházi és világi gyönyörködtetést kielégítő zenei tananyag között az első a természettudományos összefoglalás, 54 lapon. (...)

(megjelent: I. évf. 3. szám, 2001. augusztus, 40–47. o.)

...

Kováts Dániel

Kazinczy Ferenc, az ember és az alkotó

(részlet)

Kazinczyra emlékezünk idén országsszerte születésének 250. évfordulója alkalmából; őt, az ő példáját idézzük magunk elé. Olyan alkotóról szólnak, aki életében és utókorában egyaránt heves vitákat támasztott, aki körül újra meg újra fellángol a hívek meg a kételkedők szenvedélyes disputája. Akár kiemelkedő jelentősége elismerésének tarthatjuk, hogy az időről-időre fellobbanó vitákban ismételten rokon- és ellenszenvet ébreszt. Meggyőződésem, hogy Kazinczy Ferenc példája méltó és alkalmas arra, hogy a magyar kultúra szimbólumaként jelenjen meg itthon és a nagyvilágban, s mai gondolkodásunkkal teljes összhangban áll az ő érdeklődésének széles horizontja, amely jelgeszerűen fogalmazódik meg ebben a sorában: „Nékem az emberiség s Pest s Buda tája hazám”.

Nagyon tanulságos lenne most felmérést végezni arról, milyen képzetek jelennek meg a magyar emberek tudatában, amikor Kazinczy nevét hallják. Érzik szellemiségének kihívását, a Kazinczy-szerep hatását? Vagy már a lezárt tisztaság részévé gondolnak rá? Vannak, persze, szép számmal tanúvallomások az utóbbi két évszázad magyar költészetében Dayka Gábertől és Csokonaitól napjainkig, amelyek a „széphalmi mester” hatásáról szólnak. Talán ma is sokan gondolják Juhász Gyulával egyetértésben, hogy „A szent előd ő, a fennkölt magyarság apostola”; és sorsát meg üzenetét átgondolva többen érzik Radnótihoz hasonlóan: „egyre jobban értelek, Kazinczy, régi mester”. Mások meg talán az időbeli távolságot érzékelik inkább, s a szerep heroizmusa helyett az embert látják lelki szemeik előtt a maga esendőségében. Befolyásolja a mai Kazinczy-képet, hogy bemutatása az iskolai irodalomoktatásban fokozatosan háttérbe szorult, hiszen az irodalomtörténeti szemléletmód helyébe az esztétikai érvényesség vizsgálata került, s ez nem válik Kazinczy előnyére. Mint a stilisztikatörténetet formáló jelenség jóformán az anyanyelvi nevelésben van már csak helye.

(megjelent: IX. évf. 4. szám, 2009. tél, 5–10. o.)

...

Lapis József

Az ősz-líra lehetőségei a 19. század második felében

(részlet)

A *fin de siècle*-t, a 19. és a 20. század fordulóját az irodalomtörténet egyik legjellemzőbben átmeneti korszakaként tartják számon. Ez a tranzitórius időszak két olyan nagy, korstílusnak is nevezhető irányzat határmezsgyéjén helyezkedik el, mint a romantika és a művészeti modernizmus. A korszak alkotóit – kevés kivételtől eltekintve – vagy az egyik kései örököseiként, vagy a másik korai előfutáiraiként (esetleg mindkettőként egyszerre) szokták leggyakrabban meghatározni. A legtöbb irodalomtörténeti összefoglalóban, de sokszor az egyes szerzőket vizsgáló monográfiákban is, az egyéni hang és a saját költői eredmény alárendelődik a közvetítő (híd-) szerepnek, annak a pozíciónak, ami sajátosan *már* nem az egyik, de *még* nem a másik. Ez az egyszerre „után” és „előtt”, ez a stigmatikus „között-lét” csak korlátozottan engedi egy-egy életmű önértékelését, ezért esztétikai értelemben is gyakran alárendelt helyet foglalnak el.

A magyar irodalomban ez a tendencia – részben a sajátos történelmi helyzet miatt – fokozottan látszik érvényesülni, elég Vajda János, Reviczky Gyula és Komjáthy Jenő fogadtatástörténetét és (az oktatásban is tükröződő) kanonikus helyét megfigyelni. Ismeretes az álláspont, amely szerint a magyar irodalom mindig is fáziskésésben volt a nyugati tendenciákhoz és irányzatokhoz képest. Ezért is van az átlagosnál is nehezebb helyzetben a kutató minden olyan esetben, amikor az itthoni és a külföldi életművek között a fenti szempontok alapján kellene párhuzamot vonnia – az időbeli párhuzam ugyanis vajmi keveset segít. A 19. század második felének sajátos „irányzati” kavalkádja egyrészt (többek között pl. a századvégi novellisztika közvetítésével) lehetőséget adott a Nyugat nemzedékének a „felzárkózásra”, másrészt – ami témánk szempontjából fontosabb – olyan kontextust képes teremteni, amely némiképp párhuzamot von olyan, kronologikusan eltérő életművek között, mint Baudelaire-é, Reviczkyé és Swinburne-é.

(megjelent: V. évf. 3. szám, 2005. ősz, 5–17. o.)

Maller Sándor

Patak lelke

(részletek)

(...) Patak lelkét inkább csak érezzük, de hogy van – és ez a fontos – abban mindnyájan egyetértünk. (...) Pataknak élő múltja van, s ez könnyen kel életre: ez egyik erőforrása. Patak egyidős a letelepülő magyarsággal: családfáját Árpádig tudja visszavezetni. Az először idelátogató is így érzi ezt, akárcsak Németh László tette, aki kicsin múltot, hogy idelepedjék. A beszédes kövek között itt századokban mérik az időt. (...) Patak az ellentétek városa, sokszor így éreztem, s érzem ma is. Hegyek és az Alföld találko-

zása. (...) Patak világítótorony, tövében sötétséggel – mondták a gáncsoskodók: rég itt lenne az ideje, hogy végleg leszámoljunk ezzel a valótlansággal! Patak huzatos helyre feküdt, akárcsak az egész magyarság. Itt csaknem mindig fúj a szél, mint ma is, a levegő pezsdítő-frissítő, s ilyen az itt élő ember is, legalábbis a java. (...) Patak, nem egyszer, merészen újíto vállalkozás volt, s legyen az továbbra is. Nem várta, hanem elébe ment a tavasznak, s tegye ezt a jövőben is, jó érzékkel, jó hallással. (...) Pataknak jobb a híre, mint a valóság: ez is egyik ellentéte, de egyben erőssége is, amikor a múltjából kellett vagy kell élnie: századok adta önvédelem ez a szükség idején. (...) Diáksága a mindenkor magyar társadalom keresztmetszetét tükrözte, így volt a mi időnkben, s maradjon a jövőben is. (...) A pataki lélek egyik – talán legfőbb – titka újra meg újra megújuló fiatal-sága, amelyre – úgy hiszem – nagyon illik Jókai mondata: „Aki önmagát újra teremteni képes, az halhatatlan.”

(megjelent: II. évf. 3. szám, 2002. augusztus, 56. o.)

...

Marosi Ernő

A tudományosság modelljei a művészettörténet-írásban

(részletek)

Ma már közhelynek számít az a megállapítás, hogy a művészet modern és újkori fogalom, amelyben az európai művészeknek a kézműves-sorból a skolasztikus értelemben vett „szabad művészeteknek” (azaz: tudományoknak) művelői (azaz: az értelmiség) sorába való emancipációja nyer kifejezést. (...) Ugyancsak közhely az a megállapítás, hogy a művészettörténet-írás ennek az újkori művészetfogalomnak a kifejtése: annak a haladásnak az elbeszélése, amely a művészet lényegi eleme. A fogalmi definíciót ekként elbeszélés helyettesíti, arról, hogyan valósultak meg a tökéletesség ideái. (...) Ez a fejtegetés nem annyira a művészettörténet-írásról mint tudományról, hanem tudományosságáról mint igényről és mint ideálról kíván szólni; egy kívánságról a szociális tekintély érdekében. Lehetne persze, gúnyosabban, tudálékosságról is beszélni: erőfeszítésekről e tekintély megszerzésére, megtartására és biztosítására, ezek segítségével pedig valamilyen önrendelkezés biztosítására. Hogy ez a szuverenitás mit ér, arról persze (...) minden kor művészettörténet-szei megszerezhették a maguk tapasztalatait udvari emberként vagy közalkalmazottként. A tudományosság külső attribútumainak keresése – köztük olyanoknak, mint az egzakt-ság, az indukció logikai elvének követése, a felfedezői attitűd – a tudományszerveződés és intézményesülés kezdeti fázisának sajátossága. Előfordulnak persze a tudományszakok gyermekkorának jellemzői később is, de ezek az esetek nem tekinthetők normális jelenségeknek, hanem inkább retardációs tüneteknek. Ismert példák a nacionálszocializmus vagy a dialektikus materializmus tudománypolitikájának köréből lennének idézhetők. A kezdeti korszak végét a tudományos metodika sajátságosságának tudatosulása jelentette. Erre a művészettörténet-írásban a 19. század legvégén került sor. A modern művészettörténetben az alapot az interpretáció-elv általános elismerése jelentette. (...)

(megjelent: IX. évf. 2. szám, 2009. nyár, 5–15. o.)

...

Németh János István

Az europatriotizmus időszerűsége
(részlet)

(...) Az európai kultúra az itt élő népek történelmének alkotása, legátfogóbb meghatározója, amelynek formagazdagságában következetesen kimutatható a humanitás jelenléte. Mindazon produktumok, hagyományok, normák, viszonyok és szimbólumok összessége, amelyek az európai társadalomfejlődés során váltak és válnak e sajátosságokat összegyűjtő az egyetemeset pedig tagoló entitássá. Az europatriotizmus végső soron nem más, mint az európai kultúra tudatos vállalása, megbecsülése, fejlesztése, akár szeretete is. Történelmi hagyomány, viszonyrendszer, program és cselekvési mód, amely az Európai Uniót alkotó és az ide bevándorló népek számára egyaránt mértékadó. Önazonosság, büszkeség és felelősség sajátos együttese a mindennapok cselekvésrendjében.

Akkor is európaiként éltünk, ettünk, ruházkodtunk, ünnepeltünk, kereszteltünk és temettünk, amikor nem voltunk az Európai Unió tagjai, miként a közösség tagjaiként is lehetünk kultúránkban többek, gazdagabbak és elmélyültebbek, mint ama nyugati átlag, amelynek fogyasztói kiüresedéséről, a jólét és a jó lét könnyű összetévesztéséről oly sokat és szomorúan tudnak mesélni évtizedek után hazatérő honfitársaink.

Európa fogalma menedék volt és remény, európaivá tenni közösségeinket, a szülőföldet ahol éltünk, tartós és összekovácsoló célként élt bennünk még a szocializmus időszakában is. Nos, napjainkra a helyzet jócskán megváltozott. A szülőföld európaizálása után és mellett legalább olyan fontossá vált Európa szülőföldünk tételének programja, Európa visszavétele. Ez a program ötvözi az europatriotizmus valódi tartalmát, a térségünkben egyre több feszültséget okozó kulturális konfliktusok kezelésének sajátos módszerét és a politikai multikulturalizmusra kínált humanista alternatívát. (...)

(megjelent: VIII. évf. 3. szám, 2008. ősz, 5–12. o.)

...

Orosz István

A debreceni és a sárospataki falukutatás
(részletek)

Bibó István (...) állapította meg, hogy „az ún. 'falukutató' irodalom megítélése és értékelése körül meglehetősen fogalomzavar uralkodik”. Ennek okát abban látta, hogy egyesek irodalmi, sőt szépirodai szempontok szerint ítélik meg és helyezik el a magyar irodalom egészében ezt az irodalmat, mások egyszerűen politikai újságírásnak tartják, s a publicisztika fogalmkörébe sorolják, míg ismét mások a falukutatás tudományos munkának vélik, földművelőkre, parasztokra, falusiakra irányított szociográfiának, amelynek eredményeként a falukutatók „társadalmi tényeket állapítanak meg, helyszíni és statisztikai kutatásokat végeznek, s általános törvényszerűségeket nyernek eredményként”. Ha e három szempontot a debreceni és a sárospataki

falukutatásra is alkalmazni akarjuk, ami az 1930-as években történt a hazai reformátusság e két kelet-magyarországi fellegetében, kétségtelenül e harmadik csoportba sorolható be, bár Debrecen fontos szerepet játszott a népi írók mozgalmának kialakulásában is. (...)

Debrecen és Sárospatak falukutatásban betöltött szerepének felvillantására azért is szükség van, mert különösen az utóbbi nem állt a kutatók homlokterében. (...) Úgy vélem, mindkét város példája azt bizonyítja, hogy a falukutatást nem lehet elszakítani a főiskolai diákmozgalmaktól és társaságoktól, amelyek jobboldali ideológiai alapjaik ellenére rá kellett, hogy döbbenjenek a magyar valóság kiáltó ellentmondásaira, s az egyházi szervezetektől sem, amelyek a valóság ismeretére igyekeztek nevelni a gyülekezetek szolgálatára készülő tagjaikat. (...)

(megjelent: IV. évf. 2. szám, 2004. nyár, 14–21. o.)

...

R. Várkonyi Ágnes

A királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség a 17–18. századi béketárgyalásokban és békekötésekben

(részlet)

A kora újkor fejleményei közül az egyik legszámottevőbb, hogy létrejött a társadalmak, nyelvek, vallások, államok változatos Európáját szabályozott megegyezésekkel általánosabb egységbe foglaló békerendszer. Az országok egymás közötti viszonyát pedig a békekötések, és ezek révén a szövetségek kölcsönösen garantálták.

Vajon nem túlzás a Királyság és a Fejedelemség békekötéseit az európai békerendszer kialakulásával összevetve vizsgálni? Több körülmény figyelmeztet, hogy egyáltalán nem. Sőt, egyenesen követelmény. A három részre szabdaltságot Magyarország kevéssé önálló, vagy korlátozott szuverenitással rendelkező államaival is a kor nagyhatalmai folytattak megegyezési tárgyalásokat. Békekötéseiket pedig Európa úgyszólván valamennyi országa figyelemmel kísérte. A bécsi, londoni, párizsi, velencei, krakkói, hágai, stockholmi és más levéltárak és kéziratárak gazdag anyaga tanúsítja, hogy a magyar békekötések élénken foglalkoztatták a kormányokat, a diplomáciát és a közvéleményt. Az európai békerendszer kialakulásának három jellemző szakaszával pedig egybeestek a jelentős, magyar vagy Magyarországról döntő békekötések is: így 1606, 1645–1664 és 1699–1711. Hol van tehát a királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség helye az európai békerendszerben?

Történetileg hiteles választ csak úgy remélhetünk, ha nem az egyes békekötések részleteit, hanem közös struktúráját vizsgáljuk. Az évszázados folyamatot tekintjük át. A téma nagy, ezért csupán a fő vonalak érzékeltetésére szorítkozhatok. Le kell mondanom arról, hogy idézzem régi és ifjabb kollégáim, az élők és az eltávozottak kitűnő munkáit. Nem utalhatok az európai békerendszerrel foglalkozó, újabban különösen gazdag nemzetközi szakirodalomra sem. Talán bölcsőbb lett volna egyszerűbb témát választanom. De látva, hogy Magyarország története rendre kimarad a 21. század tankönyveinek szánt Európa-történetekből, nem kerülhetem meg a kérdést. (...)

(megjelent: VII. évf. 4. szám, 2007. tél, 5–14. o.)

...

Szabadfalvi József**Bibó István helye a 20. századi magyar jogbölcséletben**
(részlet)

(...) Bibó jogbölcséleti munkásságának általános értékelése kapcsán elmondható, hogy a "szegedi iskola" és alapítója legfőbb érdeme, hogy az 1930–1940-es években megpróbált új utakat találni, túllépni a klasszikus neokantiánus paradigmákon és ennek révén ismételten bekapcsolódni a jogbölcséleti gondolkodás legújabb nemzetközi áramlataiba. A Horváth-tanítványok személyében olyan új generáció jelent meg, akik számára – az osztrák-német jogtudomány eredményeiben való tájékozottság mellett az angol-amerikai, francia stb. szakirodalom egyidejű, naprakész ismerete révén, illetve az elődök külföldi szakmai-baráti kapcsolatait más irányokba is továbbépítve – lehetőség nyílt, hogy a magyar jogbölcséletet alkalmassá tegyék a második világháborút követő modern kor kihívásainak. A közismert közép-kelet-európai politikai-társadalmi történések a magyar jogbölcséleti gondolkodás számára más „kihívást” fogalmaztak meg. A Magyarországon 1948/49-ben bekövetkezett fordulat nem csupán a háború utáni politikai, gazdasági, kulturális föllendülést, a társadalmi modernizáció lehetőségét akadályozta meg és a perspektivikusan nyugat-európai fejlődési modell megvalósításától szakította el hazánkat, hanem – tisztelet a kivételnek – négy évtizedes kitérőt eredményezett a magyar jogfilozófia fejlődésében.

Bibó jogfilozófusi szárnypróbálgatását tekintve joggal állapíthatjuk meg, hogy kevés fiatal jogász, tudósjelölt pályakezdése volt ennyire egyértelműen sikeres. Tehetsége, szorgalma, kitartása nemzetközileg is jelentős tudományos karrier ígéretével kecsegtette. Korai írásai arra predesztinálták, hogy a magyar jogtudomány, ezen belül is főleg a jogbölcsélet, de a nemzetközi jog művelésének kiemelkedő alakjává váljon. Az ismert történések azonban nem tették lehetővé az óhajtott cél elérését. Sajnálatos, hogy a magyar és európai jogfilozófus tudósközösségnek csupán nagy ígérete maradt. Jogfilozófiai érdeklődésére azonban a belső száműzetés éveiben is büszkén utalt. (...) Sohasem maradt hűtlen elsőként választott tudományszakához.

(megjelent: II. évf. 4. szám, 2002. november, 6–13. o.)

...

Szathmáry Béla**A keresztyénség hatása az állam- és jogbölcsélet fejlődésére**
(részlet)

(...) A keresztyénség fő elvei az Isten, a világ gondviselő atyja, a világot fenntartó lélek, a szeretet, az önfeláldozó könyörület jelentik a legnagyobb emberi erényeket. Ez az új világnézet és erkölcstan a sztoikusokra emlékeztet, „de azt úgy eszményileg, mint gyakorlati szempontból óriásilag felülmúlja, új bölcsészeti és jogbölcsészeti eszméket is rejt magá-

ban.” Ahogyan Finkey Ferenc művében kifejti, a keresztyénség az antik világ idegengyűlöletével szemben az embereket különbségtétel nélkül Isten fiainak, egymás testvéreinek tekinti, egymás szeretetét és tiszteletét, a jó cselekedetet, az adakozást, a szegények ápolását, gondozását nyilvánítja az emberek legfőbb kötelességének, ezáltal az embert és annak hivatását mélyebben értelmezi, mint az ókori jogbölcselet. A keresztyénségben nem létezik sem az állam mindenhatóságának tanítása, sem a rabszolgaság.

A jogbölcselet számára így a leszűrhető alapelvek a következők: egyenlőség, lelkiismereti szabadság, a népek testvérisége és az emberi társadalom örök békéje. Amennyiben elfogadjuk, hogy a természetjog mint jogbölcseleti irányzat már az ókortól létezik, mely egy tértől, időtől független, örökérvényű „jogi kódex” szabályaiból áll, vagy legalábbis a mindenkori erkölcsi közmeggyőződésnek a mindenkori jog helyességére vonatkozó része, akkor a vizsgált kor keresztyén jogbölcseleit mindenképpen e természetjogi irányzathoz tartozónak kell tekintenünk. Állambölcseleti kérdésben pedig mind a katolikus, mind a protestáns szerzők a teokratikus államkeletkezési mód képviselői. A teokratikus felfogás az államnak isteni (természetfeletti, felső hatalomból származó) eredetet tulajdonít. Ez a felső hatalom jelöli ki a személyt, dinasztíát, az állami tisztségeket, amely az államot az adott területen létrehozza és működteti. A felfogás eredetét már az ókori államoknál is megtaláljuk (Egyiptom fáraóinak isteni eredete, illetve a fáraó isteni személye), de kibontakozása mint államkeletkezési elmélet a középkorra tehető. Az egyházak az állam isteni eredetét vallották és vallják ma is. Mivel minden hatalom a földön Istentől ered, így maga az állam is Istentől való. (...)

(megjelent: VI. 3. szám, 2006. ősz, 5–18. o.)

...

Szentirmai László

Tajvani mozaik

(részlet)

(...) *Második nap: tanítás a tajpeji Pen Dan Általános Iskolában.* Reggel felkészültem a munkára, átvizsgáltam a felszerelést: diaképek, alaklemezek, kéziszerszámok és a hazánkat bemutató apróbb/nagyobb tájékoztató képes kiadványok. Óra előtt az iskola egyik énektanárnőjének lakásában gyülekeztünk, aki pazar ebéddel szolgált mindannyiunknak. Az ok természetesen a különleges alkalom volt: egy magyar tanár vállalkozik arra, hogy a bábjáték őshazájában merészeljen bármit is mondani arról, hogy mit, hogyan kell/ene csinálni... A kollégák – az igazgató, a tánc, a bábjáték és a tusrajz oktatói mellett többen voltunk és beszélgetés közben a gazdag terítéket jól megkurtítottuk. Ebben én az izgalom miatt nem jeleskedtem különösen. Az iskola Tajpejtől viszonylag távol, a hegyek oldalán húzódik meg. Városi busszal elérhető, de eléggé messze, romantikus környezetben van. A gyerekekkel – akik igen ügyesnek bizonyultak bemutatójuk közben – hamar „szót tudtam érteni”. Egyrészt tanulják az angolt, de megkapták a mese kínai változatát is. Az a lehetőség, hogy a szokottól egyszerűbb változatot készíthettek, ráadásul saját elképzeléseikre is támaszkodhattak – leegyszerűsítette a tevékenységet. Az eldobásra ítélt papírdobozból öt perc alatt rittyentett bábszínház, amely mind síkbábokkal és mind

árnyfigurákkal való játékra egyaránt lehetőséget ad, mindenkinek tetszett. Levetítve a mi bábjátékos gyakorlatunkból válogatott 70 diaképet elnyertem a még visszatartott további rokonszenvüket is. Három óras találkozásunk után nagy barátságban búcsúztunk. A tajvani kollégák, a számukra szokatlan szabad, kreatív hozzáállást dicsérték, ami az ő, kissé kötöttebb alapállásuk felől érthető volt. Az ottani – színpadra szánt – történetek inkább „emberesek” (kevésbé állatmesék), amelyek az absztrakciót nem engedik meg oly fokon. (...)

(megjelent: I. évf. 4. szám, 2001. november, 5–21. o.)

...

Takács Ádám

A történelem ereje. Módszer és tematika Michel Foucault-nál

(részlet)

(...) Egy filozófiai gondolkodás ereje és újíító képessége talán azokból a problémákból kiindulva ítélhető meg leginkább, amelyeket ez a gondolkodás kidolgoz és érvényre juttat. Ebből a szempontból vitathatatlannak látszik, hogy Michel Foucault munkássága a 20. század legerőteljesebb filozófiai vállalkozásai közé tartozik. Foucault radikalitásának mérlegelésekor azonban nem tekinthetünk el attól, hogy itt nem pusztán a hagyományos problémák újfajta megfogalmazásával, de egyenesen magának a „probléma” fogalmának az átalakításával van dolgunk. Ez azt jelenti, hogy ha a filozófia problémái hagyományosan a metafizika, az ontológia, az ismeretelmélet, a történelemfilozófia, az etika, stb. valamely ága alá sorolódnak, mert úgy látszik, hogy történeti alakulásuk folyamán többé-kevésbé megőriztek bizonyos tartalmi azonosságokat, akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy a gondolkodás és a történelem összefüggésének egy ettől eltérő felfogása a filozófia sajátos problematikájának egy ettől eltérő meghatározását eredményezheti. Ilyen helyzetet találhatunk Foucault-nál, aki az általában vett emberi tudás alapvető történetiségét szem előtt tartva egyrészt tág értelemben filozófiainak tekint minden gondolkodást, amely új tárgyakat hoz létre a megismerés és a gyakorlat számára, másrészt az autonóm filozófiai tevékenység részére azt a feladatot tartja fent, hogy a maga történeti feltételeire támaszkodva „diagnosztizálja a jelent”, amelyben élünk, vagyis elemezze a kultúránkban érvényes megismerések és gyakorlatok aktuálisan fennálló állapotát. Másként mondva, a felismerés, hogy „történeti módon ítéltünk a történelemre” Foucault-nál abba az irányba viszi a filozófiai gondolkodást, hogy problémákon ne az érvényességüket minden változáson keresztül megőrizni képes „bölcseleti” kérdéseket, hanem olyan szimptomatikus feszültségeket értsen, amelyekkel történetileg adott helyzetünk a kollektív tapasztalás és a társadalmi gyakorlat szintjén aktuálisan szembesít bennünket. Így ölt alakot fokozatosan az egyes művekben és a művekre vonatkozó módszertani reflexiókon keresztül Foucault egyszerre történeti és aktualitásokhoz szabott filozófiai programja, amely röviden a „jelen története” névvel lehetne jellemezhető. (...)

(megjelent: V. évf. 3. szám, 2005. ősz, 18–28. o.)

...

Takács Béla**Képes Bibliák***(részlet)*

A magyar protestáns, illetve a református bibliakiadások hosszú sorában az első, képekkel illusztrált Szentírás 1541-ben jelent meg. Ez a Sylvester János Új Testamentuma, amelyhez valószínűleg Johannes Strutius bécsi művész készített fametszeteket. Közel négyszáz esztendő telt el, amíg Tóthfalusi József marosvásárhelyi református lelkész vette azt a bátorságot, hogy 1908-ban „Képes Szent Biblia” címmel, 1727 oldal terjedelemben kinyomassa az első teljes Károli-féle Szentírást több száz képpel és magyarázó rajzzal. Az illusztrációk között a leghíresebb festők alkotásai mellett gyengén sikerült, egy-egy bibliai igére vagy történetre utaló képecskét látunk. Ettől függetlenül református népünk örömmel fogadta ezt az újdonságot, és a középosztály, a jómódú parasztság szinte kötelességének érezte, hogy megvegye a vaskos, szecessziós díszkötésű Bibliát, amely a képei révén kétségtelenül hozzájárult a Szentírás megismeréséhez, olvasásához. Annál is inkább, mert a bevezetőben a kiadó röviden leírja a Biblia keletkezésének történetét, sőt szó- és tárgymutatót, időrendi táblázatot csatol a bevezetéshez. 1921-ben a Brit és Külföldi Bibliatársulat ún. „Rembrandt Bibliá”-t adott ki magyar nyelven, a művész negyvenkét festményének rossz másolatával. Az egyszerű és elmosódott képek csak sejtetik azt a fény- és árnyjátékot, amelynek Rembrandt oly nagy mestere volt. Szintén terjedelmes, de képanyagában sokkal alacsonyabb szintű a múlt század végén, majd az 1930-as években megjelent ún. „Arany Biblia”, amelyet egyetlen művész, a francia Gustav Doré illusztrált 1864-ben a maga – számunkra nehezen elfogadható – romantikus stílusában. Ez a reprezentatív, de inkább csicsás Biblia szinte csak arra volt jó, hogy az úrasztalára tegyék becsukva, mert a kötés dús aranyozása így érvényesülhetett. (...)

(megjelent: VII. évf. 3. szám, 2007. ősz, 101–102. o.)

...

Tamás Edit**Józseffalva 222 éve***(részletek)*

(...) A sárospataki uradalom területén, Patak határából kiszakítva jött létre Józseffalva 1785 nyarán. „Patak déli végében a Német-Országból beszivárgott Svábok számára II. József itt is egy egész úczát épített, 's a' gyűlevész népet zsindeellyel-fedett házakkal, egy egy pár ökörrrel s mindennemű házi és gazdasági eszközökkel, mint sok más Kamarai jószágokban, itt is megajándékozta ...” A település az Újpaták nevet is fekvése által kapta, hiszen csak egy utca választotta el Sáros-Nagy-Pataktól. A Józseffalva név a sváb lakosság ideteleptőjének, II. József uralkodónak a nevét őrizte meg. A buzgó katolikus sváb lakosság hagyományába azonban Szent József neve került az idők folyamán névadóként. (...)

Sárospatak és Józseffalva élete, mindennapjai utóbbi alapításától összekapcsolódott. (...) A századfordulótól egyre inkább az Újpaták elnevezés élt, sőt 1905-től hivatalosan is így emlegették. (...) A két település egyesítésének lebonyolítása 1913-ban történt meg. A 338 lakosú kisközség véglegesen Sárospatak része lett. (...)

Mit tehetünk egy falu emlékének ápolásáért a 21. század elején? Szeretnék arra biztatni mindenkit, hogy lehetőségei által önállóan vagy másokkal összefogva ismertessük meg Józseffalvát másokkal is. (...) A város megjelölheti a település térképein vagy a városrészeket kijelölő táblákon az egykor volt települést. A katolikus egyház napjainkban is következetesen használja a kápolna megjelölésére Józseffalvát helymegjelölésként. Ha sokan teszünk egy kicsit, talán többet halljuk majd Józseffalva nevét. Újra értelmet nyer a város lakói számára is e földrajzi fogalom, és tudni fogják: volt egyszer egy Józseffalva.

(megjelent: VII. évf. 1. szám, 2007. tavasz, 5–18. o.)

...

Tuba Zoltán

Hargitai Zoltán sárospataki évei

(részlet)

Hargitai Zoltán 1937-től 1941 tavaszáig élt, tanított és alkotott Sárospatakon. Egyetemi tanulmányainak befejezése után élete nagyobb részét tehát Patakon töltötte. Itt fejtette ki oktatói és egyetem utáni kutatási tevékenységének meghatározó részét. Ez akkor is így van, ha Sárospatakon végzett kutatásait tartalmazó tudományos munkáinak egy része már Patakról Kolozsvárra való távozását követően jelent meg.

A kitűnő természetrajz-vegytan tanári diploma mellett földrajzból is alapvizsgával bíró friss pedagógust hét pályázó közül egyhangúlag választotta a tantestület tagjává a Tiszáninneni Református Egyházkerület Sárospataki Tanítóképző Intézetének igazgatótanácsa. (A pályázók között ott volt például Máthé Imre botanikus, a későbbi akadémikus is.) Hargitai kiemelkedő szaktanári és emberi nevelőmunkájával meghálálta a bizalmat. A tanári kar egyik legképzettebb tagja volt, pedig ott olyan személyiségek tanítottak, mint a szintén botanikus Dr. Egey Antal, az akkori intézetigazgató, a Pázmány Péter Tudományegyetem Növénytan Tanszékének korábbi adjunktusa vagy Képes Géza. Tanítási órái magukkal ragadták diákjaikat. Egyik tanítványának írásos emlékezése kiválóan jellemzi: „Amikor az Internátusban reggel 6 órakor ébredtünk, már hatalmas hátizsákkal jött haza a tanítóképzőbe. A szobájában lépni is alig lehetett a növényektől. Szekrény, asztal, padló, ágy, minden a növények szárítója, raktárterülete volt. Tanítási óráin sokat rajzolt és sokat szemléltetett. ... Szigorú, pontos tanár volt, de nagyon megértő. Osztályát, ahol osztályfőnök volt, különösen szerette. Egyénenként foglalkozott velük, hasznos tanácsokkal, útmutatásokkal látva el őket. Haladó gondolkodású ember volt, olvasta a népi írók könyveit. A diákok előtt nagy tekintélye volt, felnéztek rá.”

Megkülönböztetett figyelmet szentelt a szemléltetésnek és az élő természetben való természetismeret-oktatásnak, amely még sajnos ma sem teljesen általános. Mindezeket a Tanítóképző Intézet évkönyvei jól dokumentálják. (...)

(megjelent: V. évf. 4. szám, 2005. tél, 40–44. o.)

...

Tusnádý László**Garibaldi ante Portas***(részlet)*

(...) Garibaldi végül is megállt Róma kapuinál, de fizikai valójában, eszméinek teljességével nem jutott be az Urbsba, a városba, jóllehet 1394 év szétagolódás után az egységes nemzetet ő teremtette meg. De az új olasz állam az ő világától sok mindenben idegen módon jött létre. A hatalom képviselői közül többen cserbenhagyták azokat, akik Garibaldi mellett a vért ontották a közös hazáért. Nagy átmenet kezdődött. Volt, akiben az igazi és egységes nemzet tudata még csak csírájában volt jelen. Garibaldi igazi nemzete a közös és önzetlen nagy egység volt. Olyan szent és egyedüli valóság, amelynek sehol másutt nincs párja. Az ő megálmodott egységes hazáját olyan csodálatos áramlás hatotta volna át, amelyben a megalázottak és megszorítottak is magasba emelhették volna a fejüket. Végre érezhették volna, hogy van emberi méltóságuk. A szabadság eszméjének a nevében a hatalom képviselői a jognak és a kötelességnek új és csodálatos egységét, szent szövetségét teremtették volna meg. Mindenkinek joga lett volna tehetségét kibontakoztatni, de a tanulás, az önkiteljesedés egy szakasza után kötelessége lett volna hazáját szívével és lelkével szolgálni, munkájával segíteni.

Az olasz nép egyszerű fiai a nagy történelmi események során itták Garibaldi szavát, hittek benne, tűzbe mentek érte és az általa képviselt megújított, igazivá tett hazájukért. Népmesei hősként tisztelték. A remény volt a számukra. Ő volt az, aki egy másik teret, egy másik időt mutatott meg nekik: az igazság terét, az igazság idejét. Azt a világot, azt a nemzetet, azt a hazát, amelyben végül a jónak kell győznie. (...)

(megjelent: VIII. évf. 2. szám, 2008. nyár, 6–11. o.)

...

Ugrai János**A debreceni és a sárospataki kollégium gazdálkodása és működése a 19. század elején***(részlet)*

A hazai protestáns iskolakollégiumok a központi elképzelések ellenére fejtették ki tevékenységüket. A Habsburg-kormányzat a török kiűzését követő évtizedekben főként partikularendszerük kiterjesztésének akadályozásával gátolta működésüket. Ez az egyház- és iskolapolitika a nagyobb kollégiumok (pl. Pozsony, Eperjes, Debrecen, Sárospatak) esetében drasztikus beavatkozást nem eredményezett, de a kisebb-nagyobb – esetenként kifejezetten súlyos kellemetlenkedésekig fajuló – ellenőrzések és az elvileg kötelező szabályok mellett az állam anyagi támogatásának teljes hiányával járt. A Ratio Educationis (1777) ugyan változtatott volna ezen a helyzeten, de a pénzügyi gondoskodásért cserében az állami felügyelet szorosabbra vonását írta elő. Ez ellen, illetve a katolikus térnyeréstől tartva a protestánsok szembeszálltak a Ratio passzusaival, s a

jozefinus évtized türelmi politikáját követően az 1791: 26. tc. szentesítette a már régóta külön utakon járó református és evangélikus oktatás önállóságát.

A törvények megkerülésével kivívott, majd utóbb jogilag is elismert tanügyi autonómia mindvégig önfenntartó gazdálkodásra készítette a kollégiumokat, továbbá a hívek fokozottabb közvetlen áldozatkészségét követelte meg. Azonban a két protestáns felekezet nemcsak az uralkodó által elképzelt, a világi hatalom ernyője alatt történő egységesítéstől ódzkodott, hanem egymással sem egyeztetette össze rendszerét, sőt, az egyes felekezeteken belül sem alakult ki egységes iskolarendszer. Így a nagyobb anyaiskolák nemcsak a közép- és felsőfokú képzés szinterei voltak, hanem a felülről építkező iskolarendszer elvén egymástól akár döntő kérdésekben is különböző, környékük kisiskola-hálózatát meghatározó, egymással szoros kapcsolatot nem ápoló, önálló oktatási központok is. Ennek megfelelően a két legnagyobb hazai helvét hitvallású intézmény, az egymáshoz közel fekvő debreceni és sárospataki kollégium berendezkedésének, mindennapi működésének vizsgálata, összevetése érdekes tanulságokkal szolgál.(...)

(megjelent: V. évf. 4. szám, 2005. tél, 23–33. o.)

...

Vásárhelyi Balázs

Kőhidak az egykori galíciai út mai zempléni szakaszán

(részlet)

(...) Hogy a Szegilong és Sárospatak közötti a régi galíciai útszakaszon található nyolc boltozott kőhíd mióta áll, arra a levéltári kutatások alapján választ adni sajnos nem lehet. Az első dokumentum, amellyel a hidak léteire következtethetünk, az első bécsi katonai felmérési térkép, az 1780-as évekből. Ebből csak a hidak léteire vagy nemlétére kapunk adatokat. E térkép az olaszliszka és a bodrogolaszi második híd kivételével valamennyi hidat feltünteti, bár – mint említettük – Olaszliszkanál a bevágást jelöli, rajta az út áthalad, tehát a híd léte valószínűsíthető. Bodrogolaszinál azonban az adott szakaszon semmilyen terepi egyenetlenséget nem mutat a térkép. Vámosújfalú belterületén az első katonai felmérési térkép másik két hidat is jelöl, amiről semmi egyéb információnk nincs. Az első pontos írásos felmérést az 1833-as Zemplén megyei út- és hídösszeírás tartalmazza. Itt ismét két hidat nem említene (feltételezhetően méretük miatt): a bodrogolaszi első és a sárazsádyit. A második katonai felmérési térkép, amelyet ezen a szakaszon 1857-ben készítettek el, már az összes hidat tartalmazza. (Olaszliszka és Vámosújfalú területén itt is jelölnek olyan hidakat, amelyek ma már nem léteznek.) A fentiek alapján a hidak építési idejére csak következtetni lehet. A Zempléni-hegység déli lejtőjén a 13. században francia (vallón) telepések megjelenése után indultak jelentős fejlődésnek. Feltételezhető, hogy már ekkor megoldották valamilyen módon a települések közötti közlekedést, tehát a jelenlegi hidak helyén valamilyen építménynek állnia kellett. A vizsgált útszakasz a 16. században már a mai állapotához hasonlóan épülhetett ki, hiszen ebben az időben a to-kaji bor szállítása, forgalmazása alapvető érdeke volt a régió településeinek. (...)

(megjelent: II. évf. 2. szám, 2002. május, 48–55. o.)

...

Vitányi Iván**Győri Elek és a naiv festészet***(részletek)*

(...) Milyen hát Győri Elek művészete? Ha legjobb korszakának képeit nézzük, a következő ötlik a szemünkbe.

Első impresszió: itt valóban parasztfestővel van dolgunk. Képei a népi életet ábrázolják, a mezőn, erdőben, szőlőben dolgozókat, az aratást, a szüretet, a falusi közösségeket, az utcát, az istállót, vasárnap délelőtt a templom előtt jövő-menőket, az esküvő és a temetés eseményeit, a falu téli képeit, a parasztembereket és mindennapi életüket, a táncoló fiatalokat. (...)

Második impresszió: ez a művészet nagyon is „tárgyas”. A kor festészetének legfőbb vonulatai már azon igyekeztek, hogy a valóság úgymond felszíne mögött a mélyebb összefüggéseket, az elvont struktúrákat, – ahogy egy nagy műkritikus fogalmazta – a „valóság rejtett arcát” mutassák fel. (...) Győri és társai azonban ebben korban embert és tárgyat (házat, fát, erdőt, bútort, állatot, járművet) ábrázoltak. (...)

Harmadik impresszió: a tömeg nem egyediséggel nem rendelkező elvont elemek halma, laza egymásmellettsége. Nemcsak a kép egésze ábrázol valamilyen konkrét eseményt, történetet, hanem minden alaknak és minden tárgynak megvan a maga egyénisége és története. (...)

Negyedik impresszió: a képek dramaturgiája bruegeli, tehát az élet sohasem egyoldalú, hanem egyszerre tragikus és komikus, egyszerre kell elfogadni és megtagadni. (...)

Ötödik impresszió: az élőlényeknek és a tárgyaknak ez a tömege nem rendezetlen, hanem rendkívüli arány- és kompozíciós érzékkel ökonomikus struktúrába van foglalva. Formaszerkesztése tehát rendkívül kidolgozott, noha jól tudjuk, hogy nem előzetes tervrajzok alapján jött így létre, hanem olyan természetességgel, „mint ahogy a fű nő”. (...)

Hatodik impresszió: mindezen tulajdonságok alapján ez a festészet valóban a népművészetre emlékeztet. Nemcsak ábrázolja a nép életét, de érezni lehet benne a tárgyi népművészet forma- és színvilágát. (...)

Hetedik impresszió: ugyanakkor és mindennek ellenére mégis van benne valami egészen modern. Kompozíciói nemcsak nagyvonalúak, kifejezetten modernnek. Színösszeállításai szintén modern, illetve megfelel a modernitás tiszta színeket kedvelő irányzatainak. (...)

A hét impresszió együtt és egyszerre érvényes. Mert Győri festészete nem olyan művészet, amely azonnal megfeythető, és valamilyen skatulyába rögtön beszorítható. (...)

(megjelent: I. évf. 2. szám, 2001. május, 5–19. o.)

(összeállította: Bolvári-Takács Gábor)

Antológia a Zempléni Múzsában megjelent versekből és prózai alkotásokból

Áfra János

kivonulás

várt, és táncolt, mikor a fűtetlen szobába léptem,
meg akart lepni, de olyan komikus volt az egész,
utolsó megújulási kísérlet, ködös szenvelgés télen,
és nekem szar érzés, mert akkor már nem éppen
meglepődni mentem, hanem rövidre zárni azt,
ami másodjára halt el, de megölelte a kabátom,
lehajtottam a fejem, és nem csókoltam szájon,
bíztam abban, hogy valamelyikünk többet

nem lép ebbe a térbe, szomorú hosszúkás arcától
utoljára mégis bedobogott a szívem, de mit csináljak,
már késő volt, akkor, másodjára tényleg és végleg,
hánynom kellett attól a háztól, a túlzsúfolt szobától,
a plafonról lógó csillagoktól, ott volt a dohos múlt
mindenben, mindenhol, és az is, ahogy hideg asztalra
ültetett, ahogy végignyálazta testem, ahogy mellemre
markolt, bőr feszült meg a legfinomabb pontokon,

pontosan ott, és lent izzadt a combom, a homlokom,
de már csak testrészek mozgásszaga villan át néha
agyamon, ha az inzult beadom, más nem köt hozzá,
csak emlékek a második próba reménytelenségéből,
sokszor mondta ugyan, hogy *az életem adnám érted*,
a közhelyei nyugtatattak, és hogy tudtam, egyszer
úgyis elhagyom, mégsem bomlik meg, mert egybe
tartják összezsúfolt emlékei és a rég elfelejtett nevek,

az ilyen alakokért olykor buta nők szenvednek ki,
én is kifolyattam, ami folyhatott, és ahova éppen,
így ürült ki a szív, így fagyott meg a szoba hidegében,

eszembe jut még néha egy többet nem harapó ajak,
az enyhe szájszag, és a merev, testemre feszülő kezek
utolsó mozdulata, ahogy előttem a szőnyegre simulnak,
miután elmondtam halkan, amit átgondoltam, vége,
ahogy egy arc nyögi bokámra, *ne hagyj el, még ne,*

hisz megígérted, hogy soha, hogy sosem lesz vége!
régén másra sem gondoltam, persze, mondtam is,
én ki akartam engedni vele együtt ezt a sok szelepet,
de most utoljára kellett szembenézni a büntudatommal,
hogy elapasszam végre ezt a magába zuhant gyereket,
újra megígértem, hogy vele maradok örökre, sőt, többet
eszembe sem jut majd az ellenkezője, lassult reszketése,
és én, mint valami keresztet, magamra kényszerítettem

ezt a kábult testet, és utoljára szoptam le, tiszta szívből,
aztán amikor hazakísért, elmondtam, hogy átgondoltam
séta közben, és mégsem lehet tovább, elég volt, ennyi,
mert ezek után nem lenne már a régi, soha semmi,
második kiborulásával nem is próbált meggyőzni,
kínosan néztem, hogy fetrengeni sem képes értem,
a halálról beszéltem, meg hogy nem kéne beadni
többet az inzulint, úgyis tönkretettem két életet,

másnap azonban megnyugtató érzés ébresztett,
újra tudtam szeretni azt, amibe be vagyok zárva,
lesétáltam a lépcsőn, a meleg nappaliba mentem
fehér fürdőköpenyben, a nyugalomtól beremegett
a mellem, reggeli után nézegettem a tükörben,
majd büntudat nélkül nyúltam magamhoz
a zuhanyzó alatt, hiszen végre ismét sikerült
elképzelni egy tökéletesen idegen testet

(megjelent: X. évf. 2. szám, 2010. nyár, 72–73. o.)

...

Balázs Ildikó

Megnőttek a fák

– Mit kell mindig várni, hogy valaki megmondja? Láttad eleget...

Ez a türelmetlen hang a temetőben szólt hozzám, a sír közelében, de az is lehet, hogy csak képzeltem. Bár szerintem ilyen nincs. Az ember ébren nem álmodik és nem képzelődik. A hang a valóságban szólott, s magabiztossággal töltött el.

Mint a csikó, úgy szabadultam el a hétköznapi magamra öltött, sűrű szövetéből. Az elmúlt évek alatt beleszöttem magam egy életformába, amelyet tartalommal véltem feltölteni a teremtő-alkotó munka által. Az ember által végezhető tevékenységek közül a legmagasabbik rendűvel – goethei értelemben. Hisz a reprodukció is hasznos, és megelégedéssel tölt el a másolás is. Ám a teremtés gesztusa mutatja leginkább istenarcúságunk. Ezért hittem és tudtam az eszemmel, hogy az életem felvetőszálaira szőtt fonalak meleg, tarka és hasznos szövétté alakulnak, amellyel takarózhatom. S az elvégzett munka utáni megelégedés kellemes érzéssel töltött el.

Ám egyszer csak nem az ész, hanem az, ami bennem a lélek, mást mutatott. S most, hogy kiszabadultam szoros életszövetemből, számomra, aki a munkát tettem hangsúlyossá az életemben, az elveszítette kizárólagosságát.

*

Mint a csikó, szabadultam el régi életem terein. Hazautaztam közel három év után. Közben odahaza is járt az idő. Mindjárt láttam az ablakból, amikor kihajoltam a teraszon, hogy az árnyak másképp esnek, sötétebb tónusú az utca, s a fák többet takarnak, mint évekkel ezelőtt. Soká tartott, amíg rájöttem, mi történt: megnőttek a fák.

Ha jól megfigyeltem, emlékeimben a fák mindig kevesebbet takartak, mint most: a szomszéd fiúk feje velünk szemben, harmadik emeletnyi magasságban, amint ott kuporogtak a konyhaablakban, valahányszor a mi harmadik emeleti gyerekszobánkban felgyulladt a villany. Kényszeredetten húztuk el a függönyt, ha nem akartuk, hogy esti cseleléseinknek hívatlan nézőközönsége legyen. De a kényszer dacot szül: volt, amikor azért sem húztuk el, mondván magunkban: a mi függetlenségünkhöz az is hozzátartozik, hogy cselekedeteinket senki sem irányíthatja. Még az a körülmény sem, hogy ha magunkban akarunk lenni, tanúk nélkül, előtte egy cselekvéssort el kell végezni: felállni, a villany felkattintása után odamenni az ablakhoz, s elrántani a sötétzöld sötétítőfüggönyt. Ez kikököcsölt tevékenységünkből, mert közben arra kellett gondolnunk, hogy mindezt azért tesszük, mert valaki szemben velünk lakik harmadik emeletnyi magasságban – ha jól megbecsültük: alig húsz méterre tőlünk –, s most ott könyököl az ablakban, s minket néz. Ekkor kénytelenek voltunk arra vagy azokra gondolni, akik velünk szemben leskelődtek, s aiktól mindössze húsz méter választott el légvonalban. De csak légvonalban, mert ha hozzájuk akartunk volna menni – ami magunktól sohasem jutott eszünkbe –, akkor le kellett gyalogni három emeletet – persze előtte utcai ruhába felöltözni –, átmenni az úttesten – valami húsz méter –, majd fel a lift nélküli lépcsőház harmadik emeletére. Csengetni, s bár amazok látták fentről, hogy elindultunk hozzájuk, mégis úgy tettek ajtónyitáskor, mintha

váratlan vendégként érkezünk volna. Ezért nem jártunk össze, s egyáltalán nem jártunk egymáshoz. Csak ha valami miatt küldtek. Egy ilyen alkalommal találtam egy vaskosnak tűnő pénztárcát a lépcsőházukban, s titokban arra gondoltam, hogy bárcsak az övék lenne, benne pénzzel, s azt nem adom vissza nekik. A bukszában valamilyen jelentéktelen összeg volt, szinte nem is érdemes arra, hogy kivegyem. Mégis kivettem, s a pénztárcát visszahajítottam a lépcsőforduló sarkába, ahol volt. Mert az ilyen helyzet dacot szül.

Felállni, az ablakhoz lépni, elhúzni a sötétzöld sötétítőfüggönyt, s közben azokra gondolni, akik miatt kénytelenek vagyunk elvégezni ezt a cselekvéssort.

Ez több volt, mint bosszantó. Ha a függöny mindig be lett volna húzva, azok ott velünk szemben sohasem jutottak volna eszünkbe: olykor egy, legtöbbször viszont két fej, amint ott gubbaszt a szinte teljesen leengedett roló mögött, tőlünk alig húsz méterre légvonalban.

Most, hogy visszatértem e régi emlékek színhelyére, egyszer csak látom, hogy nincs szükség a sötétzöld sötétítőfüggönyre. Szemben velem az ablak – a már rég mások lakta konyhával-szobákkal – egyszerűen nem látszik, mintha ott sem lenne. Eltakarták a magasra nyúlt fák. Hány év is telt el azóta? Bárhogy számolom: amikor még magaménak tudtam e szobát – egykori gyerekszobámat –, s amikor a leskelődő buksi fejek miatt a függönyt el kellett húznom, annak több mint húsz éve.

A húgommal táncoltunk egyszer a másik szobában, amikor a szülők nem voltak otthon, a magnót járattuk, s figyelembe sem vettük, hogy a felső házban sok ablakszem nézhet bennünket... Másnap megüzente valaki, hogy tetszett a táncunk. Ez több volt, mint bosszantó. Életterembe való ostoba, kíméletlen behatolás.

Most elégtételt szolgáltatnak a fák, amelyek felnyúltak élő függönyként a négyemeletes lakótelepi házak tetejéig. Húsz-harminc éves platánok, nyárfák. Hála nektek.

*

Aztán a temető. A sír már három éves. Távoli ősök nyugodtak benne, amikor családkunk megváltotta a temetőgondnokságtól. Az utolsó öt évben minden nap várakozott, míg ismét felnyitották. Várt valakire, akit az ötödik kínban teremtetett évben magához vett. Ezt a sírt kerestem fel, s tudtam, hogy beszélni fog nekem. A nevét oldalt vésték a régi kőre, s hiába haladtam lassan a temetőúton, rossz ösvényről közelítettem meg, s nehezen találtam rá. A felirat borostyánág mögé bújtt, amelyet ráigazítottak a kőre.

– Ritkán jársz erre.

Nem volt mit felelnem. Kezemben a plastik üveg, melyet a temető bejáratánál töltöttem meg vízzel, s egy csokor tarka nyári virág. Kényszert éreztem, hogy valamit tegyek érte: kicseréltem a rég megposhadt virágcsokrot a frissre, s egy fűcsozóval lesepertem a sírt. A mellette levő síron ölnyi gaz, néhány szálat letéptem belőle, s a peremére ültem. Hallgatóztam, szól-e még. Bár kételyeim voltak arra vonatkozólag, hogy tud-e nekem valót mondani. Hisz az elhunyt hozzátartozó tanácsa aligha segíthet, amennyiben az az ő élettapasztalatából fakad, s az ő életbölcsségét tükrözi. S nem feltétlenül azét, aki más életet él, mást tapasztal, s másképp tesz szert életbölcsségre.

– Mit kell mindig várni, hogy valaki megmondja – szólt ingerülten. – Láthattad eleget...

Aztán nem volt folytatás. A mondatot én fejeztem be – már távozóban:

– Láthattad eleget, én hogy csináltam.

A kanyarban még visszanéztem: magasra nőtt erdei fenyők. Gyerekkoromban nem így nézhettek ki. Nem is emlékszem rájuk, hisz nagyságuk csak most követelte ki figyelme-

met. Körben álltak mindnyájan, alattuk a sírok csöndes kicsinységükben. A temetésen, emlékszem, a fenyők hegyét néztem, torkomba szorított fájdalommal: akkor akartam életemben először vele menni. Kiskorom óta a magam útját jártam, elengedtem a kezét, nem engedtem, hogy megfogja. Csak akkor egyszer volt, hogy mindent könnyű szívvel hátrahagyva vele mentem volna. S a fájdalom éjjel sem oldódott, sem sírás, sem gondolatvezetés nem segített. Csak a szorosra szőtt hétköznapi munkaritmusa. Visszatérve életem felállított szövőszékéhez.

A magasra nyúlt fenyők ott álltak most is, hátrafordulva elköszöntem tőlük.

Mit kell mindig várni... Valóban, ő nem várt senki szavára. Járd a magad útját – ez volt mindenkori üzenete.

A felső temetőkapun távoztam sietősen. Egy cigánytemetés kezdődött, s az asszonyokból úgy tört fel a jajgatás, hogy megborzongatott. Ők így élik meg a fájdalmat: kifelé. A felesége lehetett az elhunynak: ordított, mint akinek a húsát tépik. A rezesbanda rákezdté, s elnyomta a hasüregből jövő, hasogató asszonyhangot.

*

Gyermekkorom visszatérő álmainak színtere: a tisztviselőtelep. Álmomban úsztam a fák teteje felett, karjaimmal nagyokat húztam a levegőben, s métereket haladtam. A testem meleg simogatta. Megnéztem a fákat ott is: fenyők kivétel nélkül, előregedve. Akkoriban daliásabbak voltak, gazdagabbak, talán azóta ritkították, a villanydrótok miatt visszavághatták őket. Pusztának tűnt a telep. Leereszkedtem a régi lakótelepre.

Egy sétány. Négyemeletes, valamikor bordó-fehér, hosszú teraszos tömbházak a szélén. Ez is itt lakott, abban amaz lakott. A sétányt két oldalról alagútszerűen borítják a fák. Ezekre egyáltalán nem emlékeztem. De mit figyelhettem én akkoriban, társaimtól új helyekre vezérelve, új társaságot keresve, ismerkedve a fiatalság illatával! A fák akkoriban nem szóltak hozzám, nem éltem át azt a döbbenetet, amikor egy több száz éves fa rám köszön. Most alagutat képezve álomszép volt ez a feltöredezett aszfaltú, régtől fogva kikoptatott sétány. El is tűnt minden otrombasága, csak a zöld függöny fénylett rajta az átszivárgó napban. A levegő friss levélzölden állt a fák alatt, s a napfény játékában apró árnyékok remegtek. Mintha jártam volna már itt – régen. Egyszer, nagyon régen, s mégis a helyszín mintha új lett volna. Ma itt. Aztán újra itt. S egyszer majd – újra itt.

Egy padra ültem, s a nálam levő üdítőből ittam. Ami langymelegre enyhült.

Ebben a házban ez lakott. Amabban az. S ő? Ő hol lakott? Ki régen kézen fogva vitt e számomra akkor ismeretlen-új lakótelepre. Közben az úton, beszélgetésünk felületén magamba figyeltem. Remegő izgalom, táncoló lélek.

– Gyere fel.

– Nem.

– Gyere fel, nincs otthon senki.

– Akkor még úgy sem megyek.

– Gyere, mind otthon vannak, feljöhetsz.

– Nem, megvárlak itt lent - s közben a házat méricskélem.

– Édesanyám kint van a teraszon. – Az aszfaltot nézem a lábam előtt, csak intek, hogy nem megyek.

– Most már feljöhetsz, úgyis meglátott. – A fejem rázom, futó pillantás fel. Egy asszony mosolyog. A mosolyt nem is látom, inkább érzem.

– Látod? Ide néz.

– Megvárlak. – S lecövekelek egy bukszus-sövény mellett. Azt nézem, mintha ki sem látszanék a bokor mögül, holott az legfeljebb mellig ér.

Hol van most az a terasz? S hol van előtte a sövény? Körbejárom a házat. Hogy is volt ez akkor? Az úttest túlsó oldalára új házakat építettek később, s a ház kikerült a megszelésített út szélére. Csak egy járda választja el a száguldó autóktól. Kinőtt a lakónegyed a mezőkre, talán kukoricatábla lehetett a házak után? Befejezetlen ortodox templom áll mogorván, majd többsávos utak kereszteződnek, mindegyik egy-egy új lakónegyed-részbe visz. Újabb városrész nőtt ide, hívatlanul. A lakónegyed kinőtte magát.

A zöld sövény nincs. Keresek egy pontot, ahonnan bemérhetném a távolságot a teraszig. Hol állhattunk? Melyik teraszon állt az az asszony, honnan mosolygott? Ha kiszámítom, hol lehattunk, akkor sem találok a hajdani nézőpontot. Nem találok egykori helyünket, talán itt, talán pár méterrel tovább, tekintetem nem kapcsolódik légvonalban alig húsz méterre egy teraszhoz, melyen huszonhárom éve egy asszony állt.

A teraszt – most jövők rá – eltakarják a fák.

*

Nincs múltdarab, mely fényképszerű mozdulatlanságban megmarad. Az emlékezet csal: olykor torzít, olykor szépít, néha meg kihagy egészen fontos részeket. S az egész részlegessé válik. Féllegessé. Ez itt egy szelet múlt. Fájón felkiáltó emlék. Hogy volt, hogy lett volna – s mi lett. Mi lehet. Elnőtte magát az életfonalunk, mint a nyíratlan platánok. Eltakarnak a szemnek kedves részleteket. A lélek kedves dolgait, melyekkel eljátszunk, ha felbukkannak rezgőn, a fényben levélzölden, apró árnyakat remegtetve. Megnőttek a fák.

(megjelent: V. évf. 1. szám, 2005. tavasz, 56–59. o.)

...

Bene Zoltán

Két part között

Az épület kissé megroggyant, az ablakok alatt besüvített a szél, ám pokrócokkal tökéletesen el lehetett szigetelni; a falakon itt-ott kiütközött a salétrom és a penész, a mennyezeten foltok éktelenkedtek, a bútorok enyhén dohos szagot árasztottak, mindez azonban nem vette el a kedvemet. A házhoz hatalmas, romantikusan elvadult kert tartozott. A szomorúfüzek, diófák, gesztenyék között áthatolhatatlan málnások, övig érő pampafű, elburjánzott egresbokrok (amit gyerekkorom számos színtere közül az egyik legkedvesebben büszkének neveztek), kócos aranyesők, deformált tuják, buja virágágyások, parányi, tarka rétek váltakoztak. Az egyik sarokban, a zöld mohával vastagon belepett, masszív téglakerítés mellett nyákos békalencsével teli tavacska feküdt. Szerелеm volt ez első látásra. Amikor a barátom végigvezetett mindenben, úgy éreztem, hazataláltam. Örömmel vettem tudomásul, hogy itt tölthetem az őszt.

– Itt nyugodtan dolgozhatsz – mondta. – Ha megfelel.

– Pazar! – feleltem.

Megállapodtunk: három hónapra beköltözöm a házba. Három hónap alatt elkészülök a tervekkel, nyugtattam magam. Három hónap egy örökkévalóság. A barátom ennek öröme levezetett a pincébe – a boltívekről évszázados nemes penész csüngött alá a fejünkre –, s a hátsó falhoz támaszkodó rozoga polcokról leemelt egy pókhálóval beszótt üveget. A teraszon ittuk meg a nemes vörösbort, minden cseppjét kiélvezve. Így aztán emelkedett hangulatban cipeltük be poggyászatunkat az autóból, s barátom fűtyörészve távozott, miután hosszasan szorongatta a jobbomat és lapogatta a hátamat.

Egyedül maradtam. Nem volt hangulatom még berendezkedni, élveztem a magányt és a szabadságot, a tágas tereket. A teraszra csábított egy karosszék. Beleereszkedtem, hagytam, hogy elmerüljek benne, hagytam, hogy magába nyeljen a kert, a ház, az időtlenség. Kissé elszunnyadtam. Hegedűszó ébresztett. Valaki egy érzelmes tangót játszott a közelben. Kidörgöltem a szememből az álmot, s nekiláttam, hogy kipakoljam a bőröndjeimet. Hanem igyekeztem hamar alábbhagyni, s úgy döntöttem, jó minden ott, ahol van. Pusztán grafikus barátom képét, a *Két part között* címűt csomagoltam ki az újságpapírból, helyet kerestem neki a falon, végigpróbálgattam a szobákon, végül leendő íróasztalommal szemben egy csendélet helyére akasztottam. A dossziéimat, vonalzóimat, körzőimet, ceruzáimat gondosan elrendeztem az asztalon, hogy ha majd munkához látok, minden a kezem ügyében legyen. Egyelőre azonban nem fűlött a fogam a munkához.

Visszatértem a teraszra. A hegedűszó lágyan úszott az őszi estében. Akár kutya az ínycsiklandó illatok után, úgy eredtem a muzsika nyomába. A szomszéd házban véltem fedezni a forrását. Ez az épület is régi volt és romantikus – mint ezen a környéken valamennyi. A kerítés résein keresztül bekukucsáltam az udvarra. Az enyémhez hasonló kert közepén egy nőt láttam, álla alá hegedűt szorított, érzékenyen dolgozott a vonóval. Szinte láttam, ahogy körbelengi a zene. Lélegzetviasszafojtva figyeltem. Úgy éreztem, egybeolvadok a kerítéssel, beleolvadok az őszebe, a zenébe, a színekbe. Tévedtem. Rosszul éreztem. A hegedülő nő – talán sokadik, rejtett érzékszervével – észrevett. Hirtelen abbahagyta a hegedülést, sarkon pördült és kék szemének átható tekintetét a kerítésnek arra a pontjára szegezte, ahol én leskelődtem.

– Miért nem jön be? – kérdezte nyugodt, lágy hangon.

– Elnézést – habogtam. – A zene vonzott, nem akartam megzavarni.

– Jöjjön be! – szólított fel. – Három lépéssel balra találja a kaput. Csak akassza ki!

Úgy tettem, ahogy parancsolta.

– Jöjjön! – ragadta meg a karomat, és a terasz felé irányított, amely szakasztott olyan volt, mint az enyém. Leültetett egy karosszékbe, bort töltött elem egy pohárba. Magának is öntött, leült velem szemközt.

– Melyik házban lakik?

– Itt, a szomszédban.

– Megvette?

– Nem. Egy barátomé. Csak három hónapra költöztem be, dolgozni.

– Művész?

– Építész vagyok.

– Én is három hónapra kaptam kölcsön ezt a villát. Pihenni. Esténként átjöhet, ha gondolja. Remekül főzök, meghívhatom vacsorázni.

– Köszönöm. Élek a lehetőséggel.

Így ismerkedtem meg a hegedülő lánnyal. Esténként átjártam hozzá. Hol italt, hol étel-

alapanyagot vittem ajándékba, amit ő ügyesen elkészített, s jóízűen elfogyasztottuk közösen. Utána iszogattunk, beszélgettünk, mulattuk az időt. A zene és a művészet adódott közös témaként, s a lány szeretett magáról mesélni. Hamarosan megtudtam, hogy a kedvese küldte ide, s az is tudomásomra jutott, hogy a szerelme nem független ember.

– Nem hagyja ott miattam a családját – mesélte egy csillagfényes éjszakán. – Ő azt mondja, csak a gyerekei miatt nem él velem, de én ezt nem hiszem. Azért küldött ide, mert kiborultam. Idegösszeroppanást kaptam.

– Megérte egy ilyen férfi miatt?

– Milyen férfi miatt? Nem is ismeri!

Zavarba jöttem. Ötöltem-hatoltam.

– Ez igaz. Csak, gondoltam, nem magával él...

– Attól még szerethet! – csattant fel. Máskor oly kellemes hangja már-már csikorgott. Fűlsértő volt, bántó.

Kisvártatva szelídebben hozzáfűzte:

– Bár, be kell ismernem, gyakorta én sem hiszek ebben. És ez fáj. Az igazság az, hogy én csapat-paport hátrahagynék érte – lehajtotta a fejét, hosszasan nézte a lábát, mintha valami idegen tárgy volna.

– Igaz, nekem nincsenek gyerekeim – suttogta. – Magának vannak?

– Kettő. Két lány. A volt feleségemmel élnek. A kisebbik óvodás, a nagyobbik harmadik osztályos.

– Elvált ember – szögezte le tárgyilagosan.

– A feleségem talált nálam jobbat – dünnyögtem keserűen.

– Régen?

– Két éve már. Sokáig tartott, míg beletörődtem. Nem volt könnyű.

– Az én helyzetem sem az – sóhajtotta. – Tudja, amikor megismerkedtünk, volt egy barátom. Aztán néhány hónap múlva szakítottam vele. Nem bírtam a kettős játékot. Két embert csal meg mindenki, akit egyet megcsal.

– Ez így igaz! – hagytam helyben buzgón a szavait. – Én is így gondolom. Ha megcsalja, teszem azt, A B-t C-vel, utána ugyanez az A C-t B-vel szintén óhatatlanul megcsalja. Még akkor is, ha nem fekszenek le egymással, úgymond. Mert mindez, szerintem, nem pusztán szexuális kérdés.

– Pontosan! – helyeselt ő lelkesen. – Látja, pontosan ezért kaptam idegösszeroppanást. Ezért pihenek itt. Nem csinállok semmit, csak hegedülök és gyönyörködöm a kertben. Mégis... Fáradtnak érzem magam folyvást. Úgy érzem magam, mintha két part között lebegnék!

Ezen a kijelentésén meglepődtem. Beszéltem neki grafikus barátom rajzáról, amely az íróasztalommal szemben lóg a falon. Áthívtam, hogy nézze meg. (Akkor már két hete minden estémet a vendégeként töltöttem, ám ő még egyszer sem járt nálam.) Sokáig szemlélte a képet, vizsgálta, fürkészte, szinte még meg is szagolta.

– Igen – mondta végül. – Értem. Két part között. Szakasztott, mint én. Köszönöm. Most visszamegyek. Ne haragudjon, de azt hiszem, egész éjszaka hegedülni fogok.

Valóban egész éjszaka hegedült. Én pedig hanyatt feküdtem az ágyamban, bámultam a mennyezetet, és füleltem. Nem vagyok nagy zeneértő, de abból a hegedűszóából mindent kihallottam. A fájdalmat, a vágyat, a bizonytalanságot. Könnybe lábadt a szemem, miközben hallgattam.

Azóta az éjszaka óta a szomszédom nem mesél magáról. Festményekről, épületekről, irodalomról társalgunk, a kert növényeit dicsérjük, a zenéről beszélgetünk. Ő is, én is gyakran sétálgatunk a házunk körüli elhanyagolt kertben. Mindketten megnyugvást találunk ott. Én már csak úgy tudok dolgozni, ha előtte egy-két órát ügyelegtem a fűzek alatt, belegázoltam a pampafűbe vagy üdögéltem a tavacska partján. Lételememmé vált mindez. Amint a hegedülő lánnyal eltöltött esték. Kiestem az időből, illetőleg saját, önálló, az Időtől független időmet éltem. Boldog voltam, ha nagy ritkán eszembe jutott, még másfél-két hónapom maradt az időn-kívülségből. Voltaképpen (más módon ugyan, mint a hegedülő lány, de) két part között lebegtem én is. Két part között, szabadon.

Aztán a minap szokatlanul zavaró csendre lettem figyelmes. Órákba tellett, míg rájöttem: nem hallok hegedűszót. Átsiettem a szomszédba. Könnyedén kiakasztottam a kaput, felszaladtam a teraszra, bekopogtattam az ajtón. Semmi válasz. Újra kopogtattam, majd kiabáltam is. Senki nem felelt.

– Kit keres? – hallottam végre egy hangot a hátam mögül.

Sarkon pördültem: egy idősebb, harcsabajszú férfi állt mögöttem.

– Lakott itt egy lány, minden nap hegedült – hebegtem zavartan.

– Ma hajnalban elment – világosított fel az öreg. – Eddig szólt a bérlet. Jól ismerte?

– Barátok voltunk – feleltem.

– Ma reggelig bérelték neki az ingatlant – közölte. – Ha jóban voltak, tudja, hol keresse. Viszont arra megkérném, ide ne jöjjön többet, nincs itt magának dolga!

– Persze – makogtam. – Magától értetődő. Jöttek érte?

– Az úr, aki a bérletet is intézte. De ezt csak tudja, ha a barátja volt, nem?

– Hogyne! Elnézést a zavarásért! Viszlát!

– Isten áldja!

Zavarodottan, megalázva kullogtam haza. Bántott, hogy a lány nem búcsúzott el tőlem. Bár, ha jobban belegondoltam, miért is kellett volna elbúcsúznia? Igazán semmi közünk nem volt egymáshoz! Amúgy is túl sok időt fecsérelnem rá, azt hiszem. (Ilyesmiket hazudtam bele a saját szemembe...) A tervek haladnak, de nem a kellő ütemben, nem árt, ha sebesebben dolgozom! És ezentúl minden energiámmal a munkámmal foglalkozhatom, nem tereli el a figyelmemet semmi, bizonygattam magamnak. Valójában azonban végtelesen szomorú voltam.

És furcsa módon éjjelenként néha még hallom a hegedűszót.

(megjelent: V. évf. 2. szám, 2005. nyár, 60–62. o.)

...

Cseh Károly**Falusi capriccio**

Télutói napok hosszú barna sokkja
múltán rügyet hegyez az orgona bokra,
s fütty és csivogás is metszegeti
már szögesdrótját a fénnel teli,
karcos széleknek;
s hogy ijesztgetnek
feltámadással a temetőn
boltozódó vakond-kupolák!
Tétova még a hársfaág,
akárha ha lenge iránytű remegne:
vetésre mutasson vagy szőlőhegyre?,
mert itt is ott is távlatok nyílnak,
ahogy a borostás, gazba süllyedt
kertek alatt fel-felujjongva
füstből kifeshlőn az első tüzek.
Csak a parasztok Krisztusát, a krumplit
temetik tompa kapa-pufogással,
míg zöldre fordítja márciusunk itt
lassan a lanyha időt,
s akkor a lombja kinőtt
tavasz lesz a faluban,
hogy este felé – a láz nem lohad –
elfelejt harangozni a harangozó,
és nem zárja le a nappalokat.

(megjelent: VIII. évf. 4. szám, 2008. tél, 75. o.)

...

Dudás Sándor**Hangtalanul és tétován**

Némán és olyan tétován,
ahogy kövön az árnyék,

s mint tébolydában a bolond,
ki jelenén is átlép,

– bár jövője, se múltja sincs –
vagy mint légy, oly megadón
elhagylak. Keress magad

ünnepnapi-puha párnát,
s ölelgesd. Telihold van.
Én addig elhúzódozok
egy seholsincs sarokban.

(megjelent: V. évf. 2. szám, 2005. nyár, 67. o.)

...

Farkas Arnold Levente

Az egyik vers

Az egyik vers sárga volt,
mint az elmúlás. (Majdnem
azt írtam: „sárga volt, mint
az ősz”, pedig az őszre
az elmúlás nem hasonlít.)

Olyan vagyok, mint az ősz:
sárga, és talán elmúlok
hirtelen, mint erdőben
a hasonlat. (Erdőben tüzet
rakni? Ma mindent lehet.)

Egy, kettő, három, négy –
számolok. (Mert nem
azt féltem, ami az életem,
hanem azt, amit az élet
birtokol: az elmúlás színét.)

(megjelent: V. évf. 3. szám, 2005. ősz, 76. o.)

...

Fecske Csaba

Az erdei házból

az öreg nyírfába
kapaszkodva sirt a szél
egész éjszaka

*

lement a nap
verítékezni kezd a fű
égfosztlányok libegnek
a lombok közt

*

ahogy letörik róla
egy száraz ág
nagyot káromkodik a fa

*

ciripelő tücskök varrogatják
türelmesen csöndemet

*

fölnéztem az égre s hirtelen
tele lett a szemem csillagokkal

*

a föld alatt gyökerek
hallgatnak mélyen
van miről

*

megborzong a Bükk
ahogy a fáról
harmatcsöpp pottyán az avarba

*

ahogy bezártam az ajtót
hallottam az ajtórésbe
szorult ég nyöszörgését

*

vajon mit gondolhatott rólam a fias nyúl
mely csaknem földig érő hassal
menekült előlem

*

piros szemeit villantja rám a som
karmát élesíti a szélben a csipke
a leghitelesebb forrásból tudom
hol vagyok s mi vár rám

*

rőt fűszálak közt
a tavalyi nyár nyoma

*

kakukk szól messze az erdő mélyén
vajon melyikünk szerencsésebb
én aki tudok róla
vagy ő aki nem tud rólam

(megjelent: VI. évf. 4. szám, 2006. tél, 62–63. o.)

...

Halmosi Sándor

A fenntartható csodákról

az éneklőmesternek, az életnek zsoltára.

1. És adtál te nekünk csókot, lelkünkre pecsétet, hogy
bele ne romoljunk a hadakozásba, miként az ellen
kívül s belül ránkront és a hazugságban megfürödik
és a létrontásban el nem fárad.

2. De te kivettél minket a pusztaságból, és elvezettél a
lugasba. És szánkra tetted a bort, és szánkra tetted a
szót, hogy többé mi már ne tévelyegjünk.

3. Hogy sem mi, sem unokáink, sem azok unokái ne
hibázzák el a mértéket, a csendet és a tisztánlátás
kegyelmét. Hogy ne szomjúhozzunk többé mást, mint

a napfényt, mint a tiszta és egyenes beszédet. Igéket, melyeknek múlt idejük van, jelenük és jövőjük. Szavakat a szóközők mögött.

4. Mondják, írod, Segoviában a nők még nyolcvan évesen is őrzik a szépséget, az eleganciát, a férfiak az irántuk táplált rajongást. Sok a fény, a meleg és a pompa, Kelet varázsa, Közép-Európa vallásos buzgósága.

5. És Hegyalja buzgalma és a Bodrog köze, a Hernád mente, a Tiszahát. És hogy neve legyen a csodának: Ezerjövölgy, Kopasz Csárda, Solitude, Bebenhausen, Szenttamás. Megadja a föld az ő gyümölcseit.

6. Mert belé vagyunk helyezve a világba, mint belénk a szomorúság, és egymásnak öröme.

7. És belénktetted az elégtelenséget is, a pajkos civódást, az élcet, lamenteket, a kackiát. Hogy ne legyenek a te napjaid vígság nélkül valók, és a mieink is, kiket a legfőbb művednek mondanak, legyenek hozzájuk hasonlóak.

8. S ki evett már mézzé lett körtét, aki csókolt már szomjas száját, és az visszacsókolta őt. Aki kitalálta a teaházat, a vízpipát, a brióst. A kardamomot, az oregánót, köményeket. A havat, a sültgesztenyét.

9. Aki a szerelmet.

10. Mert lakhatásom van tebenned, és neked énbenem. Otthon, mit megálmodni jó, megcselekedni érdemes. Hova betérni csendsziget, gyerekzsivaj, vendégvárás. Hol a bársonyok.

11. Zalán, Verona, Pfalz. Lecco. Monte Barro. Nem vagyunk egyedül. A dolgok lelke elkeveredik az élőkével, és a misztérium megvárandósul minden mozdulatban és szóban. Langeoog, Ikland, Zsámbék. Hany, Sárospatak.

12. Tango argentino.
Tabán.

13. És miénk a szenvedés története is, a hajlító
között is a legnagyobb. Hogy az alázatot el ne vétsük,
hogy a létezésből könnyűség okán ki ne vetődjünk.

14. És lám megadtad nekünk a tapintás kegyelmét.
Simogatni, érinteni. Megfogni, átölelni, szorítani.
Megtartani, felemelni. Cirógatni, integetni,
megpofozni, verejtéket, szeme sarkát, szája sarkát
letörölni, kalászt fogni, markot vinni, barázdába
beleállni, nem billegni, eke szarvát, kasza nyelét,
kantár szárát átalvenni, palántázni, kacsot tépni,
lobot lopni, ágyat vetni, elengedni, elengedni.

15. Szájba venni, számbavenni.

16. Szépasszony völgye, Búbánatvölgy.
Madarasi Hargita.
Présház.

17. A klastromot benned is a csend építi. És
Piazzola mester, és Bartók tanár úr. Ünnepeken
zengedezik a teremtet világ. És amikor dolgozni kell,
kedves a szerszámok üteme.

18. Mert te kilopkodod szívünkéből a bosszúságot, és
garmadba állítod a mi nagy tanulságunkra.

19. És hallják ezt minden népek, és felbuzdulnak,
miként a szarvasok Gemenc erdein.

20. Mert tudja mind az ő dolgát, és dolga vagyon
mindeneknek, amióta a folyók elindultanak a földnek
gyomrából, és a mi szemeink az csodáknak látására.

21. Mert elmúlik minden, csak a szentség az örök.
És ez a világ az ő képére és hasonlatosságára. A mi
kishitünk, a te nagy hosszútűrése. A hazugoknak
elvetemedése. Az ige és a bor. A szerelmes szavak.

(megjelent: VIII. évf. 1. szám, 2008. tavasz, 79–81. o.)

...

Karaffa Gyula

Nógrádi dombok

Haragvó zöldek,
aranyló sárgák;

Mint selymes bunda
nő szemérmén;
Olyanok a fák:

Az utak akár
szalag a kalapon;
Körbe-körbe.

A magas fűben
lábam botlik;
Múlt-gödörbe.

Végtelen tér.
Magam vagyok;
Önmagammal.

Őzek álma
száll az égre;
Fel a Nappal.

Grófok, bárók
nemesedtek;
Túl a végen.

Vászongatyák
száradztak;
Kinn a szélben.

Palóc-szótól
terhesednek;
Ma a versek.

Atyafiak
találnak meg;
Szép szerelmet.

Szeretek itt.
Mint falevél;
Lóg az ágon.

Nincsen határ.
A folyó is;
Szabadságon.

(megjelent: V. évf. 1. szám, 2005. tavasz, 66. o.)

• • •

Komlósi Kornél

Tánc

Hús vagy és csont és vércsatorna,
s az Isten se tudja mi még,
jólnevelt anyagba zárva rég
öröktől boszorka,
kántálj két bűnt eggyé,
zárd két comb aljára,
végy nótát, dúdolj most,
végső dal módjára,
nótázz és fontoskodj,
mert nincs már rá több vég,
csej egy kis táncot még,
csej egy kis ráncot már,
néznem kell, nem látlak,
táncot jár minden lét,
s táncot vesz mindenki
bennünk majd mindenki,
hát így forr minden bál
más bálnak táncába,
nézd, bennem hogy dúlnak,
rád várva, s nótádra,
hány élet vén hangja,
hány végzet bűbája,
titkát és lomját hány
rab hagyná úrként el,
táncért és nótáért,
combod közt éjszint járt
földért én elhagynék
mindent és mindenkit.

így járlok most én el,
így zárlak nótába.
Néznem kell, nem látlak,
táncot jár minden lét,
s táncot vesz mindenképp
bennünk majd mindenki.

(megjelent: IX. évf. 2. szám, 2009. tavasz, 80. o.)

...

Korpa Tamás

Kant mester a tengerről álmodik

Torna felett repedt el a tenger központi boltozata;
csapdosta vad hullámain, zöldes rojtjait lebegtette
a felhők közül. Egy biedermeier-pillanat.
A Dekkán-fennsíkron láttam ily összegubancolódt
szeleket, égtájakat, égöveket üvölteni. Az egek
csatornáján kettős kötéssel biztosítva eresztették
a meghegesztett Bárkát. Spielberg és Vilnius között
kiszakadt a vitorlából egy vászongalamb a Skandináv
fenyvesek irányába, majd hirtelen koordinátákat
váltott s belefűrődött a sztratoszférába. Többé sohasem
láttam gesztenyebarna szemét – jól emlékszem.

Gyakorta mondogatták: Königsberg partjaihoz
bilincselték a tengert. Sose láttam a martalóc apályt,
ahogy kitakarja a korhadt hajóroncsokat szemlére
délután három órakor. A tenger itt van a nyomomban,
utánam lohol, agancsos viharokat ringat tér és idő
állandó viszonylagosságában biztosan. A tenger
a szemedben kéklík, bűgő kagylóhéjjak őrzik
ujjlenyomatát. A felhők közé folytatták a tengert:
függőlegesen hullámszik az északi sarkon, vagy talán
csak a bizonytalanság tükröződik vissza a jégről.

Olvad a Hold, vékony sarló, Amazónia fáiba beletörnének
fogai talán. Holnap ár lesz, vagy megsüllyednek a tektonikus
lemezek s beszívja a magma a tengert, csillapítani szomját.
Ősrobbanás lesz: amit nem láttam sose volt, csakhogy
álomban nagy víz lehettem, hömpölyögtem a partokat
űzve. Königsbergtól néhány lépés a kikötő – egy hajóra sem
emlékszem egész életemben. De a gesztenyebarna szemű

vászongalamb az én utamat járta, s a szemem volt maga
a tenger.

(megjelent: VI. évf. 2. szám, 2006. nyár, 73. o.)

...

Lászlóffy Csaba

Az utódok avagy a költő esélye

*„Olyan minden könyv, testvér, mint egy legyűrt betegség.
De az, ki hozzád szólt, ott van a mélyben.”
(Lucian Blaga)**

Árvíz után újabb istencsapás:
marad fülükben egy-egy szó talán?

Mennyi ismeretlen kifejezés, gondolja
a lány; még hogy: kígyó a *kalangyában!* –
(tetszik neki különben a három-ujj vastag
csúszómászó, feszülő testén a foltokkal).
Attól a szótól is zavarba jött, ami állítólag
a végzete volt annak a rusztikus költőnek:
eretnekhít! „Naná, még elpusztulok, érzem,
ha nem ihatok valami jégbehűtött fincsi italt,
egy kólát, vagy tonicot vodkával. Ez a csobán
«friss» és «üdítő» kútvízzel kínált; mosolyra
állt a szája (bajsa, mint ősi zuzmó), amint
hozzátette, hogy: *Elhiheti a kisasszony, hogy
itt falun született volt az öröklét...* Lenéztem
az ócska kútba: békanyál csillogott körben a
kővájatokban, brekegést is hallottam, esküszöm!
Szóval itt élt az a dilinós öreg!” – szakad ki az
autóstoppra váró nagyvárosi csajból egy meg-
könnyebbült sóhaj. És szánakozva gondol a rég
halott költőre, akire rárothadt a termés, miközben,
mondják, fonnyadtlevél-erezetekből jósolt s olyan
címeket írt a versei fölé, mint például: Hérakleitosz
a folyónál; közben a hegyekből lezúduló árvíz
mindent elvitt, még a ceruzáját se találta meg a
nyúlós iszapban, mely bugyborékolva feneketlen-
mély bugyrába süllyesztette a döglött borjába rekedt
bögést a máktejjel altatott kínokkal s a Szűzanya képére
festett földöntúli szomorúsággal alaposan elkeverve.

(megjelent: V. évf. 4. szám, 2005. tél, 71. o.)

...

Madár János

Végül

Az embernek végül se háza, se hazája.
Se világot megváltó szava. Nyelve alatt
csak elhagyott tájak. Szülőföld csöndje
és hava. Didergő lelke az égis é,

élte – ha volt – csak ennyit ér.

(megjelent: IX. évf. 1. szám, 2009. tavasz, 79. o.)

...

Magolcsay Nagy Gábor

az árnyék

	titánvér	
táplálja minden álmodat		útra kel
apollón tréfája	az árnyék	félelemhez fohászkodik
alkonyfád		és a bátor ember
	testében köröz	

(megjelent: VIII. évf. 1. szám, 2008. tavasz, 72. o.)

...

Mezei Gábor

A hibái érdekelnek

a meszelés hibáit nézem,
a hibái érdekelnek a
szűzhónak a ház mögötti téren.

a szűzhónak a csillanása körül
fekete a lyuk.
a tér, a csend akadozása.

a meszelés hibái érdekelnek
a szűzhóban a fekete
lábnyomok, apró hibák

az emeletről. apró hibák
a lépések amerre
elhaladtál, amerre hátrahagytál.

Ilyen egy vers, amiben a halál

(megjelent: IV. évf. 3. szám, 2004. ősz, 71. o.)

...

Mogyorósi László

Fésű

Ahogy az izgalomtól kiszáradt ajkak
keresik egymásba kulcsolódva
az éltető nedvességet,
ahogy a nyirkos tenyér
felszárad egy női combra feszülő harisnyán,
végigszánt a combok között,
mint a fésű fogai a frissen mosott hajban,
hogy az elektrosztatikus vonzás
káoszt hagyjon maga után –

napjaimban helyükre igazította a dolgokat,
mikor távolodott, hozzátapadtak,
szanaszét állnak sorsom száalai.

(megjelent: VII. évf. 2. szám, 2007. nyár, 81. o.)

...

Oláh András

a legmélyebb csönd felé

terheinktől szabadulva
zuhanunk
– elgázolt csillagok –
mélyből a mélybe

*

mindegy már hogy öklöd
ütésre vagy imára
kulcsolod
peregnek a kialkudott
percek
s ha meghalunk
mélyebb lesz
a csönd
mint Isten hallgatása

(megjelent: VI. évf. 3. szám, 2006. ősz, 82. o.)

...

Palágyi László**megváltás**

azt mondod hajlongnak előttünk a mezők
azt mondom fújja őket a szél,
nézed a tájat az ablakon át
nézem az ablaküveget –
eddig sem eszme sem megszokás
semmit meg nem oldott csak elintézt

de álmodtam már tyúkot repülni az égen
én nem tudtam hogy ezen illik nevetni
csőrüket madárijesztőkbe vájták a varjak
gyufaszálak lángoltak föl a skatulyákban
és nem angyalok álltak a mozgólépcsőkön
de az emberről úgy mállott le a szerelem
mint a vakolat egy pesti polgárház faláról

azt mondod darabokra hullott
mert még a kezdeteknél tartasz
amikor még, hogy el ne vesszünk
szép csendben mindent elneveztünk
s nem érzed a törmelék megváltásszagát

(megjelent: X. évf. 2. szám, 2010. nyár, 74. o.)

...

Szathmáry Zoltán

Az Idő

Sűrű ködként mindent ellepek
körülölelve, magamba fogadlak:
nekem előre - hátra értelmetlen.
Semmi kezdete, végtelen minden,
Én vagyok a nappal s az éjura,
múlás, teremtés egy-egyléptem,
nyomomban olykor semmi
nem maradhat egészben, épen,
lehet az érc avagy gránit
finom porként hinti a szél,
ahogy pallosom lesújt
mindenre,
mi eddig békésen élt,
s majd talán élni fog.
Nem döntök, végrehajtok.
Palástom árnyékába burkolva
törékeny lett most a kemény,
fakó, mi egykor színes volt.
Csókom nyomán fogynak a szavak,
mélyülnek sok arcon a ráncok,
mégsem tiszteltek, nem vigyáztok,
apró szemként a homokórában,
inkább kevesebb ideig halandóként,
pedig Én vagyok a legnagyobb Úr!

(megjelent: III. évf. 4. szám, 2003. november, 54. o.)

...

Szénási Miklós

Dióparketta, likőr és voroneti kék

A hall mennyezetéhez közel az ikonfestőket idéző kék zománcos fénye fogja keretbe a bútorokat, a velencei tükröt, a faragott fogast – mindazt, amit az utóbbi hét esztendőben vásárolt a család. A dióparketta tompa ebben a környezetben, akár a csont, olyan ropogós, ahogy belép az ajtón a nő. Nem húzza le a cipőjét. Tudja, nincsenek itthon. Az

ember elutazott. Üzleti út, ez olyan nagyszerűen hangzik, szokta is mondani otthon, aki ad magára, az néha autóból ül és megy, forgatja a kormánykereket, telefonál, van dugója is a fülében, elsőre mintha süket lenne, azoké éppen ilyen, de ha néha kivillan a zakó mögül a doktor úr bőr telefontokja, akkor mintha revolver bujkálna a derékra függesztve. Éppen, mint a filmekben, meséli otthon a lányának. Az asszony meg, a feleség, vásárolni ment, azután, hogy elvitte a gyerekeket az iskolába. Nem a közelbe járnak, pedig van itt kettő is, hanem a Kossuth utcára, az egyetem gyakorló általános iskolájába. A nagy hetedikes lesz jövőre, a kicsi a másodikat kezdi. Most már annyira végére értek az évek, csak napok vannak hátra a szünetig. Akkor aztán irány a tenger, így mondta a feleség, ahogy végigsuhant a szobán és húzta maga után erős parfümillatát. Mintha selyem lett volna, könnyű muszlin, nézte a takarítónő. A Kossuth erős iskola, amikor beírátták Annát, a kicsi lányt, a tanítónő nyomatékosan felhívta a szülők figyelmét, szíveskedjenek nyáron törődni a gyerekekkel, jó lesz, ha ismerik a betűket, mire kezdődik a tanítás, mert aztán komoly dolgokkal foglalkoznak majd, erre nem lesz idő. Olvassanak sokat, forgassanak minél több könyvet augusztusban, hogy szeptemberre fitték legyenek szellemileg – így mesélte mindenkinek Zita asszony, a doktor úr felesége.

Jó cipőben táncolni a szőnyegen. Nézi magát a tévé képernyőjében, ahogy rázza a csípőjét. Halkan dúdol csak, mert igaz, hogy nincsenek itthon, de megszokta nagyon is, hogy viselkedni kell. A doktor úr nem szereti a hangoskodást, azért ordítani tud, még ha vendégük is van, és olvasni szeretne vagy ütni a számítógép billentyűit, mert mindig dolgozik, akkor is, ha könyveket lapoz, vagy nézi a monitort. Neki a telefon is munka. Ez az én szikém, mondja, mikor jó kedve van. Ezzel nyitom meg az ügyfelek pénztárcáját – és ilyenkor ragyog. Szepelői mint tüzes pontok villognak boldog képén. Nem orvos, hanem jogász. Tanácsokat ad, aláír, tervez, szervez, kialakul és befektet. Néha dicséri magát, szerény zseni volnék csak, akit e világ ismer, ám de nem szeret. Rézi, a takarítónő ilyenkor szelíden a konyhába siet, vagy ha a doktor úr ott fűjja a füstöt, a fürdőszobában tüsténkedik tovább. Hetente egyszer a könyvek tetejéről is eltávolítja a port. Így szól az egyezség. És gondoskodik arról is, hogy a kukák időben az utcára kerüljenek, mire jön a nagy sárga autó. Rézi mamának hívják a gyerekek. Nem öreg még pedig, de így szokták meg. Az, aki a mellékhelyiségben a vattát szedegeti mások után, jobban jár, ha legalább a korát tisztelik. Miért is néznének fel rá? Kínai üzletekben vásárolja a ruhákat, és hiába bámul rá a hentes, sajnálja, de a tizenöt az nem tizenhét vagy nem húsz deka. A táncot viszont nagyon érzi, a ritmus elindul a fejéből ahogy a zene megszólal, nem is a hangszórókból, hanem onnan, belülről, látja magát, még gyerek, csilláros, nagy teremben forog, szép ruhában, nézik, felnőttek, dohányillatú, riasztóan komor emberek, a melódia kissé recsegőse sikeredett, de hibátlan, ahogy lejt rá, s hogy a fejében ez a régesrégi dallam életre kel, megmozdul a válla, a keze lendül, előre, hátra, a csípő fordul, a láb mintha ugrana, haragos kis őzgida, jobbik, te, makrancos cica, te, kicsi láb, te kicsi bal, toppant a másik. Táncolni mindig szeretett, az volt a veszte. Azt a rohadt Józsit is ott ismerte meg. Az nagyon tudta a figurákat, esküdözött, hogy járt még tánciskolába is, ott tanulta, hogy van foxtrott, meg tangó. És a királyok tánca, a rock and roll, a pörgő, a forgó, a subidúváp.

– Elég már – mondja magának. S megriad, ahogy a hangok darabokra törve még rezegnek néhány pillanatig a padlón.

Kedd van, ha jól számolja, ez a száztizenötödik e napból, amit Jógáéknál tölt. Ennek

öröme, gondolja, jó lesz inni egy kortyot. Mit is tartogat ez a délelőtt, néz szét kissé sunyin, mintha látnák. Az a zöld ital, az nagyon erős volt, de olyan jó, zúgott a feje utána, erdők susogását hallotta, mikor ment hazafelé, és a macskaköves úton kétszer is megcsúszott különben kopogó cipője. A vodka is elmegy, bár azt a szörpjébe szokta keverni. Neki mindig tesznek ki sűrítményt, meg ásványvizet, de a hűtőben ott állnak a dobozos gyümölcslevek, nézi mindig, száz százalék rostosak. A vodkában az a jó, hogy nem vehetik észre, ha vizet önt a tetejére. Fogja az üveget, és rázogatja. Ez az én testem, az én vérem, kuncog, ilyen átlátszó kis mókákkal nyugtatja lelkiismeretét, mert az igazából nem tetszik neki, hogy lop ezektől, mert ha italt is, de mégis lop, még ha meg sem érzik. Meg ki tudja, honnan van ezeknek ez a nagy házuk. Három emelet a garázzsal. Így mondja a Jóga doktor úr. Ez a mi szentháromságunk, igaz, cicuskáim? És kacagnak mind nagyokat. Nem csak az italt dézsmálja Rézi mama, hanem a kamrát is. Néha. A lisztből, ha visz, a rizsből néha-néha, biztos, hogy fel sem tűnik. Ki méri marékka, mennyi fogyott? Akkora a spájz ezeknél, szokta mesélni a lányának, mint a mi nagyobbik szobánk. Az enyém, mondja, és ebben van némi büszkeség. Mert csak meg tudta venni ezt a bérakást, amikor kiárusították. Akkor még volt munkahelye, igazi, gyárban dolgozott, és adtak neki papírt, hogy vehessen fel hitelt. Nem volt valódi hitel az, mert nem a bank adta, hanem az ingatlanos cég, amelyik kiárusította a régi tanácsi lakásokat. A szomszéd nem vette meg, azt mondta, majd meglátja, Rézi, ha rá kell költeni, festetni a lépcsőházat, cserélni ezeket a nyomorult huzalokat a falban, a csipkés bugyogója árát is ki fogja köhögni. A lépcsőforduló azóta is úgy néz ki, mint amikor odaköltöztek, a kábelt sem kérte még senki, hogy húzígálják ki, a szomszéd viszont leadta a szemetes melletti kettő és feles lakást. Sok a bérleti díj, ennyi erővel mehetnék albérletbe is, háborgott, mert az azért az enyém, nem igaz? Még akkor is, ha havonta fizetek érte. Ment is. Őt aztán nem fogják kiforgatni mindenéből ezek a szemetek, keményített be. Tavaly látta Rézi lánya, a régi Unió áruház előtt bókászott és bele-belenézett a szemetesekbe.

Hirtelen összerezzen. A csengő. Soha nem szólt még eddig, ilyenkor, kedden. Ki lehet az? Mire odaér a bejárati ajtóhoz, már csapódik is a kertkapu. Zita asszony lejt végig a díszburkolaton, nézi a cipőjét kapkodva lehántó Rézi, Rézi mama immár, hogy ott van, fut, nem veheti észre az asszony, hogy cipővel sétált a lakásban. Zörren a kulcs a zárban.

– Nem zavarok? – kérdezi nyájasan Zita asszony a takarítónőt. Sugárzik, látszik rajta, ez a nap nem olyan, mint a többi.

– Alig löktem le a cipőmet, hogy hallottam a csengőt, máris fordultam volna vissza – határozottan hazugnak érzi a saját hangját Rézi. Gyűrögeti a ruháját, keresztbe fonja soványka mellén kezeit.

– Az a helyzet – ragyog tovább a doktorné –, hogy ma változott a programom. – Három éve ismerik egymást, azóta nem sikerült összetegeződni, a magázásra meg nem áll a szájuk. Így aztán kínlódnak, míg egy-egy mondatnak megfelelő formát tudnak adni.

– Nem kellene olyan szokásos keddenek lenni ma, ha nem baj. – Azért, hogy Rézi értse, gyorsan hozzáteszi: – De persze fizetnénk így is. – Majd kis szünet után, a ráncosodó homlok árnyékából: – És ha a doktor úr nem tudná meg, az sem volna nagy baj, ugye, nem lehetetlen ez a kérés?

Rézi nézi a padlót, a köveket hogyan fogja össze a minta, olasz, magyarázta a doktor, hogy először rácsodálkozott a földön indázó szőlőkre, meg nyilas angyalokra. Puttók, a szerelem ördögei, így mondta neki azon a napon, hogy először lépett e házba. Nincs mit

tenni, ez a legegyszerűbb, csak térülni, fordulni, bólintani, hogy akkor én megyek.

– Én akkor megyek, és ha jó, a szokott időben...

– Hogyne – pirul Zita asszony a haja tövéig. És amire nem volt példa, amióta idejár Rézi, megérinti a karját, int húsos mutatóujjával. Nem fenyeget, hanem hívogat. Nagy dolgok készülődnek itt, jelzi két gyűrűje is. Táskájába tűr másik kezével, keresgél, Rézi hallja, kattatva nyílik a pénztárcája, keresgél benne, de nem húzza elő, bele sem néz, csak kiemel valamennyi pénzt. Ötezer forint, csillan fel Rézi tekintete, de lesüti gyorsan, vonakodónak szánt mozdulattal elmarja, szorítja, ez már az övé.

Nem is tudja, hogyan keveredik ki a házból. A kaput nyitva hagyja, Zita mondta, nem kell berántani majd, így mondta, nem azt, hogy ne húzza, vagy ne csapd be. Máskor észre sem venné, de most látja, szélesen terpeszkedő bordó autó áll szemközt a gesztenyefák alatt. Napszemüveget visel a fickó. Sármos, gondolja Rézi, vagy csak nagyon gazdag. De ezt már nem is tudja igazából eldönteni, annyira egy és ugyanaz hirtelenjében ez a két fogalom. Rá sem néz, de azért visszakapja fejét, ahogy hallja, nyílik az ajtó, mintha szólnának rá, holott pontosan tudja, hogy nem.

– Te, nézd csak, látod, ma mit találtam? – mutatja otthon a gyerekek, hogy jön és ledobja a táskáját az előszobában a cipős szekrényke elé.

– Húsz rongy? Honnan van? – Rézi soha nem értette, hogy tudja ilyen könnyedén venni a lánya. Húsz rongy? Húsz ezer? Most hajtogatja csak szét a pénzt, és tényleg. Nem ötös. A haza bölcse, a bankóra nyomtatott Deák Ferenc Rézivel szemben tudja, hogy a pénz önmagában nem boldogít. Mert lesz nagy bevásárlás, likőrt is vesznek a boltban, és a lánya is kortyolhat belőle, és hoznak színes tévéújságot is arra a hétre, még ha csak öt nap van hátra belőle. De a likőr édes és hazug ital. Agyában másnap csendes eső szemerkél majd és néha villámokat süt el a front a tekervényes labirintusban. Rézi elveszíti önmagát néhány órára. Nem részeg lesz, csak tétova, és ezt bizalmaskodásnak veszi Zita asszony, mert a takarítónő, ha nem is kacsint rá cinkosan, de felveti, mi lenne, ha esetleg mégis tegezhetné a doktornét, mert csak egy korosztály volnának ők, mondja, és hozzá, hogy talán, mert ez a pillanat a megvilágosodásé már, hirtelen tiszta és átlátszó lesz minden, legszívesebben újra kezdené ezt a reggelt, e kérés nélkül.

– Hogyne Rézi mama, már én is gondoltam erre – csak ennyit mond az asszony. De a hangjában van valami, amitől hideg futkosik a hátán.

Így lesz majd, sóhajt Deák. Ezek soha nem tanulnak semmiből. Nem a töke hiányzik e népek, esküszik magában, hanem a szellem. Tudja, Rézi napjait egy kezének ujjain megszámlálhatni innen e házban. S ha már nem jár ide és keresi, hol, hogyan, miből is lehetne, mert élni kell, néha vissza fog gondolni e családra. Az arcukat azonban egyre kevésbé tudja majd felidézni. Még a hangjukra emlékszik legtovább. És a kékre, mely a hall mennyezetén futott körbe, s keretet adott életüknek Rézi szerint. Egyszer azt mondta róla egy vendég, de erre már nem emlékezett az asszony, mert akkor jött, mikor ő távozott éppen, hogy ez az olaszok által Belliniről nevezett azúr – amit a szláv ortodoxok voroneti kéknek hívnak az 1500-as esztendők óta.

(megjelent: VII. évf. 2. szám, 2007. nyár, 86–89. o.)

...

Tatár Balázs János

nyolcélekép^p_ben

Néhány elő-szó:

A kubizmus, mint az avantgárd festészet egyik kiemelkedő irányzata önmagáról vallotta, hogy képes a kockából egymástól különálló tereket felépíteni. Kubusokra bontotta ezt a teret, melyet először lerombolt, megnézte a különféle perspektívákból, majd egy *félkész művet* hozott létre. Többen azt tartották a korabeli művészettörténészek közül, hogy a kubizmus nem is létezett, mert semelyik képe nem készült el. Később, a második világháború után kezdték el ezeket a nagy méretű képeket egyre behatóbban és elismertebben vizsgálni, sok kritikusnak kerültek elő utólagosan olyan jegyzetei, melyekben ezeket már dicsérte, nagyra tartotta. Természetesen, mint ahogy az a legtöbb avantgárd mozgalomnál is tapasztalható, a kubizmus is rövid élettartamú volt, aktívan 1908-1913 között létezett, a Függetlenek Szalonja és az Őszi Szalon kiállításain sikerült bemutatkoznia.

Legkiemelkedőbb alkotóitól válogattam, mikor versciklusomhoz alapanyagot kerestem. Hogyan lehet (és egyáltalán: lehet-e?) a képzőművészet ezen izgalmas ágát leírni, megírni, át- és újraírni? Jean Metzinger írta Pablo Picassóról 1910 őszén *Megjegyzések a festészetben* című írásában: „Semmi értelme lefesteni valamit, amit le is lehet írni.”

Ma ez talán így hangozhatna: Semmi értelme leírni valamit, amit le is lehet festeni.

A magyar nyelvten sok mindenben korlátozni igyekszik az embert, ahogy a festészetben az ecset és a festékanyagok is. Az alábbi nyolc rövid verssel szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy ezeket a gátakat nem szükségképpen kell ledönteni. Voltaképpen: nem fontos észrevenni őket.

Nulladik él:

ahogy a kockának tizenkét éle van
ugyanúgy nincs a gömbnek
ezért a kocka az alaptest
a nő és férfi sokszögeiből épülhet fel

Első él:

(George Braque: Hegedű és paletta 1909)

„*geometriai alapelemekké redukál*”

/Louis Vauxcelles/

hangjegyek az egyenes vonalán
axiomatikus válasz nincs
miért is volna
egyenesek a hangjegyek vonalán

Harmadik él:

(Juan Gris: Párizsi házak 1911)

*„a város a tér újraszervezésének
motívuma”
/Irina Vakar/*

mátrixokban való
tökéletes idomok
érzések és ízlés nélkül
nem többek
mint ódon faajtók

Negyedik él:

(Pablo Picasso: Három nő 1907-1908)

*„mindent egybevetve, elég rémisztőek
voltak”
/Gertrude Stein/*

a vonalakból kigombolkozni
négy mínusz egy
kettő plusz egy
egy nem egyenlő eggyel
mikor a *definícióm* sérül

Ötödik él:

(Fernand Léger: Aktok az erdőben 1909-1910)

*„a végletekig akartam vinni a
térbeliséget”
/Fernand Léger/*

előjelváltáshoz
az indukció törvénye
színváltáshoz
csupán egy paletta
szükségeltetik

Hetedik él:

(Pablo Picasso: Gyümölcsöstál és kenyér, asztalon 1908-1909)

*„külön-külön találta meg a maga egyéni
kalandját”
/Pablo Picasso/*

csúszás a matematika
gömböknek különteret adni

a hasáb sokszínűsége felér
néhány leértékelt szárazkenyérrel
(70%)

Nyolcadik él:

(Juan Gris: Szivarozó 1913)

*„valamennyi képmező egyenrangú”
/Werner Hofmann/*

kocka lehet
a definícióktól függetlenül
egy gömb

ugyanez visszafelé
nem érvényesül
mert a definíciókon
kívül rekedünk
(ez lehet egy definíció)

Tizenegyedik él:

(Robert Delaunay: A torony függöny
mögött 1910)

*„a színek fejezik ki a rendet”
/Robert Delaunay/*

pozíciók a rendszerben
iksz és ipszilon
hogy többet ne mondjak
(mondanék többet is)

Tizenkettedik él:

(Jean Metzinger: Uzsonna 1911)

*„a profilból látszó modell mindkét füle”
/Albert Gleizes/*

törött csésze
egyenlő

(megjelent: VII. évf. 3. szám, 2007. ősz, 76–78. o.)

...

Tóth-Máthé Miklós

Az első kalapom

Abban a tanévben a Humán Internátusban laktam, és már nagy legénynek hittem magam, pedig csak a tizenötödik évem felé közelítettem 1951-ben. De hát aki pecúrként kezdte Patakon, és ráhúzott már csaknem öt telet, az joggal hihette, hogy már-már a felnőtt státuszt ostromolja. Ehhez még hozzájárult meglehetősen színes múltam is, hiszen a Humán Internátus már a harmadik lakóhelyem volt, az Angol Internátus és a Tanítóképző kollégiuma után. Ez utóbbiban ugyan csak egy tanévet töltöttem, de a legkülönösebb esemény mégis ott esett meg velem, mikor is egy egér belefialt a télikabátom külső, nagy zsebébe. Mi tagadás, temérdek egér rohangált ott akkoriban, mert, ha jól emlékszem, valahol búzáat is tároltak az épületben.

A Humán Internátus liberálisabb szellemiséggel bírt, mint a szomszédos Angol, ahol keményebb, regulárisabb módszerekkel idomították a növendékeket. Az eredményeket tekintve biztosan megvolt ennek is a haszna, de a diák mégiscsak jobban kedveli a szabadabb légkört, amely a Humánban Palumby Gyulának volt köszönhető. Mivel érte ezt el? A humorával, melyet mint az internátus igazgatója sem hagyott a kapun kívül, hanem ezen posztjában is igyekezett kamatoztatni. De mert jó tanár is volt, a diákjainál is megengedhetőnek tartott egy-egy humorosabb beköpést, és olyankor ő nevetett a legjobban. Egy ilyen elmerőppentyűmmel – a korai sikert megjegyzi az ember – én is nagy tetszést arattam egy esti összejövetelen, ahol éppen Oszlopos Simeonról volt szó.

– Milyen kár – mondta Palumby –, hogy az a keresztény aszkéta inkább kiment a sivatagba, és harminc évig ott ácsorgott egy oszlopon, pedig bizonyára hasznos tagja lett volna a társadalomnak.

– Oszlopos tagja – szoltam közbe, mire olyan röhögés harsant fel, hogy Palumby sokáig nem tudta folytatni fejtegetéseit. Már csak azért sem, mert ő maga is hahotázott, hiszen legalább annyira díjazta a diák humorát, mint a sajátját.

És bizonyára ennek a liberális szellemiségnek tudható be, hogy én is szabadabban kezdem kialakítani a saját egyéniségemet. Ami elsősorban külsőségekben nyilvánult meg. Hiszen, mint említettem, nagy legénynek tudtam már magamat, és nemigen fűlött a fogam például a diáksapkához. Túlságosan kisdíakosnak éreztem, és ebből az attitűdből egyenesen következett a *kalap* utáni sóvárgásom. A felsőbb gimnazisták közül többnek is volt már kalapja, s ezáltal kétségtelenül felnőttebbnek hatottak. Arról nem is beszélve, hogy apám is mindig kalapban járt, és ahogy kicsit csálésan, féloldalasán viselte, az nagyon elbűvölt, mert igen férfiasnak tartottam.

– Édesapám – rukkoltam elő, amikor Patakra jött papi gyűlésre –, kéne nekem egy kalap!

– Minek? Ráérsz te még kalapot hordani. Egyáltalán szabad azt egy diáknak?

– Már hogyne lenne szabad – bizonygattam –, a felsősök között szinte mindenkinek van.

– Na jó, de azok felsősök. Te még messze vagy attól és leszel, ha nem kapod össze magad a tanulmányaidban.

Ez a célzás a robotos iskolai hétköznapiakra persze nem lepett meg, mert apám csaknem minden társalgásunk közben a tanulmányaimra terelte a szót. És mert pap volt, néha egész kis prédikációt rögtönzött megjobbításom érdekében. Az indító mondat után most is egy ilyen következett, de amikor befejezte, megint csak visszatértem a kalaphoz.

– Édesapám – kezdtem egy mély lélegzet után –, ha megvehetem a kalapot, azt egyfajta előzetes jutalomnak tekintem, és cserébe jobban odafigyelek majd a tanórákon is.

– Biztos ez? – nézett rám, de akkor már mosolyogva. – Mert ha nem, én leveszem a fejedről és odalököm az első kutyának, amelyik az utamba kerül.

Ekkor már tudtam, hogy nyert ügyem van, és amikor a százast is a kezembe nyomta – nagy pénz volt az akkor! – már csaknem felnőttnek éreztem magam. No, de hogyan tovább? A kalapvásárlás nem akármilyen művelet, ahhoz partner is kell, külső szemlélő, aki helyben hagyja, vagy éppen nem, a felpróbált fejedőt. A kalap nélküliek közül senki sem jöhetett számításba erre a posztra, csak egy olyan kalapos felsős, akinek a kalapja nekem is tetszett. Ez ugyanis kellő biztosíték volt arra, hogy jó ízlése van. Hosszas töprengés után N. Pali mellett döntöttem, két okból. Először is, mert barátomnak tudhattam, annak ellenére, hogy két osztállyal felettem járt. Másodszor és főleg azért, mert az ő kalapját tartottam a legtetszetősebbnek. Sötétszürke, jól bejáratott, felül szabályosan kerekre gyűrt, szalagja mentén már erősen szalonnásodó, tehát a kalapok családjában előkelően patinás. Magamnak is valami ilyet képzeltem el, csak vadonatújban.

– Örömmel társulok hozzád – egyezett bele Pali –, de arra ne számíts, hogy Patakon tudunk venni. Jó kalapot csak Újhelyben találunk, oda kell átmennünk a kisvonattal.

Az ötlet tetszett nekem, hiszen így összeköthetjük a kalapvásárlást egy kirándulással is. A kisvonattal meg egyébként is szerettem utazni, mert nagyobb társánál sokkal hangulatosabb volt, nézelődésre alkalmasabb, ahogy lassan, döcögve furakodott előre a hegyek között.

Az utazásra egyik hétköznapi kora délután kerítettünk sort, bizonyára elkéredzkedtünk a szilenciumról ez ügyben, de arra tisztán emlékszem, hogy szép októberi időben történt. Kellemes langymelegben ballagtunk az újhelyi főutcán, amikor Pali hirtelen megtorpant.

– Van egy kis bökkenő öregem – mondta, miközben tekintetével kutatva körbevizslatta a környezetet.

– Mi az? – bámultam rá.

– Hát csak annyi, hogy fogalmam sincs hol van a kalapos, vagy valami olyan bolt, ahol a tökfedőket árulják. Tehát mindenképpen érdeklődnünk kell. Tudod mit, komám, ott van az a cukrászda, menjünk be oda. Fejemet rá, hogy útba tudnak igazítani.

Bementünk a jó krémes illatú helyiségbe, ahol Pali azt javasolta, együnk is valamit, mert mégse járja, hogy csak úgy kérdezősködjünk. Beleegyeztem persze, mert én is megkívántam valami süteményt, elhessentve aggodalmamat, hogy az a pár forintos kiadás, még igazán nem veszélyezteti a kalapvásárlást.

– Na ez jól esett – mondta Pali, amikor kellő mennyiségű édesség bekebelezése után kijöttünk a cukrászdából. – Állítom neked, hogy ilyen remek francia krémest csak itt lehet kapni. Aztán a Rigó Jancsi se volt utolsó.

– Nekem is nagyon ízlett a somlói habos galuska – csettintettem a nyelvemmel jóllakottan bandukolva tovább, amikor néhány háznyira odébb Pali megint csak lecövekelt.

– A fene egye meg – csóválta a fejét –, elfelejtettük megkérdezni, hol van a kalapos. Látd, milyen marhák vagyunk, pedig azért mentünk be a cukrászdába. De nem baj – per-

gette körül a pillantását – abban a kocsmában biztosan tudják. Különben is olyan szomjas lettem erre a sok süteményre, hogy muszáj leöblítenem egy pofa sörrel. Te nem így vagy ezzel?

– Mehetünk – rántottam a vállamon nagyvonalúan és indultam a jó kalappal bíró felsős után a kocsmába.

Mit mondjak? Amikor estefelé vidám hangulatban visszazötyögtünk a kisvonattal Patakra, mindössze húsz forintom maradt a százasból. A többit otthagytuk Újhelyben anélkül, hogy megtudtuk volna hol a kalapos vagy az üzlet, ahol a fejmagasítókat árulják.

– Te öreg – lesett rám Pali, amíg az iskolakert sétányán tapodva tartottunk az internátus felé – csakugyan kéne neked egy kalap?

– Hát persze, hiszen arra kaptam apámtól a pénzt.

– Az enyém tetszik neked?

– Nagyon – szakadt ki belőlem őszintén, míg pillantásom végigpásztázta a sokszor megcsodált, patinás, már-már muzeális kalapot.

– Akkor eladom neked – kapta le Pali a fejéről. – Itt van. Adsz húsz forintot, és a tiéd.

Belekotortam a zsebembe, kihalásztam a maradék húszast és cseréltünk. Pali a pénzzel, én meg a kalapjával a fejemen tértünk vissza az internátusba.

Aztán, amikor ismét Patakra látogatott apám, már a Palitól vásárolt kalappal büszkélkedve vártam az állomáson.

– Ez került száz forintba? – kérdezte rögtön, és a nyomaték kedvéért még felé is bökött.

– Ez a szutykos, zsíros tökfedő? Hol szerezted? Vagy találtad a szemétben?

– De édesapám – mondtam sértődötten – nagyon jó kis kalap ez. Tessék megnézni, már bejáratott. – Elhallgattam és utána tettem, mint egy varázsszót. – Patinás.

– Hát ami azt illeti, valóban az – nevette el magát apám –, de azért, ha lehetséges, ne ebben gyere majd haza, mert ilyet a faluban már a kondás sem visel. Megértettük egymást?

Bólintottam erre, és mentem apám mellett. Az ő fején is kalap, az enyémen is. Az első kalapom. És követhették azóta újabbak, szebbek, nagyobb szélűek, patinája csak annak az egynek van. Mert kopott, megszalonnásodott karimája alól máig cinkosan kacsint elő az a nagy legény, az a pataki diák, aki valaha voltam.

(megjelent: I. évf. 1. szám, 2001. február, 64–66. o.)

...

Vass Tibor

Valahogy nézése

A könyvek pakolásánál valahogy mindig a halottak könyvei borulnak ki eléem.

Megérint,

valahogy túl sok a halottam, vagy a véletlen túl sok, ami eléem hozza a kiborulásokat.

Valahogy megállok a pakolásban, lapozok,
olvasgatom a dedikációkat,
megérintenek,
elképezem valahogy a már halott kezét,
élve hogy írta a sorokat,
mögé képezem a halált, rá a szövegre,
meg bele is.

Valahogy így fogják olvasni a könyveim,
illetve hát nem azokat,
hanem az általam összeírt oldalakat,
akiknek beleírva adtam, küldtem,
ha költöznek, valahogy máshová rendeznek,
kiborulok, túl sok véletlen,
vagy túl sokak halottja.

Valahogy elképezem a halott kezét,
azaz az élőt, amikor írja,
előttem írja-e épp,
látom-e, ahogy mozog a már halott kéz,
vagy postán küldi, nem a halott kezét,
s akkor nincs az íráshoz jelenet,
az írás van csak, az érintés, a *valahogy* nézése.

A nézés ellentmondást éleszt, halasztani a kérdést
nincs okom, miért hidegek a kiborult könyvek,
mindenük hideg,
és mégis miért mintha melegek,
egyáltalán, miért nem értem, mit üzen a tétova üzenet.
Mitől a hőfok idétlen ingadozása.
Miért nézem utána, ettől vagy attól a halottól van-e könyvem,
s ha igen, írt-e bele kéz.

Könyvem kevesebb volt, halottam se ennyi.
Tán nem kéne egy idő után költözni,
ülne meg minden halál érintetlen, a fekhelyén,
nem kéne valahogy elképzelnem a halált,
hogyan borulnék elém,
játszanám-e a hideg-meleget,
hová is rendezném az érintett, kiborult könyvemet.

(megjelent: VI. évf. 3. szám, 2006. ősz, 80–81.)

...

Zsirai László**Őszi elégia**

Felébredek, álmosodik a táj:
a köd széltépte fákra ül –
Előbb csak fénypont, majd állomás.
S fékező vonatkerék sikolt,
simuló síneket köszörül...
Megérkezem megint
mint egy idegen,
aki mindenkit ismer itt,
csak őt nem ismerik –
Esik.

Váci versét választom védelemül;
sorait homlokomra vakolja az idő, belül:
„Magányos lesz a sorsa még itt
sokáig annak, ki szeret.
Ki mindenkit ért – azt nem értik,
s nem bocsátanak néki meg”.
Az ősz abroncsa fáj,
elálmosodik a táj.

(megjelent: VII. évf. 3. szám, 2007. ősz, 86. o.)

(összeállította: Lapis József)

Bolvári-Takács Gábor

A Zempléni Múzsza a magyar kultúra szolgálatában

Szerkesztői számvetés a folyóirat első tíz évéről (2001–2010)

A 2010-es esztendő végén lát napvilágot a Zempléni Múzsza című társadalomtudományi és kulturális folyóirat tizedik évfolyamának negyedik, összességében 40. száma. A magyar sajtótörténetben szerény, ám a lap történetében jelentős esemény lehetőséget kínál a visszatekintésre, az eddig megtett út eredményeinek számba vételére. Az alábbiakban összefoglaljuk, mit valósítottunk meg terveinkből.

A lapalapítási koncepciót tíz évvel ezelőtt a zempléni régió társadalmi és környezeti hatáselemeire alapoztuk. Bár Magyarország valamennyi tájegysége rendelkezik sajátos értékekkel, Zemplén egyedi vonásai kiemelkedőek. Ebben az országrészben a történelmi múltnak, a tárgyi és szellemi kulturális örökségnek és a természeti tényezőknek páráját ritkító koncentrációja lelhető fel. A *történelmi hagyományok* szinte kézzel foghatók. Itt vezetett a honfoglaló magyar törzsek útja, a Bodroghözben Árpád-kori emlékek nyugszanak. Hazánk középkori eredetű várai közül legépebb a sárospataki. A vidék kiindulópontja volt a hegyaljai felkelésnek, a Rákóczi-szabadságharcnak. Zemplénben született II. Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, gróf Andrássy Gyula, innen származott vagy indult pályájára a reformkor, majd a dualizmus több más kiemelkedő személyisége. S a történelem különös ellensapásaként a trianoni békeszerződés az anyaországban maradt megyék közül – kétharmad részt elcsatolva – Zemplént sújtotta leginkább.

A közvélemény számára elsősorban a *szellemi és tárgyi kulturális örökség* jellemzi a vidéket. A magyar kultúra, irodalom és nyelv bölcsője e hely. Itt nyomtatták a vizsolyi bibliát, innen indult a felvilágosodás, Széphalomban teremtett irodalmi centrumot Kazinczy. Az 1531-ben alapított Sárospataki Református Kollégium hatását a magyar művelődésre nehéz lenne túlbecsülni. Ide járt pl. Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály, Tompa Mihály, Fáy András, Egressy Béni, Móricz Zsigmond. Tudósok, írók, művészek képviselték és képviselik ma is Sárospatak egyedülálló kulturális hagyományait. A Református Kollégium Nagykönyvtára egyetemes értékű könyvtárakat őriz. Sátoraljaújhely egykori megyei levéltára, múzeuma, iskolái szintén jelentős kulturális tényezők. Ezt a vidéket az értelmiség (pedagógusok, hallgatók, diákok, kutatók) magas fokú koncentrációja jellemzi.

Vidékünknön egyedülállóak az *etnikai és multikulturális viszonyok*. Zemplén jószerivel négy ország határán fekszik, természetes az együttműködés a Felvidékkel, Kárpátaljával, Erdéllyel. Markánsan jelen van a német, a szlovák, a rutén, a roma kisebbség. Örök mementóként áll a sátoraljaújhelyi izraelita temető: 1944-ben erről a vidékről hurcolták el a zsidóságot a legnagyobb számban.

A *természeti környezet* európai viszonylatban ismert. A Zempléni-hegység, a Hegyköz és a Bodroghöz más-más értékeket képviselnek, a vidék flóráját és faunáját a Zempléni Tájvédelmi Körzet fogja össze. Itt kezdődik az Országos Kék Túra útvonala. Tokaj-Hegyalja szőlő- és borkultúrája nemcsak megélhetési forrást jelentett, hanem alapvetően meghatározta a társadalmi együttélés viszonyait is, és ide vonzott olasz, francia, lengyel, görög kulturális hatásokat.

A 2001. évi I. évfolyam 1. számban közzétett, a *hagyomány és minőség* szintézisét célul tűző szerkesztési alapelveket igyekeztünk következetesen megvalósítani. A hagyomány e tekintetben elsősorban a Zemplénben történetileg egykor létező folyóiratok (Sárospataki Füzetek, Sárospataki Lapok, Zempléni Fáklya) szellemi örökségének továbbvitelét, a minőség pedig a régió szellemi elitjének lehető legmagasabb szintű szerzői körét, illetve a létező regionális folyóiratok legkiválóbbjainak szakmai színvonalát jelentette. Teret adtunk bármely szerző Zemplénnel kapcsolatos írásának vagy zempléni illetőségű szerzők egyéb vonatkozású műveinek. Nyitottak voltunk a régióhoz nem kötődő témák és személyek megszólaltatására. Távol tartottuk magunkat a napi politikától, nem közöltünk publicisztikát. Olyan lap kézbe adására törekedtünk, amely évek múlva is haszonnal forgatható, amelynek tartalmát nem értékelhetik át korok és ideológiák.

1. évfolyam a Zempléni Múzsza

A publikációk esetében a tudományosság kritériumait érvényesítettük, ám ez nem jelentette azt, hogy szubjektív szemszögű, de forrásértékű írásoknak ne adtunk volna helyet. Kiemelten kezeltük a grafikai arculatot, nemcsak a művészek kiválasztásával, de a lap külső megjelenésében is. Valljuk, hogy egy tudományos folyóirat egyúttal szép is lehet. A folyóirat visszhangja a régió kívül is kedvező, egyre több helyen tartják az ismeretterjesztés mértékadó és színvonalas regionális orgánumának. A lap az interneten is olvasható: www.zemplenimuzsa.hu.

Az arculatot, a felvállalt szellemi irányvonalon túl, az elkészítésében közreműködők személye is fémjelzi. A szerkesztőbizottság jelenlegi tagjai: Balázsi Károly szociológus, Baráth Béla Levente egyháztörténész, Dobrik István művészettörténész, Egey Emese tanár, Fehér József irodalomtörténész, Jósvainé Dankó Katalin régész-muzeológus, Koncz Gábor közgazdász, Szathmáry Béla jogász, Takács Ádám filozófus, Tamás Edit történész-muzeológus, Ugrai János neveléstörténész; tiszteletbeli tagok: Jakab István nyelvész, Orosz István történész. Ők személyükben képviselik a szerkesztés kulcsszavait (hagyomány és minőség), közreműködnek a lap szellemi irányvonalának alakításában, a tematika meghatározásában, a szerzők felkutatásában és lektori feladatokat látnak el. Felkérésükkor alapelv volt, hogy valamennyien rendelkezzenek minősített tudományos munkássággal; a társadalomtudományok minél több ágát képviseljék; továbbá származásuk, iskolájuk, munkahelyük vagy kutatási témáik okán kötődjenek Zemplénhez. Szerkesztőbizottsági tag volt korábban Hörsik Richárd egyháztörténész, Komáromy Sándor irodalomtörténész, Lénárt Attila irodalomtörténész és haláláig Tuba Zoltán biológus; a lap védnöke volt Balassa Iván etnográfus.

A szerkesztés közvetlen feladatait alapító főszerkesztőként Bolvári-Takács Gábor irányítja, munkáját Földy Lilla és Lapis József szerkesztők segítik, utóbbi a szépirodalmi rovatot vezeti. Bordás István lapigazgató a kiadással, a terjesztéssel és a pénzügyekkel kapcsolatos teendők felelőse, a lapot kiadó Zempléni Múzsza Társadalomtudományi és Kulturális Alapítvány kuratóriumi elnöke. Tóthné Kovács Katalin szerkesztőségi titkárnál futnak össze a kiadói és gazdasági adminisztráció száalai. A folyóirat logóját Csetneki József tervezte, s ő volt az első négy évfolyam grafikai szerkesztője. 2005 óta az arculat és a nyomdai előkészítés Tellinger András munkáját dicséri. A kivitelezést az első öt számnál a miskolci Sprint Nyomda végezte, azóta a debreceni Kapitális Nyomdával dolgozunk.

Büszkék vagyunk, hogy 2006-tól *szakmai támogatóként* magunk mögött tudhatjuk a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottságát, valamint a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Területi Csoportját. A megjelenés *pénzügyi hátterét* az elmúlt években elsősorban a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési, valamint Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Szakmai Kollégiumai biztosították. A Sárospataki Népfőiskolai Egyesület 2002-ig a lap kiadója volt, később szerkesztőségi infrastruktúra rendelkezésre bocsátásával segítette munkánkat. További támogatónk a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány és a Magyar Kultúra Alapítvány. A zempléni térség forráshiányos, így további szponzorokat, reklámlehetőség biztosításával, elsősorban a régió kívülről nyertünk meg.

A Zempléni Múzsza szerkezete állandó. Az első öt évfolyamban Tanulmányok, esszék; Szépirodalom; Művészportré; Archivum; valamint Szemle rovatokkal jelentünk meg, a hatodik évfolyamtól a tematika Tudomány és társadalom; Művészet; Szépirodalom; Szemle rovatokra módosult. A lap első harminckilenc számában – a szerkesztőségi közlemények nélkül – 876 írásmű jelent meg, ebből 388 szépirodalmi alkotás (vers, novella, dráma, műfordítás). Összesen 475 szerzőt közöltünk, közülük 192 író, költő, műfordító. Lapunkban – alkotásaikkal együtt – 32 művészt (festőt, grafikuszt, szobrászt, építész, népművészt), továbbá hét művészeti gyűjteményt mutattunk be. A 40. szám tartalma az összegzés tekintetében nem releváns, mert ebben – antológia jelleggel – korábban már közölt tudományos és irodalmi alkotásokból válogattunk.

Az eddig számokat átlapozva impozáns *szerzői névsort* találunk. Lapunk tudományos színvonalát jelzi, hogy az MTA tagjai közül publikált nálunk Ádám György pszichofiziológus, Keviczky László villamosmérnök, Király Tibor büntetőjogász, Kiss Jenő nyelvész, Mádl Ferenc jogász, Marosi Ernő művészettörténész, Meskó Attila geofizikus, Orosz István történész, Ujfalussy József esztéta, R. Várkonyi Ágnes történész; az MTA doktorai közül Bacso Béla filozófus, Balassa Iván etnográfus, Balázs Géza nyelvész, ifj. Barta János történész, Bónis Ferenc zenetörténész, Dankó Imre etnográfus, Deme László nyelvész, Füredi János pszichiáter, Gunst Péter történész, Hoppál Mihály etnográfus, Karasszon Dénes orvostörténész, Lőkös István irodalomtörténész, Móricz Lajos hadtörténész, Pomogáts Béla irodalomtörténész, Popély Gyula történész, Romány Pál agrártörténész, Somogyi Sándor geográfus, Surányi Dezső agrobiológus, Tuba Zoltán növényökológus, Végvári Lajos művészettörténész, Vitányi Iván szociológus.

A Zempléni Múzsá *társadalomtudományi és kulturális* folyóirat. A tíz év során igyekeztünk minél több tudományágat megszólítani és a laphoz kötődő szerzői kört a legszélesebb értelemben kialakítani. Szinte minden lapszámban megtalálhatók határon túli témájú vagy eredetű közlemények is. A lap sokszínűségének illusztrálására röviden áttekintjük szerzőink névsorát. A cikkek címeit az érdeklődők a tíz év összesített tartalomjegyzékében találják meg.

A *történeti, társadalom-földrajzi, néprajzi* munkák köréből Balassa Iván, ifj. Barta János, Boros László, Botlik József, Dankó Imre, Dobány Zoltán, Egeresi László, Gunst Péter, Hoppál Mihály, Hörcsik Richárd, Karasszon Dénes, Kuklay Antal, Lukács László, Orosz István, Popély Gyula, R. Várkonyi Ágnes, Somogyi Sándor, Viga Gyula, Virág Irén, Walleshausen Gyula, Zelenák István írásai emelhetők ki. Társadalom-elméleti vonatkozásban (*filozófia, szociológia*) mások mellett A. Gergely András, Bacsó Béla, Bocskor-Medvecz Andrea, Györe Anett, Kuti Edit, Nagy Antal Mihály, Orosz Fruzsina, Pócsik Anett, Seres Zsuzsanna, Soós Pál, Takács Ádám cikkei közöttük. A *jogtudományt* elsősorban Szabadfalvi József és Szathmáry Béla képviselték, de megjelent Bencze Mátyás, Király Tibor és Komáromi Éva is. A *nyelvészeti* írások közül Balázs Géza, Jakab István, Göncz László, Kiss Jenő, Kovács Dániel, Szalay László Pál műveit kell kiemelnünk. Az *irodalomtörténet*-írást elsősorban Arday Géza, Balázs Ildikó, Baranyai Katalin, Bertha Zoltán, Cseh Gizella, Cseke Péter, Dobay Béla, Éles Csaba, Finta Éva, Jánosi Zoltán, Hermán M. János, Kelemen Erzsébet, Komáromy Sándor, Láng Gusztáv, Lapis József, Lőkös Péter, Lukács János, Martinák János, Pomogáts Béla, Rászlai Tibor, Sója Livia, Tusnády László, Vajda Kornél, Völgyesi Orsolya jelentették meg. A *művészettörténeti*, illetve a *film-, színház-, zene- és táncművészeti* közlemények szerzői közül Ablonczy László, Bónis Ferenc, Bordás István, Cserje Zsuzsa, Csillag Pál, Dobrik István, Fekete Ilona, ifj. Fekete Károly, Földy Krisztina Lilla, Földyné Asztalos Adrienne, Fuchs Lívia, Fügedi János, Gyürey Vera, Józsa Judit, Károly Róbert, Kékesi Kun Árpád, Kelemen Judit, Kocsis Rudolf, Kosárka József, Kovács Henrik, Kóháti Zsolt, Marosi Ernő, Novotny Tihamér, Lőrincz Zoltán, P. Müller Péter, Pinczés István, Pirint Andrea, Sirató Ildikó, Szirányi János, Tóthpál József, Ujfaluassy József, Vámosi Katalin, Végvári Lajos nevét említjük meg.

A *neveléstudomány* – Sárospatak *református iskolatörténeti* jelentőségére tekintettel is – fontos helyet kapott. E körben közöltük egyebek mellett Ádám György, Baráth Béla Levente, Bordás István, Dienes Dénes, Fehér Erzsébet, Gasparin Zsuzsanna, K. Nagy Emese, Kézi Erzsébet, Koncz Sándor, Kónya Annamária, Kraiciné Szokoly Mária, Miklósi Márta, Pomozi Péter, Sipos István, Sándor Zsuzsa, Sz. Tóth János, Szentirmai László, T. Kiss Tamás, Trencsényi Imre, Ugrai János, Zsikó János írásait. Lapunk kiemelkedő szerepet tölt be a régió közművelődésének fejlesztésében, ezért nagy figyelmet fordítottunk *közművelődési, művelődéstörténeti* témakörök bemutatására. A szerzők közül Balázs Károly, Beke Pál, Borbáth Erika, Fehér József, Földházi István, Koncz Gábor, Stumpf István, Turi Gábor, Vitányi Iván nevét emeljük ki.

A *helytörténeti, regionális jelentőségű* témák mintaszerű bemutatásában Bojtór István, Damos István, Dombóvári János, Egey Emese, Földy Ferenc, János István, Jósvainé Dankó Katalin, Komporday Levente, Pocsainé Eperjesi Eszter, Romány Pál, Tamás Edit, Tukacs Béla, Vásárhelyi Balázs jeleskedtek. A már nem élő *pataki tanárok, tudósok* eddig kiadatlan vagy nehezen hozzáférhető műveit bemutató sorozatunkban helyet adtunk Barcza József, Bolvári Zoltán, Buza László, Egey Antal, Finkey Ferenc, Harsányi István, Képes Géza, Koncz Sándor, Palumbo Gyula, Szabó Károly, Takács Béla, Újszászy Kálmán, Urbán Barnabás egy vagy több írásának. A *Zemplén környezeti elemeivel, természetvédelmével* foglalkozó közlemények sorában Bihari Zoltán, Egey Antal, Géczy István, Koncz Péter, Surányi Dezső, Szakáll Sándor cikkei kell megemlítenünk.

Különleges színfoltja volt lapunknak az *Archívum* rovat, amelyben történeti értékű kéziratokat, dokumentumokat tettünk közzé. Ezek közül is kiemeljük Benke Kálmán 1925-ös tátrai útinaplóját, Koncz Sándor 1937-es berlini levelét, Turi Sándor 1942-es erdélyi életképeit, Koncsol László 1947–1950-es sárospataki történeteit, Halmi Iván 1956. októberi naplóját.

Figyelemmel kísértük a régióban élő, illetve onnan elszármazott *jeles személyiségek* életútját. Bemutattuk mások mellett Anghy Csaba Geyza, Balásházy János, Ballagi Géza, Béres Ferenc, Bolvári Zoltán, Dókus Ernő, Duka Tivadar, Erdélyi János, Fáy András, Fogarasi János, H. Bathó János, Hargitai Zoltán, Jászay Pál, Ködöböcz József, Kőrös Endre, Nyíri István, Pécsi Sándor, Rácz Lajos, Révész Géza, Szabó Ernő, Szabó Gyula, Szabó Károly, Teleki József, Warga János pályáját. Olykor Zemplénhez nem kötődő, de az egyetemes kultúra szempontjából fontos más tudósokról, írókról is megemlékeztünk, mint Michael Foucault, Hans-Georg Gadamer, Kós Károly, Kossuth Ferenc, Marx György, Misztótfalusi Kis Miklós vagy Sütő András.

1. évfolyam a Zempléni Múzsza

Fontosnak tartjuk a tudományos, kulturális, irodalmi, művészeti *regionális műhelyek* népszerűsítését. Olvasóink tájékozódhattak a sátoraljaújhelyi Abaúj-Zemplén Természeti Értékeiért Egyesületről, a sárospataki Bodrog Néptáncgyűtesről, Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Budapesti Baráti Köréről, az Egyháztörténeti Szemle folyóiratról, a szerencsi Hegyaljai Alkotók Társulásáról, a sátoraljaújhelyi Lavotta János Alapítványról, a Kazinczy Ferenc Társaságról, a Magyar Comenius Társaságról, a Sárospataki Nyári Képzőművészeti Szabadiskoláról, a Sárospataki Népfőiskolai Egyesületről, a Sárospataki Református Kollégium Alapítványról, a miskolci Új Holnap Stúdióról.

A *Szépirodalom* rovat Lapis József vezetésével fölött a magas színvonalú hazai periodikákhoz. Jelen vannak a kurrens áramlatok, kialakulni látszik a laphoz kötődő, fiatal gárda, elsősorban a debreceni és a miskolci egyetem vonzásköréből. A régióból állandó szerzőinknek számít Balázs Ildikó, Cseh Károly, Fecske Csaba, Halászi Aladár, Katona Kálmán, Tusnady László, Vass Tibor. Közreadunk prózát, lírát és drámát, beleértve a műfordításokat is. Ez utóbbi kategóriában kuriózum Hermann Harry Schmitz: A filozófusok c. drámája, amelyet Kenyhercz Róbert fordított. Sorozatként mutattuk be egyes népek költészetét, így Cseh Károly fordításában horvát, litván, orosz és svájci, Cséby Géza fordításában lengyel, Lukács Zsolt fordításában szlovén, Fodor György fordításában ainu verseket adtunk közre. Öröndetes, hogy az egykor Sárospatakon tanult, nemzeti jelentőségű írók, költők közül megjelent nálunk Dobos László, Fekete Gyula, Képes Géza, Koncsol László, Kurucz Gyula, Mács József, Mészöly Dezső, Tóth-Máthé Miklós.

A *művészetet* kiemelt helyen kezeltük: minden számot más-más művész (festő, grafikus, szobrász, építész) illusztrált, akiről portrét közöltünk. Ezekben bemutattuk Aknay János festőművészt, Andrassy Kurta János szobrászművészt, Bálint József festőművészt, Bánóczki Tibor filmrendezőt, Bartos Ödön festőművészt, Bertha Zoltán festőművészt, Borsi Antal szobrászművészt, Borúth Andor festőművészt, B. Szabó Edit szobrászművészt, Czinke Ferenc grafikusművészt, Csetneki József grafikusművészt, Domján József grafikusművészt, Égerházy László szobrászművészt, Fazekas Balogh István grafikusművészt, Feledy Gyula grafikusművészt, feLugossy László képzőművészt, Gubis Mihály képzőművészt, Halmy Miklós festőművészt, Kass János grafikusművészt, Kovács László festőművészt, Makovecz Imre építész, Molnár Irén festőművészt, Nádasdy János képzőművészt, Puha Ferenc festőművészt, Sándor Zsuzsa festőművészt, Somogyi György festőművészt, Sugár Péter építész, Szalay Lajos grafikusművészt, Szentirmai László bábtervezőt, grafikusművészt, Szkircsák Bertalanné népművészt, Tellingner István grafikusművészt, Urbán György festőművészt. A címlapok így sajátos hangulatot és színt kölcsönöztek a folyóirat egyes számainak. A régió *muzeális intézményei* közül a sárospataki Rákóczi Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményét, a Sárospataki Képtár Béres Ferenc-gyűjteményét, valamint Zene-Kép című kiállítását, a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Múzeumát, a Miskolci Galéria Kondor Béla-gyűjteményét, a szerencsi Zempléni Múzeum képeslap-gyűjteményét és a tolcsvai Land Art Művészetelepet ismertettük meg az érdeklődőkkel. A művészportrék illusztrálásához a miskolci Herman Ottó Múzeum, a sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeum és a Miskolci Galéria gyűjteményéből is válogattunk.

Szerkesztőségünk a továbbiakban is *három szempontot* kíván érvényesíteni: rendszeresség a lap megjelenésében, kiszámíthatóság a szerkezetében és tartalmi változatosság, a társadalomtudományok minél szélesebb értelmezésével (a természettudományos kultúra beleértésével is), nemzeti kulturális hagyományaink megismertetésével, lokális értékeink bemutatásával, témák és műfajok szempontjából egyaránt. Köszönjük szerzőink és olvasóink eddigi támogatását, és számítunk további jóindulatukra!

A Zempléni Múzsában 2001–2010. évi I–X. évfolyamainak tartalomjegyzéke

Az alábbiakban az állandó rovatok szerint, betűrendben közreadjuk a Zempléni Múzsában 2001–2010 között megjelent I–X. évfolyam összesített tartalomjegyzékét (1–40. számok: az I. évf. 1. számától a X. évf. 4. számig). A rovatok címe után feltüntetjük a rovat fennállásának időtartamát, amelynél nincs záró lapszám, az jelenleg is létezik. Ezután a szerkesztőségi közlemények következnek, majd az egyes lapszámokban illusztrációkat közlő művészek, illetve közgyűjtemények névsora. A zárójeles hivatkozások feloldása a rovatoknál: évfolyam/évfolyamon belüli lapszám/kezdő–záró oldalszám; az illusztrációknál: évfolyam/évfolyamon belüli lapszám. Tartalomjegyzékünk nem repertórium, így név-, cím- és tárgymutatót, illetve a Szemle rovatban ismertetett művekről szerzői és címmutatót nem tartalmaz. Reményeink szerint így is átfogó képet ad a folyóirat első tíz évének eredményeiről.

Tanulmányok, esszék (I/1.–V/4. szám), Tudomány és társadalom (VI/1.–)

- Agárdi Péter: Műveltségi modellek és kultúraváltások a két századelőn (IX/3/5–19)
 Alma mater. Dobos László, Jakab István, Mács József vallomása Sárospatakról (IX/2/37–42)
 Arday Géza: Cs. Szabó László életművéről (III/2/36–39)
 Arday Géza: Ottlik Géza és az írás művészete. Emléksorok születésének 95. évfordulóján (VII/1/35–37)
 Balassa Iván: Tokaj-Hegyalja történelmének fő vonásai (II/3/5–17)
 Balázs Ildikó: A Csaba-mítosz Wass Albert regényeiben (IX/1/21–34)
 Balácsi Károly: Beke Pál. Egy népművelő emlékezete (X/2/5–17)
 Balácsi Károly: Qualitas ante portas? (I/1/46–50)
 Baranyai Katalin: Latinitás és protestantizmus (X/3/17–24)
 Baráth Béla Levente: Vizuális nevelés Sárospatakon 1797–1902 között. Adalékok a Sárospataki Református Kollégium történetéhez (V/3/29–42)
 Barcza József: A pataki szellem (VI/4/31–37)
 Beke Pál: A közösségfejlesztés sárospataki lehetőségei (VII/1/19–34)
 Beke Pál: A művelődési otthon és szomszédságai (VIII/4/28–34)
 Beke Pál: Határok nélkül (általában és konkrétan a határmenti együttműködésről) (I/1/8–31)
 Beke Pál: Kistáj, kistérség, közösségi művelődés (V/1/5–17)
 Benke György: Párhuzamos valóság. Nyíró József regénye és Szilvássy Pál naplója (VI/3/35–49)
 Bertha Zoltán: A nemzettudat létkérdései Illyés Gyula világképében (III/1/24–29)
 Bertha Zoltán: Czine Mihály és a protestáns szellemi örökség (VI/4/5–12)
 Bertha Zoltán: Fekete-piros versek költője (V/1/22–29)
 Bertha Zoltán: Magyarság, irodalom, patakiság (I/1/32–37)
 Bihari Zoltán: A Zempléni Nemzeti Park létrehozásának céljai és feltételei (VIII/2/27–40)
 Bocskor Medvecz Andrea: Kárpátaljai ukrán diákok magyarságképe (IX/4/21–30)
 Bolvári Zoltán: A fogyatékos hallás problémái az általános iskolában (I/4/41–43)
 Bolvári-Takács Gábor: Az Ortutay-jelenség. Egy művelődéspolitikus naplója és ami mögötte van (X/3/5–16)
 Bolvári-Takács Gábor: Csendben a csúcson. Vázlatpontok Losonczi Pál államfői portréjához (VIII/3/13–27)
 Bolvári-Takács Gábor: Eszme és föld. Vázlatpontok Losonczi Pál agrárpolitikusi portréjához (VI/2/11–24)
 Bolvári-Takács Gábor: Művészeti felsőoktatás és autonómia 1945–1993. A művészeti egyetemek szervezeti fejlődése az autonómia ígéretétől a tényleges autonómiáig (I/3/18–36)
 Bolvári-Takács Gábor: Révai József és a Népművelési Minisztérium létrehozása (II/4/14–26)
 Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály, a magyar zenei romantika úttörője (V/2/39–43)
 Bordás István: Szemléletváltás a felnőttképzésben (VII/3/24–30)
 Botlik József: A Rákóczi-család és a ruszinok (X/1/5–18)
 Cseh Gizella: A színműíró Gárdonyi (VI/1/5–15)

1

ízéves a Zempléni Múzsza

- Cseh Gizella: Dráma – színház – református kultúra (VIII/2/23–26)
- Cseh Gizella: Édes Gergely, az elfeledett mesterkedő (X/2/28–34)
- Dankó Imre: Emlékezés egy tudós lelkipásztorra (III/1/41–45)
- Dienes Dénes: A Sárospataki Füzetek története (1857–1905) (VII/2/42–47)
- Dobány Zoltán: Társadalmi-gazdasági viszonyok a Hernád völgyében a 18–20. században (VII/3/37–48)
- Dobay Béla: A kuruc kor népünk és nemzetiségeink költészetében, zenéjében (II/2/29–39)
- Dobay Béla: Sütő András írói útja (VII/3/5–23)
- Egey Antal: A Zempléni-hegység élővilága, védett természeti ritkaságai (*sajtó alá rendezte és az utószót írta: Hegyessy Gábor*) (II/1/33–41)
- Egey Emese: Fürdőélet Abaújban és Zemplénben (VI/2/25–35)
- Egey Emese: Zempléni filmhíradók 1924–1942 között (V/1/30–38)
- Éles Csaba: A világirodalom viszonya a nemzeti irodalmakhoz (VI/4/25–30)
- Éles Csaba: Garibaldi alakjának és harcának emlékműve a magyar irodalomban (VIII/2/12–22)
- Éles Csaba: Maupassant másfél évtizede. Párhuzamok és kereszteződések a francia kultúra történetében, 1880–1893 (VI/4/6–19)
- Éles Csaba: Ulrich Zwingli pályaképe – Luther és Kálvin között (IV/4/39–42)
- Erdős Tamás: Területfejlesztés – vidékfejlesztés. A hazai és az európai uniós gyakorlat alapvonásai (II/2/40–48)
- Farkas László: Emlékeim a Sárospataki Teológia utolsó éveiről, 1949–1951 (*sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Bolvári-Takács Gábor*) (I/4/34–40)
- Fehér József: A Zempléni Múzsza létrehozásának irodalmi és társasági közéleti alapjai (X/3/48–50)
- Fekete Ilona: Purizmus mint történeti revízió. A korai műemlék-helyreállítás gondolati háttere és megvalósulása Kassán (VII/2/5–21)
- Finta Éva: Fáy András életének zempléni vonatkozásai (VII/3/31–36)
- Földházi István: A jövőnk zenéje. Tíz éves a Zempléni Művészeti Napok (I/3/37–39)
- Földy Krisztina Lilla: Felső-magyarországi tradíció. A sárospataki tanítóképző épülete mesélni kezd (IV/4/12–25)
- Gasparin Zsuzsanna: A világgazdasági válság oktatása. Tartalmi és módszertani kérdések (X/1/39–45)
- Géczi István: Abaúj-Zemplén természeti értékeiről – jelen időben (III/2/45–50)
- Göncz László: Nemzetiségi és anyanyelv-használati jogok Szlovéniában (VI/2/5–10)
- Gunst Péter: A népi mozgalom gazdasági-társadalmi gyökerei (IV/4/5–11)
- Györe Anett: Az alkoholizmus mint társadalmi jelenség (V/2/12–20)
- Hermán M. János: Herder életműve és magyarországi hatása (IV/1/5–16)
- Hoppál Mihály: Sámánok között. Kínai naplójegyzetek, 2001 (II/3/18–31)
- Horváth Krisztina: Koncz Sándor egyházi pere. Bevezető tanulmány és dokumentumok (VI/2/36–51)
- Hörcsik Richárd: A Sárospataki Református Kollégium gazdaságtörténetének fő vonásai, 1919–1941 (VI/3/25–34)
- Jakab István: A szlovákiai magyar nyelv művelés múltja, jelene és jövője (I/3/5–17)
- K. Nagy Emese: Társadalmi együttélés – interkulturális nevelés (IV/2/29–37)
- Karasszon Dénes: Az orvostörténész Elekes György emlékezete (V/1/39–42)
- Karasszon Dénes: Sárospatak az orvostörténelemben (II/1/29–32)
- Karasszon Dénes: Sárospatak jelentősége Európa művelődéstörténetében (IV/1/27–30)
- Kelemen Erzsébet: A párizsi Magyar Műhely címlapjai (IX/4/11–20)
- Képes Géza: Az észtek története és irodalma (*közzéteszi, az utószót és a jegyzeteket írta: Bolvári-Takács Gábor és Egey Emese*) (IX/4/31–37)
- Kézi Erzsébet: A család változásának történelmi dimenziói (VII/1/38–43)
- Kézi Erzsébet: A nyelvtanítás politikai összefüggései Közép-Európában a két világháború között (IV/1/17–21)
- Kiss Jenő: Kazinczy, az Akadémia és a magyar nyelv ügye (IX/2/16–21)
- Kocsis Rudolf: A tárgy megjelenése a 20. század avantgárd művészetében (III/3/5–15)
- Komáromi Éva: A hegyközségek kialakulása és szabályozása a 20. század közepéig (VI/3/19–24)
- Komáromy Sándor: Erdély, Felvidék, Kárpátalja és a Vajdaság magyar nyelvű gyermeklírja az ezredfordulón (II/2/20–30)

- Komporday Levente: A borsi Rákóczi-kastély a két világháború között (V/2/21–28)
- Koncz Gábor: Kulturális hozomány. Magyarország történelmi útja Európából Európába (IV/2/5–13)
- Koncz Gábor: Sárospataki eu-tópiák (I/1/38–45)
- Koncz Gábor: Tokaj-Hegyalja kulturális és borturizmusa (II/4/32–36)
- Koncz Péter: A sárospataki Kalajka-sétány és a Suta-ösvény ökológiai terve (VII/4/19–29)
- Koncz Sándor: A természettudományok művelői és oktatása a Sárospataki Kollégiumban a 15-16. században (*sajtó alá rendezte: Koncz Gábor*) (I/3/40–47)
- Koncz Sándor: Kálvin magyar kutatója: Nagy Barna (Függelék: Nagy Barna Végrendelet c. verse) (*közzéteszi: Koncz Gábor*) (IX/1/35–43)
- Koncz Sándor: Szabó Zoltán teológiájának kibontakozása (*sajtó alá rendezte: Koncz Gábor*) (II/2/5–28)
- Kónya Annamária: Felső-zempléni városi iskolák a kora újkorban (VII/4/15–18)
- Kosárka József: Kati Horna élete és világa. Egy méltatlanul elfeledett magyar fotográfus emlékezete (II/1/17–21)
- Kováts Dániel: Kazinczy Ferenc, az ember és az alkotó (IX/4/5–10)
- Kórháti Zsolt: Állóképtől mozgóképig (I/2/31–39)
- Kraiciné Szokoly Mária: Az egész életen át tartó tanulás kihívásai az ezredfordulón (VI/1/16–24)
- Kuklay Antal: Árpád-házi Szent Erzsébet szülőhelye (VII/2/22–30)
- Kuti Éva: A nonprofit szektor kialakulása és fejlődésének társadalmi háttere (III/2/6–15)
- Laár Tibor: A Kárpát-medence kultúrája a barokk korban (I/4/28–33)
- Lapis József: Az ősz-líra lehetőségei a 19. század második felében (V/3/5–17)
- Lengyel János: Beregszász évszázadai (VIII/3/35–39)
- Lőkös Péter: Csabai Mátyás, 16. századi irodalmunk egyik elfeledett költője (VIII/1/5–19)
- Lőrincz Zoltán: Hitvalló műalkotások (IV/4/26–38)
- Lubinszki Mária: Valóság és álom határán. József Attila *Altatójának* lélektana (VI/4/20–22)
- Lukács László: A karácsonyfa elterjedése Európában és Magyarországon (III/4/34–39)
- Lukáts János: Féja Géza és a Görgey-kérdés (V/1/18–21)
- Marosi Ernő: A tudományosság modelljei a művészettörténet-írásban (IX/2/5–15)
- Martinák János: Csokonai és Sárospatak (*a tanulmányt Szilágyi Ferenc kritikai kiadásával egybevetette és a jegyzeteket írta Földy Krisztina Lilla*) (VI/2/29–38)
- Martinák Jánosné: „Szerentsétlen szerelem” vagy „Szerentsétlen indulat”? A 250 éve született Molnár Borbála emlékeztetőre (X/3/25–30)
- Miklósi Márta: Minőségirányítás a felnőttképzésben. Érvek és ellenérvek (IX/2/31–36)
- Mislai Attila: Hűség a moabitákhoz (VIII/1/33–36)
- Móricz Lajos: Fejezetek egy katonapolitikus életéből (II/3/40–44)
- Nagy Antal Mihály: A szenvedés misztériuma és a holokauszt (IX/2/22–30)
- Nagy Ferenc: A Nobel-díj és Magyarország (II/4/27–31)
- Nagy János: A Szent Korona hazatérése (III/2/40–44)
- Németh János István: Az europatriotizmus időszerűsége (VIII/3/5–12)
- Orosz Fruzsina: Az értelmiség szerepe és felelőssége Bibó István gondolatvilágában (V/2/5–11)
- Orosz István: A debreceni és a sárospataki falukutatás (IV/2/14–21)
- Orosz István: A mezővárosi fejlődés történeti szakaszai Magyarországon (II/1/5–16)
- P. Müller Péter: Színház és emlékezet (III/4/5–14)
- Pócsik Anett: A nő szubjektum az ellentmondó narratívák határán. Polcz Alaine Leányregényének üzenetei (X/1/30–38)
- Pomozi Péter: A Tartui Egyetem és Magyarország. Az ész-magyar kulturális kapcsolatok történetéből (III/3/16–28)
- Popély Gyula: Közép-európai sorsszerűségeink (IX/3/39–45)
- R. Várkonyi Ágnes: A királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség a 17–18. századi béketárgyalásokban és békekötésekben (VII/4/5–14)
- Rászlai Tibor: A széphalmi ízlés távlatai (IV/3/22–31)
- Régiók a számok tükrében. Észak-Magyarország gazdasági és társadalmi viszonyai az ezredfordulón (*összeállította: Bolvári-Takács Gábor*) (VII/4/30–45)
- Részletek a Zempléni Múzsában megjelent írásokból (Balázs Károly, Baráth Béla Levente, Barcza József,

1

ízezés a Zempléni Múzsza

- Beke Pál, Bertha Zoltán, Bihari Zoltán, Bordás István, Cseh Gizella, Dobay Béla, Dobrik István, Egey Emese, Éles Csaba, Fehér József, Fekete Ilona, Földy Krisztina Lilla, Halászi Aladár, Harsányi István, Hermán M. János, Hoppál Mihály, Hörccsik Richárd, Jakab István, Jósvainé Dankó Katalin, Karasszon Dénes, Kelemen Judit, Kiss Jenő, Kocsis Rudolf, Komáromy Sándor, Koncz Gábor, Koncz Péter, Koncz Sándor, Kováts Dániel, Lapis József, Maller Sándor, Marosi Ernő, Németh János István, Orosz István, R. Várkonyi Ágnes, Szabadfalvi József, Szathmáry Béla, Szentirmai László, Takács Ádám, Takács Béla, Tamás Edit, Tuba Zoltán, Tusnády László, Ugrai János, Vásárhelyi Balázs, Vitányi Iván) (*összeállította: Bolvári-Takács Gábor*) (X/4/5–40)
- Romány Pál: Az örökség kötelez. Borkultúra és történelem Tokaj-Hegyalján (II/2/40–47)
- Sarkadi Tünde: Mindennapok az Észak-magyarországi világörökségi helyszíneken (X/2/35–42)
- Seres Zsuzsanna: Időskorúak Magyarországon a megváltozott világban (X/1/24–29)
- Sipos István: Jövőt építő elődeink. Jeles személyek Sárospatak múltjából (VIII/3/28–34)
- Sója Lívia: Zrínyi Miklós és Zrínyi Péter a magyar és a horvát irodalomban (A magyar és a horvát Syrena-kódex összehasonlító vizsgálata) (VIII/4/5–12)
- Somogyi Sándor: A Tisza és az ember (IV/2/23–28)
- Soós Pál: Kert-magyarország múltjáról – jelen időben (IX/1/3–14)
- Stumpf István: Millenniumi gondolatok zempléni városaink múltjáról és jövőjéről (I/4/22–27)
- Surányi Dezső: Hargitai Zoltán (1912–1945) kései siratója (V/4/34–39)
- Surányi Dezső: Szilva a Kárpát-medencében és Zemplénben (IX/1/15–20)
- Szabadfalvi József: A történeti jogi szemléletmód hazai históriájához (VIII/4/13–18)
- Szabadfalvi József: Bibó István helye a 20. századi magyar jogbölcseletben (II/4/6–13)
- Szabadfalvi József: Jogfilozófusok a demokráciáról. Moór Gyula és Horváth Barna részvétele az 1945-ös „demokrácia-vitán” (VI/1/25–38)
- Szabadfalvi József: Kísérlet az „új magyar jogfilozófia” megteremtésére (A jogpozitivizmustól a neokantianizmus meghaladásáig) (III/4/23–33)
- Szabó Károly: Iskolai testnevelés és társadalmi sport. Rendes tanári székfoglaló értekezés, Sárospatak, 1931 (*sajtó alá rendezte és az utószót írta: Takács Ádám*) (III/3/29–40)
- Szakáll Sándor: A Zempléni (Tokaji)-hegység földtani viszonyai (IV/4/43–48)
- Szalay László Pál: Nyelvek és népek a történelemben (X/1/19–23)
- Szále László: Nem avultunk el (VIII/4/23–27)
- Szathmáry Béla: A keresztyénség hatása az állam- és jogbölcselet fejlődésére (VI/3/5–18)
- Szathmáry Béla: A presbiter a társadalmi életben, közéletben (II/3/32–39)
- Szathmáry Béla: Az állam és az egyházak szétválasztása Magyarországon (VII/2/31–41)
- Szathmáry Béla: Az igazságszolgáltatás szervezete a zsidó jog szerint (I/1/51–57)
- Szentirmai László: Comeniusi gondolatok a drámapedagógiáról (Hátra arc! Előre! Comenius után – szabadon) (IV/1/22–26)
- Szentirmai László: Tajvani mozaik (I/4/5–21)
- Szűk Balázs: Magyar táj, magyar lélek (VIII/4/19–22)
- T. Kiss Tamás: A népnevelőtől az andragógusig (VIII/1/37–44)
- T. Kiss Tamás: A társadalmi valóság vonzásában (X/2/18–27)
- Takács Ádám: A kultúra helye. A Zempléni Múzsza „szellemi alapjairól” (X/3/37–41)
- Takács Ádám: A történelem ereje. Módszer és tematika Michel Foucault-nál (V/3/18–28)
- Takács Ádám: Újszászy Kálmán és a filozófia (III/1/5–23)
- Takács Béla: A magyarországi reformáció iskolaügye (IV/3/32–35)
- Talas, Onni: Magyarországi diplomáciai szolgálatom emlékei (*fordította, az utószót és a jegyzeteket írta: Egey Emese*) (II/1/22–28)
- Tamás Edit: A Zempléni Múzsza szellemiségének történelmi és etnikai gyökerei (X/3/31–36)
- Tamás Edit: Józseffalva 222 éve (VII/1/5–18)
- Tamás Edit: Népek, nyelvek, vallások a Kárpát-medence északkeleti területein. Az interetnikus kapcsolatok történelmi háttere (III/1/30–40)
- Técsi Zoltán: A madárvonulás misztériuma (V/3/48–51)
- Tuba Zoltán: Hargitai Zoltán sárospataki éve (V/4/40–44)
- Tusnády László: Garibaldi ante Portas (VIII/2/6–11)

- Ugrai János: A debreceni és a sárospataki kollégium gazdálkodása és működése a 19. század elején (V/4/23–33)
- Ugrai János: Szellemi egérutakon. A Zempléni Múzsában neveléstörténeti hagyományai, avagy a túlélés rejtélye Sárospatakon (X/3/42–47)
- Újszászy Kálmán: Két nap a Hegyközben (*sajtó alá rendezte és az utószót írta: Bilkay Ruth és Laczkó Gabriella, a jegyzeteket készítette: Bolvári-Takács Gábor*) (II/4/37–46)
- Urbán Barnabás: Az igazság felé (IV/1/31–33)
- Vajda Kornél: Illyés Gyula – kultúránk új évezredében (III/4/15–22)
- Vámosi Katalin: Rákóczi ábrázolások a sárospataki Rákóczi Múzeumban (III/3/41–44)
- Váradi-Kusztos György: Személyes történelmi narratíva mint politikusi/írói önarckép-konstrukció? Bánffy Miklós „Emlékeimből” mai recepciójáról (IX/3/32–38)
- Vásárhelyi Balázs: Kőhidak az egykori galíciai út mai zempléni szakaszán (II/2/48–55)
- Vásárhelyi Balázs: Zemplén közúti hídjai a Tiszán és a Bodrogon (V/3/43–47)
- Viga Gyula: Tokaj-Hegyalja gyümölcskultúrája (II/2/56–59)
- Virág Irén: A magyar arisztokrácia műveltsége a 19. század első felében (VI/4/13–24)
- Virág Irén: A magyar főrangúak nevelői a 19. század kezdetén (VIII/1/20–32)
- Vitányi Iván: Győri Elek és a naiv festészet (I/2/5–19)
- Völgyesi Orsolya: Kazinczy és Zemplén vármegye nemesi társadalma az 1820-as évek közepén (IX/3/20–31)
- Wallshausen Gyula: Erzsébet királyné és az angol–ír kiegyezés (IV/3/13–21)
- Zelenák István: A borút a történelmi irodalomban (VI/1/39–46)
- Zelnik Csaba: A népi Kína az ezredfordulón (III/2/16–35)
- Zsikó János: A személyesség elvesztése – megnyerése (IV/3/5–12)

Művészportré (I/1.–V/4. szám), Művészet (VI/1.–)

- A kozmosz fensége. Beszélgetés Urbán Györggyel (*készítette: Dobrik István és Kántor István*) (I/2/49–52)
- Á vos amours passés! Vendégségben Mészöly Dezsőnél (*az interjút készítette: Földy Krisztina Lilla*) (VIII/3/40–45)
- Ablonczy László: Örök Színház (VII/1/44–46)
- Alkotás, nevelés, közszolgálat. Közelítések Szentirmai László művészetéhez (*az interjút bevezette és készítette: Bolvári-Takács Gábor*) (VIII/2/44–52)
- Bába Szilvia: Küldetések találkozása. Józsa Judit művészete és a Magyar Kultúra Alapítvány (IX/2/63–67)
- Bertha Zoltán: Visszatekintés életemre (I/3/48)
- Beszélgetés Czinke Ferencsel (*készítette: Bolvári-Takács Gábor és Dobrik István*) (I/1/59–62)
- Bolvári Zoltán: Az ének-zene tanítás néhány módszertani kérdése (*a szövegrészeket válogatta, sajtó alá rendezte és az utószót írta: Bolvári-Takács Gábor*) (VIII/4/55–61)
- Bolvári-Takács Gábor: Balett a hatalom árnyékában. Maja Pliszeckaja emlékiratai (X/1/59–61)
- Bolvári-Takács Gábor: Film – művészet – történet. Veress József filmtörténeti munkái (VII/2/65–69)
- Bolvári-Takács Gábor: Képzőművészet és pedagógia. Sándor Zsuzsa arcai (IV/2/38–39)
- Bolvári-Takács Gábor: Megújult a Bartók Emlékház (Függelék: Bartók Béla levele a sárospataki Angol Internátus igazgatóságának, 1937) (VI/3/68–71)
- Bolvári-Takács Gábor: Zempléniek az amerikai film történetében (IX/1/65–66)
- Bónis Ferenc: Előhang az Erkel-emlékéhez (X/1/46–48)
- Bónis Ferenc: Erkel Sándor és a korabeli európai zene. Brahms, Dvořák és Goldmark magyarországi kapcsolatai (VI/4/38–45)
- Bordás István – Dobrik István: A Sárospataki Képtár Béres Ferenc-gyűjteménye (I/4/47–49)
- Bordás István: Andrássy Kurta János szobrászata (III/2/51–56)
- Bordás István: Egy kiállítás képei (IV/3/50–51)
- Bordás István: Természet és hagyomány Égerházy László művészetében (VIII/1/52–54)
- Borsi Antal: Művészetről, az alkotás és nevelés vonzásában (*az interjút készítette: Bolvári-Takács Gábor*) (X/1/49–50)

1

ízezés a Zempléni Múzsza

- Csavar a szerkezetben. Beszélgetés Bánóczki Tibor animációs filmrendezővel *(az interjút készítette Földy Krisztina Lilla)* (X/2/51–58)
- Cseh Gizella: A népszínmű tündöklése és bukása. Magyar művelődéstörténeti pillanatképek (IX/4/38–50)
- Cserje Zsuzsa: Emlékezés Pécsi Sándor színművészre (II/4/47–52)
- Csetneki József: Monológ Sárával – a „Második ablak” sorozatban készülő kép előtt. Kezemben ecset és egy cigaretta (IX/2/43–56)
- Csillag Pál: A tánc mozgóképi ábrázolásának lehetőségei (VII/2/70–78)
- Dobay Béla: Mécs László, az előadóművész (VI/1/63–67)
- Dobrik István: „A tudós agyával, a költő szívével, a festő szemével...” Gondolatok Fazekas Balogh István művészetéről (IX/1/53–64)
- Dobrik István: „Angyal lebeg a város felett” Kondor Béla és Miskolc (VI/3/61–63)
- Dobrik István: Domján József és a magyar grafika (VII/3/71–75)
- Dobrik István: Igazabb valóságot (I/3/51)
- Dobrik István: Szalay Lajos öröksége. Gondolatok a centenáriumi év kapcsán (IX/4/51–58)
- Dobrik István: Változatok József Attila verssoraira. Feledy Gyula művészete (V/1/43–44)
- Égerházy László versei (Méhhalálkönyv, részlet: 2. ének; Vasfű; Sziksófü) (VIII/1/55–58)
- Egey Emese: Finn vonatkozások Kodály Zoltán népzeneudósi és zeneszerzői munkásságában (VII/4/46–51)
- „Egy jó zenész nem vonulhat elefántcsonttoronyba.” Beszélgetés Rolla Jánossal, a Liszt Ferenc Kamarazenekar művészeti vezetőjével *(az interjút készítette: Retkes Attila)* (III/3/45–48)
- Éles Csaba: Bertha Zoltán, a sorsfűtés festője (I/3/49–50)
- Etűdök és emlékek. Találkozás Erdélyi Lászlóné zongoraművésszel *(az interjút készítette: Filip Gabriella)* (VI/4/57–59)
- Fazekasné Majoros Judit: A szerencsi Zempléni Múzeum képeslap-gyűjteménye (V/3/56–65)
- feLugossy László: Mintha egy paranormális látomás lenne. Bánóczki Tibor: Tejfogak című filmje kapcsán (X/3/51–52)
- feLugossy László: POLIPKERINGŐ „ÉLJEN” (II/2/73–76)
- Fuchs Lívia: Egy évszázad táncművészete (VIII/2/41–43)
- Fügedi János: Az európai táncművészet mérföldköve (IX/4/67–69)
- Gyűrey Vera: Magyar filmtörténet – képekben (VIII/3/63–65)
- „Ha jó a nádam, nem cserélnék senkivel” Beszélgetés Kiss József Liszt-díjas oboaművésszel *(az interjút készítette: Földy Krisztina Lilla)* (V/3/52–55)
- „Ha kimégy, szórd a fényt!” Beszélgetés Spala Korinna Harangozó-díjas táncművésszel *(az interjút készítette: Földy Lilla)* (VI/3/64–67)
- Halmy Miklós: Prológus és köszöntő (II/1/42–46)
- Halmy Miklós: Vázlat az éjszakából, 1986 (II/1/51–55)
- Hegyre épített város. Beszélgetés Sugár Péter Ybl-díjas építésszel *(az interjút készítette: Földy Krisztina Lilla)* (VII/2/48–56)
- Ifj. Fekete Károly: A Psalmus Hungaricus vigasztaló üzenete. Czövek Lajos (1918–2008) emlékezete (VIII/1/65–68)
- Józsa Judit: „A táncoló paraszt” Izsó Miklós szobrászatáról (IX/2/57–62)
- Karádi Zsolt: Színházi fesztivál a határon (X/3/61–63)
- Károly Róbert: A zenei kommunikáció elméleti alapjai (IX/1/44–52)
- Kékesi Kun Árpád: A rendezés színháza és/vagy a rendezői színház (VIII/4/35–39)
- Kelemen Judit: Liszt Ferenc szimfonikus költeményeinek irodalmi vonatkozásai (VI/2/52–57)
- Képes Géza, a szavak művésze. Emlékek, versek, vallomások *(összeállította: Bolvári-Takács Gábor és Földy Lilla)* (IV/3/36–49)
- Kovács Ágnes: Makovecz Imre és Sárospatak (V/4/45–50)
- Kovács Henrik: Cigánd gyermektánc-életének krónikája (IX/3/71–73)
- Kőhádi Zsolt: A mozgás halandó bája (VIII/1/45–51)
- Kőhádi Zsolt: Jámor óhaj cinematographia iránt (IX/3/46–57)
- Martinák Márta: A pataki kerámia hagyományai. Szikács Bertalanné emlékezete (VI/1/55–62)
- Mesterházi Gábor: Mozart mítosztalanítása (VI/4/60–61)

- Mészöly Dezső: Pécsi Sándor sírjánál (II/4/53–54)
 „...most már van módom szabadon foglalkozni a műveimmel” Interjú Tellinger István grafikusművésszel (az interjút készítette: Bordás István) (VII/1/47–50)
 Mucci András: Természet és harmónia. Emléksorok B. Szabó Edit szobrászművésztől (V/2/44–45)
 „Nem vagyok mítoszteremtő alkotó” Beszélgetés Puha Ferenc festőművésszel (az interjút készítette: Bordás István) (IV/1/34–36)
 Novotny Tihamér: „Hé-hé Gubis!” Emlékezés Gubis Mihály (1948–2006) képzőművészre (VII/4/52–56)
 Novotny Tihamér: „Hommage à Mozart” Gondolatok Kovács László számítógépes grafikáiról (VI/4/46–48)
 Novotny Tihamér: Felforgató esztétizmus, avagy „flört az antimúzsával”: Nádasdy János művészete (VIII/4/40–46)
 Novotny Tihamér: Lélekarcú ikonok, vérző Corpusok és kitárt szárnyú angyalok. Szeszélyes merengések és emlékezések Aknay János művészetéről (III/1/46–55)
 Novotny Tihamér: Somogyi György festőművész szigetei, avagy mi is az insula-filozófia? (VI/2/58–61)
 Pirint Andrea: Bartus Ödön festőművész pályája és szerepe Miskolc képzőművészeti életében (VIII/3/46–54)
 Pocsainé Eperjesi Eszter: Képzőművészeti alkotások a Sárospataki Református Kollégium Múzeumában (III/3/49–50)
 Portré Béres Ferenc énekművésztől (összeállította: Bolvári-Takács Gábor) (I/4/44–46)
 Sándor Zsuzsa: A vizuális kommunikáció vizuális nyelvi jelkészlete és ennek struktúrája (IV/2/44–54)
 Sándor Zsuzsa: Áttűnő színek és fények. Molnár Irén művészete (II/3/45–48)
 Sirató Ildikó: Könyvtár és színház (VII/4/63–64)
 Somogyi Gábor: Művészi életút Zempléntől a Tátraig. Borúth Andor (1873–1955) festőművész pályája és alkotásai (III/4/40–44)
 Szentirmai László: Buktatók (VIII/2/53–64)
 Szirányi János: A Rádió és zenekara (X/2/43–50)
 Szombathy Bálint: Tájértelmezések Tolcsván. A Land Art Művésztelep tizenkét éve (X/3/53–56)
 Takács Béla: A felügyelő megdicsőülése (sajtó alá rendezte: Bolvári-Takács Gábor) (X/2/67–71)
 Tatai Erzsébet: A semmi a mindenható. Esszé feLugossy Lászlóról (II/2/60–72)
 Tóthpál József: Bartók Béla művészetének éthosza (VI/1/47–54)
 Tusnády László: Anatóliai dallamok nyomában. Száz éve született Ahmed Adnan Saygun (VII/3/67–70)
 Tusnády László: Ötszáz éve halt meg Andrea Mantegna (VII/1/65–67)
 Úton: kísérletek és állomások. Beszélgetés Herczku Ágnes népdalénekesessel (az interjút készítette: Földy Krisztina Lilla) (VII/1/59–64)
 Vámosi Katalin: A Rákóczi Múzeum Képzőművészeti Gyűjteménye (II/4/55–58)
 Vámosi Katalin: Bálint József festőművész élete és alkotásai (VII/3/49–58)
 Vámosi Katalin: Kass János grafikai sorozatai (IX/3/58–70)
 Váradi Ferenc: Kondor Béla Dózsa-sorozata (VI/3/50–52)
 Végvári Lajos: Domján József műhelyében (IV/4/49–51)
 Vitányi Iván: Amatőrművészet a mai Magyarországon (VI/2/62–64)
 Zelnik Csaba Ákos: In memoriam Czinke Ferenc (1926–2000) (I/1/58)

Szépirodalom

(I/1.–)

- A miskolci Új Holnap Stúdió bemutatkozik. (Bán Olivér, O. Bodnár István, Korpa Tamás, Siska Péter, Tatár Balázs János, Viczai Henrietta versei, Balajthy Ágnes prózája. A bevezetőt írta: Fecske Csaba) (VI/2/70–81)
 A pataki diákvilág anekdotáiból (az anekdoták közlői: Budai Gyula, Horkay Barna, Mayer József, Szabó István, Takács Béla) (I/3/59–63)
 Áfra János: kivonulás (X/2/72–73)
 Áfra János: lehámozódás (IX/2/78)

1

ízéves a Zempléni Múzsza

- Ajgi, Gennagyij versei (*fordította: Cseh Károly*) (VI/2/67–69)
 Aletta Vid: A függönyárús és az asszony (IV/4/68–69)
 Antológia a Zempléni Múzsában megjelent versekből és prózai alkotásokból (Áfra János, Balázs Ildikó, Bene Zoltán, Cseh Károly, Dudás Sándor, Farkas Arnold Levente, Fecske Csaba, Halmosi Sándor, Karaffa Gyula, Komlósi Kornél, Korpa Tamás, Lászlóffy Csaba, Madár János, Magolcsay Nagy Gábor, Mezei Gábor, Mogyorósi László, Oláh András, Palágyi László, Szathmáry Zoltán, Szénási Miklós, Tatár Balázs János, Tóth-Máthé Miklós, Vass Tibor, Zsirai László) (*összeállította: Lapis József*) (X/4/41–74)
 Ayhan Ey Gökhán: Őszi nocturne (VII/1/75)
 Ayhan Ey Gökhán: Sétavers (VII/1/74)
 Bagheri-Goldschmied, Nahid: Zsácutca (*fordította: Balázs Ildikó*) (IV/1/46–47)
 Balázs Ildikó: Búcsú Szabolcstól (IX/4/75–76)
 Balázs Ildikó: Christl Greller Mozart-ciklusáról (X/1/64–65)
 Balázs Ildikó: Hordozható emlék (IX/4/76–77)
 Balázs Ildikó: Idő-kaleidoszkóp (IX/4/74)
 Balázs Ildikó: Megnőttek a fák (V/1/56–59)
 Balázs Ildikó: Tűbefűzés s száláthúzás közt (V/1/53–55)
 Balázs Zoltán: (Na, mi szép...) (IX/2/79)
 Balipap Ferenc: Krk (I/3/57)
 Balipap Ferenc: Levél a nyárból (I/3/56)
 Bán Olivér: Aztán jöhetsz te (VII/1/79)
 Bán Olivér: Ez már egy másik (VII/1/80)
 Barabás Zoltán: Eltanulom a nyárvégi esők minden mesterségét (IV/1/63–64)
 Barabás Zoltán: Triptichon (IV/1/60–62)
 Barcsai László: Ágaiktól magasabban (IX/4/78)
 Barcsai László: Húsdot neki (IX/4/79)
 Bartkó Péter Szilveszter: egyszer majd (IX/2/71)
 Bartkó Péter Szilveszter: sziklák tövében (IX/2/72)
 Báthori Csaba: Csenedélet (V/1/63)
 Báthori Csaba: Farkastej és laboda (V/1/62)
 Bene Zoltán: Ellenforradalom (VI/3/83–85)
 Bene Zoltán: János jelenései (VIII/3/71–82)
 Bene Zoltán: Két part között (V/2/60–62)
 Bene Zoltán: Nincs kegyelem (X/1/78–82)
 Bereti Gábor: Így (VII/1/78)
 Berka Attila: A bál(-triptichon) (olaj, szélesvászon, 1x2,35) (VI/4/67–70)
 Bertacchi, Giovanni: Az Alpok (*fordította: Tushády László*) (I/1/67)
 Bodnár László: Fátylas téli dallam (II/1/69)
 Bodnár László: Ima a kegyelemért (II/1/68)
 Borbély Szilárd: A zene szelleme (III/1/60)
 Borbély Szilárd: A Zsidó menyasszony (III/1/61)
 Bozók Ferenc: A Dunánál (IX/1/81)
 Bozók Ferenc: Filctolla rubinpirosat visz a nyárba (VIII/1/76)
 Bozók Ferenc: Istenek átka (VIII/1/75)
 Bölkeny Gábor: időjárás-függőség (IX/1/69–71)
 Burkart, Erika: Téli mítoszok (*fordította: Fecske Csaba*) (VIII/4/80)
 Burkart, Erika: Zúzmara-kert (*fordította: Fecske Csaba*) (VIII/4/79)
 Chrobacsinszky Eszter: Elfogadás (V/4/64)
 Chrobacsinszky Eszter: Miért öröközlek a fenyők? (V/4/65)
 Cs. Varga István: Búcsú Gennagyij Ajgától (VI/2/65–66)
 Cseh Károly: Ablaknyi tél (IV/4/63)
 Cseh Károly: Bárka a hóban (II.). Mai svájci költők versei (X/3/64)
 Cseh Károly: Borsodgeszt – 2008. július 17. (VIII/4/76)
 Cseh Károly: Falusi capriccio (VIII/4/75)

- Cseh Károly: Havas vigília (III/3/67)
 Cseh Károly: Helyett (IV/4/64)
 Cseh Károly: Húsvéti fényben, szélben (VII/1/68–71)
 Cseh Károly: Ma is itt (VIII/4/77)
 Cseh Károly: Mérleg (VIII/4/76)
 Cseh Károly: Nyárdelelő III. (VIII/4/74)
 Cseh Károly: Nyárdelelőn (I/4/70)
 Dobos Krisztina: Csend (VI/3/78)
 Dobos Krisztina: Utazás (VI/3/79)
 Dudás Sándor: csak úgy vagyok (VII/1/76)
 Dudás Sándor: Hangtalanul és tétován (V/2/67)
 E. Kovács Kálmán: Sárospatak (I/4/59–60)
 Esze Dóra: Csombormenta teaház (V/4/55–59)
 Farkas Arnold Levente: (A sárga császár...) (IV/1/57–59)
 Farkas Arnold Levente: Az egyik vers (V/3/76)
 Farkas Arnold Levente: Kinéz (V/3/77)
 Farkas Nimród Zsombor: Ősz (IV/1/51)
 Farkas Nimród Zsombor: Tükör (IV/1/50)
 Fecske Csaba: A sárba le (V/3/74)
 Fecske Csaba: Az erdei házból (VI/4/62–63)
 Fecske Csaba: Gábiel (IV/3/70)
 Fecske Csaba: Ha már nem vagy itt (VI/4/64)
 Fecske Csaba: Megmarad-e valami (V/3/75)
 Fecske Csaba: Rege (IV/3/69)
 Fecske Csaba: Szájpádlás (VIII/1/70)
 Fecske Csaba: Tőled gyönyörű (VIII/1/69)
 Fekete Gyula: Közéleti naplórészletek. Emlékeim a negyvenes évekből (VI/3/72–75)
 Fetykó Judit: A kezed (II/4/59)
 Fetykó Judit: Ablakból (II/4/59)
 Finta Éva: Komppal a Tiszán (I/1/63)
 Finta Éva: Külön-valóság (I/1/63)
 Fodor György: Bevezetés az ainu irodalomba (VIII/2/77–79)
 Gábori Kovács József: Művész (IX/3/81)
 Gábori Kovács József: Szerelmi téboly (IX/3/80)
 Gajdos Ágoston: Feltámadás (IX/2/75–76)
 Ginsberg, Allan: Rongyos csavargó (*fordította: Pinczés István*) (II/3/53)
 Greller, Christl: Az éjszaka fénye (*fordította: Balázs Ildikó*) (II/1/65)
 Greller, Christl: Kifelé (*fordította: Balázs Ildikó*) (II/1/64)
 Greller, Christl: Tökéletes harmónia (*fordította: Balázs Ildikó*) (IV/1/48–49)
 Greller, Christl: zartART (részletek, *fordította: Balázs Ildikó*) (X/1/66–69)
 Halászi Aladár: Aforizmák (I/4/71)
 Halászi Aladár: Hosszú az út hazáig (III/4/56–62)
 Halászi Aladár: Quasimoda (II/3/49–52)
 Halmosi Sándor: A fenntartható csodákról (VIII/1/79–81)
 Háló Gyula: Karácsonyi könyörgés (V/4/66)
 Háló Gyula: Simeon (V/4/67)
 Hanácsek Erzsébet: Az ág szava (IV/2/65)
 Hernádiné Ringer Erzsébet: Tengeren (IV/2/66)
 Hillar, Maigorzata versei (*fordította: Cseh Károly*) (VII/4/77–79)
 Horvát költők versei (Dobriša Cezarić, Vesna Krmpotić, Dubravka Oraić, Tin Ujević, Šime Vučetić, Ante Stamać, Ivo Dekanović, Vjakošlav Majer, Mirko Kovacević) (*fordította: Cseh Károly*) (VIII/4/64–73)
 Horváth Enikő: Joyce után, szabadon (X/2/84)
 Huszka Levente: In The Jules Krúdy Restaurant (VII/3/82–85)

1

ízéves a Zempléni Múzsza

- Jáger Ferenc: Az angyal (II/2/87)
 Jáger Ferenc: Első nap az iskolában (II/2/86)
 Jakab István: Magas kőfal (III/4/49–53)
 Jeszenyin, Szergej versei (*fordította: Erdélyi Z. János és Cseh Károly*) (VII/4/65–71)
 Jónás Tamás: Bóc István embert ölt (IV/3/73–78)
 Kaló Béla: Húsvéti fényben, szélben. Széljegyzetek Cseh Károly versciklusához (VII/1/72–73)
 Kántás Balázs: (Mert a fémkeret...) (IX/3/75)
 Kántás Balázs: (Mocsárszag...) (IX/3/74)
 Kántás Balázs: (Ne szólj hozzá...) (X/3/85)
 Karádi Márton: a második halál (X/3/81)
 Karádi Márton: a pokol alatt (X/3/82)
 Karaffa Gyula: 1971 (V/1/64)
 Karaffa Gyula: Ecce homo (X/3/83)
 Karaffa Gyula: Ima volt? (V/1/67)
 Karaffa Gyula: Nézek egy képet (X/3/84)
 Karaffa Gyula: Nógrádi dombok (V/1/66)
 Karaffa Gyula: Rövidek... (V/1/65)
 Karcagi Magyar Margit: Egyensúly (IV/2/62)
 Karcagi Magyar Margit: Vízesés-játék (IV/2/61)
 Kardos István: A pokol tornácán (II/4/60)
 Kardos István: Nem tudom (II/4/60)
 Katona Kálmán: Elég (IV/4/66)
 Katona Kálmán: Felszállt a ház (VII/2/84)
 Katona Kálmán: J. A. emlékezete (IV/4/65)
 Katona Kálmán: Morendo (VII/2/85)
 Katona Kálmán: Szülőföldem (III/3/77)
 Király Zoltán: Morzegyakorlat (I/3/52–54)
 Kis Gábor: Örökség (IX/3/77–79)
 Kisgyörgy Károly: A történelem sodrában (I/4/50–58)
 Komlósi Kornél: Tánc (IX/2/80)
 Kondor Ilona: Egy szál rózsza (VI/4/73)
 Kondor Ilona: Hajadat megmosnám... (VIII/4/78)
 Kondor Ilona: Négysoros (VI/4/74)
 Kondor Ilona: Nélküled (I/4/69)
 Korzenszky Richárd: Gyökere a fának... (I/4/61–68)
 Kovács József: Játszani kell (VIII/3/69)
 Kovács József: Szapphó vallomása (VIII/3/70)
 Kupcsik Lidi: nem alba (IV/2/59)
 Kupcsik Lidi: Remember: gyerekkor (IV/2/56–58)
 Kurucz Gyula: Múlándóan, töredékesen... (I/2/53–61)
 Lakó János: Hála a felejtés adományáért (I/3/55)
 Lakó János: Temetés (I/3/55)
 Lapis József: Keresztapám (III/3/73–74)
 Lapis József: Mennyit ér (III/3/75–76)
 Lászlóffy Csaba: 1. A kancsin nézés gyakorlata – 2. A miniatúra – 3. (kóda) (V/4/68–70)
 Lászlóffy Csaba: Az utódok avagy a költő esélye (V/4/71)
 Lázár Bence András: Amiről a múltkor (VIII/2/75)
 Lázár Bence András: Elegancia (VIII/2/76)
 Lázár Bence András: Hallgatni a legegyszerűbb (VIII/2/74)
 Lázár Bence András: Mind rád (IX/3/76)
 Leleszi Balázs Károly: Fénnyel-átítatott szelek (VI/4/66)
 Leleszi Balázs Károly: Nappal és éjszaka közt (VI/4/65)
 Lengyel költők versei (Eryk Ostrowski, Łukasz Mańczyk, Ewa Lipska) (*fordította: Cséby Géza*) (VII/4/81–83)

- Litván költők versei (Regina Katinaite-Lumpickiene, Vytautas Kaziela) (*fordította: Cseh Károly*) (III/3/68–72)
- Lőkös István: Mozaikok a jelenkor horvát irodalmáról (VIII/4/62–63)
- Lőrincz P. Gabriella: (Ha lesz majd vágyad) (X/1/76)
- Lőrincz P. Gabriella: Istentelenül (X/1/77)
- Mács József: Pataki diákok (IV/4/58–62)
- Madár János: Arcunkból virág lesz (IV/4/67)
- Madár János: Mint a pengék élei (IX/1/80)
- Madár János: Szólnék hozzád a fénnel (IV/4/67)
- Madár János: Végül (IX/1/79)
- Magolcsay Nagy Gábor: <órák és fölemelt galaxishalmazok> (VIII/1/71)
- Magolcsay Nagy Gábor: az árnyék (VIII/1/72)
- Magolcsay Nagy Gábor: fiatal nő ebéddel (VI/1/72)
- Mai svájci költők versei (*Jürg Amann, Beat Brechbühl, Erika Burkart, Dieter Fringeli, Christoph Geiser, Walter Gross, Franz Hohler, Maria Lutz-Gantenbein, Kurt Marti, Gerhard Meier, Magdalena Vogel, Hans Werthmüller*) (*fordította: Cseh Károly*) (X/3/65–80)
- Maller Sándor: Patak lelke (II/3/56)
- Martinák János: Létezés... (I/1/71)
- Martinák János: Végül (I/1/71)
- Máté Anett: Kéz (IV/2/60)
- Mátyus Aliz: Istenmezejétől Pusztafaluig (IV/1/52–56)
- Merényi Krisztián: A mélyben (IV/4/70–71)
- Merényi Krisztián: Macskák a padláson (III/1/68)
- Merényi Krisztián: Megérkezés (III/1/67)
- Merényi Krisztián: Micsoda különbség (VIII/1/82–84)
- Mester Györgyi: Édes élet (X/2/75–76)
- Mester Györgyi: Holdvilág (X/2/76–77)
- Mezei Gábor: A hibái érdekelnek (IV/3/71)
- Mezei Gábor: kép (VII/2/79)
- Mezei Gábor: memento (IX/2/74)
- Mezei Gábor: Néha járkálok itt a parkban (V/3/78)
- Mezei Gábor: Nincs otthon (IV/3/72)
- Mezei Gábor: pasziánsz (VII/2/80)
- Mezei Gábor: vissza (IX/2/73)
- Mezősi Miklós: Édes éden Afrika szívében. Idillikus óda a Ngoro-ngoro kráterbe gurult paradicsomról (IX/2/68–70)
- Mezősi Miklós: Hiúság (X/2/85)
- Mezősi Miklós: Lángsugarú nyaraink leghevesebbje tüzel (VIII/2/71)
- Mezősi Miklós: Válasz Fűzfa Balázsnak a verseskönyvkiadásról (VIII/2/72–73)
- Miró Kiss Ida: A költő feladata (IV/2/55)
- Miró Kiss Ida: Este (VI/1/71)
- Mislai Attila: Nagyapám fényképe (IX/1/67–68)
- Mogyorósi László: Alfano kudarca (VII/2/83)
- Mogyorósi László: Algoritmus (VII/2/82)
- Mogyorósi László: Fésű (VII/2/81)
- Nagy György András: Döntetlen (I/1/68–69)
- Nagy György András: Egyedül (III/1/63)
- Nagy György András: Héj (III/1/62–63)
- Nagy György András: Útravaló (I/1/69)
- Nagypál István: Csíny (X/2/81)
- Nagypál István: Papa után (X/2/80)
- Necz Dániel: Alku (X/1/71–72)
- Necz Dániel: Fehér kórus (X/1/70)

1

ízezés a Zempléni Múzsza

- Novák Valentin: Izzásból kiszakajjtjuk (VI/1/69–70)
 Novák Valentin: Körtánc (VII/3/79–81)
 Novák Valentin: Öreg poét' tanácsai a zsenge ifjúnak (VI/1/68)
 Nyerges Gábor Ádám: Hűtlen kezelés (X/2/78)
 Nyerges Gábor Ádám: P. S. (X/2/79)
 Nyilas Atilla: Kispíri (X/1/62)
 Nyilas Atilla: Panelprogram (X/1/63)
 Nyírfalvi Károly: Lassú léptekben (III/1/64–65)
 Nyírfalvi Károly: Régi bútor (III/1/66)
 Oláh András: [következmények nélkül] (IX/4/73)
 Oláh András: a legmélyebb csönd felé (VI/3/82)
 P. Szabó Mária: Szerelem (IX/2/81–83)
 Palágyi László: alkalmazkodás (VIII/1/73)
 Palágyi László: déli morajlás (IX/1/72)
 Palágyi László: lényegtelenül (IX/1/73)
 Palágyi László: megváltás (X/2/74)
 Palágyi László: Valóságos gondtalanság (VIII/1/74)
 Pásztor Attila: Az utóvéd (I/1/70)
 Pásztor Attila: Részeg éj (I/1/70)
 Puskás Balázs: a te tengered (VI/4/71)
 Puskás Balázs: álmatlanság (VI/4/72)
 Puskás Balázs: azt mondják (V/1/68)
 Puskás Balázs: éjjelente (V/1/69)
 Rászlai Tibor: Halántékon az idő (V/4/60)
 Rendek Jenő: Télelő (VII/3/87)
 Rilke, Rainer Maria: Őszi nap (*fordította: Szabó Szilvia*) (V/3/73)
 Schmitz, Hermann Harry: A filozófusok. A napszúrás misztériuma (*fordította és az utószót írta: Kenyhercz Róbert*) (IV/3/58–64)
 Seiler, Hellmut: Egy fillérrel sem (*fordította: Balázs Ildikó*) (IV/1/45)
 Só Balázs: A következő pillantás óta (X/1/74)
 Só Balázs: Amíg ki nem (X/1/73)
 Só Balázs: Feladat (X/1/75)
 Somoskői Beáta: Az utolsó széljegyzet (IX/2/77)
 Szabó Csilla Judit: Várakozás (IX/1/78)
 Szabó Sándor: A tavasz (II/4/61)
 Szathmáry Zoltán: Az Idő (III/4/54)
 Szathmáry Zoltán: Egy pár bakancsról (V/1/61)
 Szathmáry Zoltán: Nárcisszus ébredése (V/1/60)
 Szénási Miklós: A pohár (VI/1/73–78)
 Szénási Miklós: Dióparketta, likőr és voroneti kék (VII/2/86–89)
 Szilágyi László: Árnyékban (V/2/68)
 Szilágyi László: Fellegekkel érkezem (III/4/55)
 Szlovén költők versei (Tomaž Šalamun, Edvard Kocbek, Srečko Kosovel, Aleš Debeljak, Dane Zajc) (*fordította: Lukács Zsolt*) (V/2/54–59)
 Szűk Balázs: Nekrológ-lista (IX/3/82–83)
 T. Ágoston László: A hatalom árnyékában (II/1/56–63)
 T. Ágoston László: Pótnászút (IX/1/74–77)
 T. Nagy József: Egy dallamra (I/2/62)
 T. Nagy József: Gyermeklapok (I/2/63)
 Tahir, Baba: Négysorosok (*fordította: Tusnády László*) (III/3/66)
 Takács Béla: Állomások (I/2/64–68)
 Tarkovszkij, Arszenyij versei (*fordította: Cseh Károly*) (VII/4/72–76)
 Tatár Balázs János versciklusa (VII/3/76–78)

- Tatár Balázs János: Bevezetés a szépirodalmukba. Turóczi Nóra és Kovács József versei elé (VIII/3/66)
 Taufer, Veno és Vidmar, Maja versei (*fordította és az életrajzi jegyzeteket írta: Lukács Zsolt*) (IX/4/80–85)
 Temesvári Márta: Angyal volt (IV/2/65)
 Temesvári Márta: Ha megéltem (IV/2/64)
 Tomaji Attila: Ma este (VII/1/77)
 Tomaji Attila: Toszkán anizsek (V/4/61–63)
 Tornay Mari: dobpergés (II/1/66)
 Tornay Mari: talán (II/1/67)
 Tóth A. Tamás: Orr-pör (IX/4/86–88)
 Tóth Barna: (A tökéletes szó) (VIII/1/77)
 Tóth Barna: (Legyen tiéd a csönd) (VIII/1/78)
 Tóth-Máthé Miklós: A pap fia (II/2/77–82)
 Tóth-Máthé Miklós: Az első kalapom (I/1/64–66)
 Török-Szofi László: Névjegy (V/2/64)
 Török-Szofi László: Térdig érő (V/2/63)
 Turóczi Nóra: Belébújt (VIII/3/67)
 Turóczi Nóra: Zúgó fülre (3/68)
 Tusnád László: Ködbe fúlt álmok (III/3/55–65)
 Tusnád László: Vágta a jégkristályos időben (I/1/67)
 Tusnád Mária: Hópelyhecske (VIII/4/81–86)
 Ungvári Judit: Dal (II/2/83)
 Válogatás az „Amit szívedbe rejtessz...” verspályázat díjazott alkotásaiból. Árvai Krisztina, Csupor Márton, Füle Ágnes, Gál Zsuzsanna, Horváth Béla, Pányi Jolán, Puskás Anikó, Sulyok Blanka, Szenes Laura versei (III/2/57–66)
 Varga Bálint: más (X/2/82–83)
 Varga István: Hegyeim (József Attilának) (II/4/62)
 Varga István: Temetőben (II/4/62)
 Vass Tibor: Kétezeröt, nem a reményről beszélek (V/3/66–72)
 Vass Tibor: Naívek, színek na, felettébb eljáró ívek (IX/4/70–72)
 Vass Tibor: Önképző körök (IV/3/65–68)
 Vass Tibor: Valahogy nézése (VI/3/80–81)
 Vértes Judit: Üvegbaba (IV/2/63)
 Viczai Henrietta: Fekete-fehér (II/4/63)
 Viczai Henrietta: Selyemben (II/4/63)
 Villon, Francois: Ballada anyjának, ki Miasszonyunkhoz fohászkodik (*fordította: Ungvári Judit*) (II/2/84–85)
 Volodarszkij, Leonyid: Margarita nélkül a Mester (*fordította: Cseh Károly*) (VII/4/80)
 Weinrauch Ingrid: Egy kád víz (VI/3/76–77)
 Yukara (Ainu epikus költemények, részlet) – Három rövid ének (*fordította: Fodor György*) (VIII/2/80–85)
 Zelnik Csaba Ákos: Akkor (II/3/55)
 Zelnik Csaba Ákos: Helyzetjelentés (II/3/54)
 Zsirai László: Jellemzés (V/2/66)
 Zsirai László: Lelkünkben ébred (I/3/58)
 Zsirai László: Megfojthatatlan (V/2/65)
 Zsirai László: Őszi elégia (VII/3/86)
 Zsirai László: Remény (I/3/58)
 Zsonda Márk: Lussonium (VI/4/75–76)

Archívum (I/2.–V/4.)

„A Párt eszméi tiszták!” Egy zempléni pártmunkás levélváltása Aczél Györggyel a törvénysértésekről, 1958
 (közléteszi: Bolvári-Takács Gábor) (I/2/72–78)

1

ízéves a Zempléni Múzsza

A sárospataki Értelmiségi Kör alapítólevele, 1988 *(bevezette és közléteszi: Balázsi Károly)* (I/3/67–72)
 A Tanácsköztársaság és a pataki Kollégium. Buza László emlékei 1919-ről *(közléteszi és az utószót írta: Bolvári-Takács Gábor)* (VI/3/79–84)
 „Az egyesült Európa magyar nemzetünk nagy reménye.” Habsburg Ottó sárospataki előadása, 1990 *(közléteszi: Bolvári-Takács Gábor)* (III/1/69–80)
 Benke Imre: Előadások a harmincas évek Amerikájáról *(bevezette és közléteszi: Benke György)* (III/2/67–81)
 Benke Kálmán: Tátraí útínapló, 1925. Feljegyzések az 1925. májusi cserkészkirándulásról *(bevezette és közléteszi: Benke György)* (IV/2/67–85)
 Bolvári Zoltán: Előadások a zenei nevelésről (1941, 1967) *(bevezette és közléteszi: Bolvári-Takács Gábor)* (IV/3/79–86)
 Czínke Ferenc: Fővédnöki székfoglaló a Sárospataki Diákegylet közgyűlésén, 1989 *(bevezette és közléteszi: Bolvári-Takács Gábor)* (II/4/72–77)
 Emlékezés Antall József miniszterelnökre. Parlamenti beszédek, 1990–1993 *(válogatta és bevezette: Bolvári-Takács Gábor)* (IV/1/75–83)
 Erdélyi életképek, 1942. Turi Sándor úti emlékei a második bécsi döntés után *(közléteszi, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: Bolvári-Takács Gábor)* (VI/1/70–76)
 Erdélyi János: Szerkesztői előszó a *Sárospataki Füzetek* első számához, 1857 (II/2/69–71)
 Falusi lakodalom Vajdácskán. Palumby Gyula rádióközvetítése, 1942 *(közléteszi: Bolvári-Takács Gábor, utószó: Demeter Gyula)* (IV/1/65–74)
 Farkas Andor: Szerkesztői előszó a *Zempléni Fáklya* első számához, 1941 (II/3/64–66)
 „Felcsillan a tűz alatti parázs” Koncz Sándor berlini levele, 1937 *(közléteszi, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: Koncz Gábor)* (IV/4/72–75)
 Finkey Ferenc: Felhívás a volt pataki diákokhoz, 1916 *(sajtó alá rendezte és az utószót írta: Bolvári-Takács Gábor)* (III/4/63–70)
 Halmi Iván: Októberi napló, 1956. Karcolatok a Szabadságharc napjaiból (V/2/69–78)
 Koncsol László: Sárospataki történetek, 1947–1950 (V/4/72–87)
 Kossuth Lajos, a zempléni ügyvéd (1824–1832) *(összeállította és bevezetőt írta: Bolvári-Takács Gábor)* (II/3/59–73)
 Németh László: Szerkesztői bevezető a *Tanu* első számához, 1932 (II/2/88–91)
 Országos tanérvnyitók Sárospatakon, 1976–2001. Mádl Ferenc, Orbán Viktor, Polinszky Károly, Pozsgay Imre beszédei *(válogatta, szerkesztette és a jegyzeteket írta: Bolvári-Takács Gábor)* (II/1/70–82)
 Pártállam és meggyerendezés 1949–1950. Dokumentumok az önálló Zemplén megye megszüntetéséről *(közléteszi: Bolvári-Takács Gábor)* (III/3/78–93)
 Volt egyszer egy borháború, 1990 *(a dokumentumokat válogatta és szerkesztette: Balázsi Károly)* (II/4/64–84)
 Zsidó közösségi épületek Sárospatakon. Gazda Anikó rekonstrukciós vázlata, 1989 *(közléteszi: Bolvári-Takács Gábor, utószó: Sugár Péter)* (IV/4/76–83)

Szemle

(II/1.–)

A. Gergely András: A „valóság pedagógiájától” a pedagógia valóságáig (X/2/86–88)
 Ádám György: Tanulmányok az életén át tartó tanulásról (IX/1/85–89)
 Arday Géza: Arkképek az emigráció irodalmából (X/2/95–96)
 Bacsó Béla: Jó, ha értjük. Hans-Georg Gadamer halálára (II/3/78–81)
 Baják László: Zempléni építáfiumok a Magyar Nemzeti Múzeumban (IX/3/95–98)
 Balajthy Ágnes: Miskolcra nyíló kapuk (X/3/95–98)
 Balázs Géza: A Pannon-tengeri töredékekről (V/3/85–90)
 Balázsi Károly: Élő népfőiskola (III/2/97–99)
 Balogh Judit – Dienes Dénes – Fazekas Csaba: Az Egyháztörténeti Szemle bemutatkozik (II/4/85–86)
 Banyár Magdolna: Tanulmányok vallásról, társadalomról (IX/4/95–98)

- Baranyai Katalin: Hitvallás és létforma „Sion váraiban” (III/1/88–90)
- Baráth Béla Levente: Az angyal alakos címerek városa (VIII/2/101–103)
- Baráth Béla: Szubjektív egyháztörténelem (II/3/85–88)
- Barna Péter: Tizenöt novella férfiakról és nőkről (IX/2/100–102)
- Barta János, ifj.: A Debreceni Szemle jubileumára (VII/4/90–94)
- Bencze Mátyás: A magyar jogelméleti hagyomány és tanulságai (VI/3/98–99)
- Bencsik János: Maradjon örök emlékezetben (V/1/92–93)
- Benedek Mariann: Civil szervezetek Magyarországon (VIII/4/103–104)
- Benedek Mariann: Huntington nyomában (IX/4/99–101)
- Benke György: Egy virágkor pedagógusai (VI/1/88–91)
- Bereti Gábor: A hanyatlás apoteózisa (VIII/2/94–96)
- Bereti Gábor: Egy Álmoskönyvről, derűvel ajánlva (X/1/90–92)
- Bertha Zoltán: Hűség és sokféleség (VI/1/79–82)
- Bertha Zoltán: Világító fényekkel, képekkel (VIII/1/95–97)
- Bódi Zsuzsanna: Egy iparbáró történetei (IX/1/97–99)
- Bodrogi Ferenc Máté: A Kazinczy-büsztt provokációja (X/3/86–91)
- Bojtör István: Széphalom szelleme. Húsz éves a Kazinczy Ferenc Társaság (VI/2/85–88)
- Bolvári-Takács Gábor: A debreceni neveléstudományi iskola (VIII/4/100–102)
- Bolvári-Takács Gábor: A Vay-család a társadalmi, politikai közéletben (VIII/1/89–91)
- Bolvári-Takács Gábor: Adattár a Kossuth-díj hat évtizedéről (IX/2/95–97)
- Bolvári-Takács Gábor: Ballagi Géza és a pataki jogakadémia (VII/3/92–94)
- Bolvári-Takács Gábor: Egy felvidéki magyar politikus emlékezete (II/2/92–96)
- Bolvári-Takács Gábor: Évszázadok tanúsága. Az *Acta Patakina* újabb kötetei (III/1/94–96)
- Bolvári-Takács Gábor: Harctéri napló a Don-kanyarból (III/4/82–85)
- Bolvári-Takács Gábor: Jászay Pál a történelem szolgálatában (IX/3/84–86)
- Bolvári-Takács Gábor: Másfél évtized az erdélyi magyar felsőoktatás történetéből (II/3/89–91)
- Bolvári-Takács Gábor: Mecenatúra és muzsika. Száz éves a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar (VII/1/84–86)
- Bolvári-Takács Gábor: Teleki József, Sárospatak és az Akadémia (V/2/82–85)
- Bónis Ferenc: A hangjegyeken túl. Kodály Zoltán és Farkas Ferenc írásai (IV/4/88–90)
- Bónis Ferenc: Bartók Péter – Bartók Béláról (III/1/86–87)
- Bónis Ferenc: Másfél évszázad a magyar zenekultúra történetéből (VII/3/95–97)
- Borbáth Erika: Durkó Mátyás Emlékkönyvébe (VII/2/97–99)
- Boros László: Földrajzi lexikon a Zempléni-hegységről (X/2/92–94)
- Czegei Wass Huba: Mit mondana ma Wass Albert? (V/2/86–88)
- Cseke Péter: Kakas és pelikán (V/4/88–91)
- Csorba Csaba: Búcsú Dankó Imrétől (IX/1/82–84)
- Dáné Tibor Kálmán: Erdélyről, Kálvin és Kazinczy szellemében (IX/2/84–88)
- Dankó Imre: Néprajzi vonatkozások református egyházlátogatási jegyzőkönyvekben (VIII/4/94–96)
- Darmos István: A Bodrog Néptáncgyűttes ötven éve (IV/4/94–96)
- Deme László: Az emberség szolgálata és a szolgálat embersége. Gondolatok a patakiságról (IV/3/91–92)
- Dobay Béla: Erdélyi János és kora (VIII/4/87–93)
- Dobay Béla: Fogarasi János, a sokoldalú nyelvtudós (I/3/80–83)
- Dobay Béla: Pazar József hite és hűsége (IX/4/91–94)
- Dobay Béla: Vallomás a nótás Bathó Jánosról (V/1/77–79)
- Dombóvári János: A Lavotta Alapítvány és a sátorlajújhelyi zenei közélet (IV/1/96–97)
- Egeresi László: Ismeretlen föld a Holt-tengertől keletre (X/2/89–91)
- Egey Emese: A „második” Kossuth. Egy mérnök-politikus emlékezete (VII/2/90–93)
- Egey Emese: Dokumentumok a szupplikációról (III/2/93–96)
- Erdei Nóra: Erdős Renée újralfedezése (V/4/95–99)
- Fehér Erzsébet: Lázár Károly és a tudományos gyermekmegismerés (II/4/94–97)
- Fehér József: A magyar kultúra napján (I/1/72–74)
- Fehér József: Sárospatak, a könyvtárak városa (II/1/83–86)

1

ízéves a Zempléni Múzsza

- Fogarasi Zsuzsa: Új református templomok (II/1/94–95)
- Földy Ferenc: A tanítók tanítója. In memoriam Ködöböcz József (1913–2003) (III/3/97–99)
- Földy Ferenc: Tizenöt éves a Magyar Comenius Társaság (I/4/81–84)
- Földy Krisztina Lilla: Árpád-házi Szent Erzsébet tisztelete Európában (III/4/75–78)
- Földyné Asztalos Adrienne: Minőség és szeretet. Száz éve született Szabó Ernő (V/1/80–83)
- Fügedi János: A tánc múltja a Bodroghözben (II/1/87–89)
- Füredi János: Apollón védelmében (VII/1/90–92)
- Gáborjáni Szabó Botond: A cívis város vonzásában. Takács Béla és Debrecen (VII/2/94–96)
- Grin Igor: Tanulmányok Tokaj történetéből (III/2/85–87)
- Halászi Aladár: Bolvári Zoltán, a „hanglító” művész (VIII/3/87–90)
- Halászi Aladár: Jöjjön el a mi országunk! (VII/4/100–102)
- Harsányi István: Nemzedékem szemével (II/2/105)
- Horváth Zita: Misszionáriusok Magyarországon a 17. században (IX/2/91–94)
- Högye István: Emlékezés Dókus Ernőre (IX/2/89–90)
- Hörsik Richárd: Emlékezés és tisztelgés Rákóczi földjén (VIII/2/90–93)
- Hörsik Richárd: Hazatért sárospataki könyvek. Szempontok a kulturális kooperáció európai kiterjesztéséhez (VII/1/87–89)
- Jakab István: Anyanyelv és magyarságtudat (VIII/1/85–88)
- János István: Művelődéstörténet alulnézetben (IV/2/89–92)
- Jánosi Zoltán: Kölcsey Ferenc szobra előtt (VIII/2/86–89)
- Jósvainé Dankó Katalin: A sárospataki vár műemléki helyreállításának eredményei (II/4/85–88)
- Jován Katalin: „Betűbe-tűrhetetlen” (X/3/99–101)
- Kaán Zsuzsa: Seregi László – magáról és másokról (VI/3/95–97)
- Kádár Ferenc: Az újhelyi eklézsia történetének krónikásai (IV/2/93–97)
- Kaló Béla: A Parnasszus körül. Kalász László versei és Erdélyi Z. László Thomas Bernhard-fordításai (VI/2/92–94)
- Kaló Béla: Oroszthon Atlantisza (VIII/3/102–103)
- Karasszon Dénes: Anghy Csaba Geyza, a Fővárosi Állatkert megmentője (VII/3/88–91)
- Karasszon Dénes: Két nemzet orvosa. A világljáró Duka Tivadar emlékezete (VIII/3/83–86)
- Katona Kálmán: Fényáldozat (IV/1/84–86)
- Katona Rezsőné: Sátoraljaújhely olvasmányos lexikona (V/2/92–93)
- Kelemen Judit: Id. Ábrányi Kornél és a 19. századi zenei közélet (I/3/88–93)
- Keveczy László: A tudomány közel van. Emléksorok Marx György atomfizikus tiszteletére (IV/1/87–90)
- Kézi Erzsébet: Egy igazi professzor: Rácz Lajos (IV/3/96–98)
- Király Tibor: A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete (Gondolatok Finkey Ferencről, halála után ötven évvel) (I/1/75–79)
- Kiss Endre József: A Széphalom évkönyvről (III/1/91–93)
- Kiss Endre József: Bojtór István ítéletei (III/4/86–87)
- Kiss Endre József: Kazinczy-breviárium (X/1/83–84)
- Kiss József: A testnevelő Szabó Károly emlékezete (VI/3/86–88)
- Klapcsik Sándor: Ludlum hősei (VI/1/83–87)
- Komáromy Sándor: Menyeyi Parnasszus. Forráskiadvány pataki diákok halottbúcsúztató verseiből (V/4/92–94)
- Kovács Árpád: Versenyképes államháztartás (V/2/94–97)
- Kovács Géza: Menedzserek vakító fényben (II/2/102–104)
- Kovács Teofil: Lelkészek, korok, öltözetek (V/2/89–91)
- Kováts Dániel: A Kazinczy-kutatás új eredményei (III/2/82–84)
- Kováts Dániel: Az új Poétai Gyűjteményről (I/1/80–82)
- Kováts Dániel: Epilógus egy önéletrajzhoz (VII/1/93–95)
- Kováts Dániel: Janó Ákos könyve a kiskun parasztverselőről (II/1/92–93)
- Kováts Dániel: Könyv Palágyi Deák Geyzáról (I/3/73–76)
- Kusztos Györgyi: Sárospataktól Nagykőrösig. Warga János pedagógiai pályája (IV/3/93–95)
- Láng Gusztáv: „Felejtst el arcom romló földi mását.” 100 éve született Dsida Jenő (VII/4/87–89)

- Lapis József: „Vagyok jelöltni tűntömet” Fecske Csaba írása (VI/3/89–91)
- Lapis József: Térnyerés. A Célpont Csoport és az Új Holnap Stúdió antológiájáról (VII/4/95–99)
- Lőrincz Szabolcs: Nemzeti értékekkel a világszínvonal felé. Húsz éves a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány (IX/4/89–90)
- Lukács Zsolt: A modern szlovén költészet változatai (V/2/79–81)
- M. Takács Lajos: A történés valószerűtlensége (X/2/97–98)
- Mács József: Sárospatak adománya (VIII/3/91–96)
- Mádl Ferenc: Lehetőségeink és feladataink az Európai Unióban (Függelék: A Magyar Köztársaság Országgyűlésének 2/2004. (IV.30.) OGY. sz. politikai nyilatkozata Magyarország európai uniós csatlakozása alkalmából) (IV/2/86–88)
- Máriás József: Az újravolt Kós Károly. Emléksorok születésének 125. évfordulóján (VIII/4/97–99)
- Máriás József: Balla László számvetése nyolcvanas évei határán (VIII/1/98–103)
- Máriás József: Őstörténeti hitregény Gál Elemértől (VII/1/96–98)
- Máriás József: Száz tárca Balla Lászlótól (VI/2/95–97)
- Máriás József: Tormay Cécile redivivus (X/1/85–89)
- Marik Sándor: Vállalva és visszánézve (V/1/87–89)
- Meskó Attila: A határon túli magyar nyelvű tudományos könyvkiadás (VII/1/81–83)
- Mezei Gábor: Mindenki naplója (VI/4/88–91)
- Mezei Tamás: Tudástársadalmi szerződés (IX/2/98–99)
- Mihalovicsné Lengyel Alojzia: A sátoraljaújhelyi Carolineum története (III/3/104–106)
- Mihalovicsné Lengyel Alojzia: Károlyfalva monográfiája (IV/4/91–93)
- Nagy Ádám – Nizák Péter: A Civil Szemle bemutatkozik (V/1/90–91)
- Nagy Bernadett: Enyém a vár, tiéd a lekvár (IX/4/102–104)
- Nagy Károly: Borsod-Abaúj-Zemplén megye Budapesten (II/2/95–97)
- Nyíri Péter: A Széphalom évkönyv új kötete (X/1/97–98)
- Nyíri Péter: „kutyahússággal kötődöm a fákhoz” Cseh Károly német műfordításkötetéről (X/3/92–94)
- Nyíri Péter: Szent és profán: ok és okozat (VIII/3/97–101)
- Nyíri Péter: Tusnády László Tasso-monográfiája (VI/3/92–94)
- Oláh Tamás: Rákóczi-kiállítás a sátoraljaújhelyi levéltárban (I/4/78–80)
- Pinczés István: Szellemidézés (III/1/83–85)
- Pintér János: A nemzet múzeuma (VI/2/89–91)
- Pocsainé Eperjesi Eszter: Búcsú Balassa Ivántól (III/1/81–82)
- Pocsainé Eperjesi Eszter: Falukutatás, helytörténet, néprajz. Új kutatási segédlet Sárospatakról (V/3/99–101)
- Pocsainé Eperjesi Eszter: Református egyház-látogatási jegyzőkönyvek (I/4/87–89)
- Pocsainé Eperjesi Eszter: Régészeti emlékek a pataki kollégiumi múzeumban (III/4/88–90)
- Pomogáts Béla: Mondatok a szabadságról és a zsarnokságról (VI/4/77–80)
- Rácz József – Takács Ádám: Drogkérdés és társadalomelmélet (VI/4/92–95)
- Sipos István (ifj.): A kisvasút születésnapján (III/4/71–74)
- Sipos István: A polihisztor Nyíry István emlékezete (I/3/84–87)
- Sipos István: Kőrös Endre akadémikus és a sárospataki természettudományos oktatás (II/3/74–77)
- Sz. Tóth János: Karácsony Sándor és a népfőiskolai mozgalom (II/3/82–84)
- Szabadfalvi József: A politika morális dilemmái (VII/2/100–104)
- Szabó Csaba: A pataki diákvilág anekdotái (II/1/90–91)
- Szabó Csaba: Mindennapi Shakespeare (I/2/79–84)
- Szabó Csaba: Október hősei. Pataki diákok az 1956-os forradalomban (VI/4/81–84)
- Szabó Csaba: Volt egyszer egy csoda. Osterhaven professzor emlékezete (IV/4/84–87)
- Szalay László Pál: Hankiss Elemér Magyarországa (X/3/102–105)
- Szathmáry Béla: Mi van a pataki tarisznában? (IV/1/98–101)
- Szathmáry Béla: Zsidó jog és etika (IX/1/90–93)
- Szűts István Gergely: A szent korhely Galíciája (VIII/1/92–94)
- Takács Béla: Humánus és hivatás. Száz éve született Szabó Gyula (VI/2/82–84)
- Takács Béla: Képes Bibliák (VII/3/101–102)
- Tamás Edit: „Csillag gyulladt Zemplén felett” (II/4/92–93)

1

ízéves a Zempléni Múzsza

- Tamás Edit: A Bodrogköz tájmonográfiája (IX/3/87–90)
 Tamás Edit: Államalapításunk ünnepén (IV/3/87–90)
 Tamás Edit: Rákóczi-iratok Sárospatakon (III/3/100–103)
 Tanka László: Magyarok Amerikában és Ausztráliában (V/3/91–94)
 Tomaji Attila: Vass Tiborról, a Bevallás garnitúra ürügyén (VI/1/84–86)
 Tóth Barna: Bozók Ferenc, a katolikus költő (IX/1/94–96)
 Tóth-Máthé Miklós: Emlékezés Misztótfalusi Kis Miklósról (II/4/89–91)
 Trencsényi Imre: Komjáthy István és a tehetségvédelem (V/3/95–98)
 Tuba Zoltán: Növényzet és állatvilág Magyarországon (VIII/2/97–100)
 Tukacs Béla: A nagy szétbomlás (I/2/85–89)
 Tukacs Béla: Béres Ferenc dalénekes emlékezete (VI/4/85–87)
 Tukacs Béla: Értékes hagyomány. A Sárospataki Református Kollégium Alapítvány másfél évtizede (IV/4/97–100)
 Turi Gábor: Ítélet és ízlés. Debrecen kulturális életének perspektíváiról – két tételben (IV/1/91–95)
 Tusnády László: A határon túli újabb kisebbségi gyermeklírát antológiája (II/2/97–101)
 Tusnády László: Az emberi teljesség bővületében (I/3/77–79)
 Tusnády László: Elementáris szimmetria (Tóthpál Gyula művészi fényképeiről) (IV/2/98–102)
 Tusnády László: Lélek-lények (X/1/93–96)
 Tusnády László: Maradandó emlék Kazinczy földjéről (IX/3/91–94)
 Ujfalussy József: Mozarttól Bartókgig – Bónis Ferenc tanulmánykötete (III/3/94–96)
 Vámosi Katalin: „Angyal született” Gondolatok Aknay János kiállításának megnyitójára (II/3/92–93)
 Vámosi Katalin: A Sárospataki Nyári Képzőművészeti Szabadiskola (III/2/88–92)
 Viga Gyula: Az aranyszínű szőlővesszők és borok földjén (VII/3/98–100)
 Viga Gyula: Búcsú Szabadfalvi Józseftől (I/2/90–94)
 Viga Gyula: Fontos könyv a Tiszáról (III/4/79–81)
 Viga Gyula: László Gyula találkozásai (IV/3/99–103)
 Wittmann Mihály: Balásházy János, a hazai agrárfejlődés úttörője (VII/4/84–86)

Szerkesztőségi közlemények

- A Zempléni Múzsza 2001–2005. évi I–V. évfolyamainak tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (VI/1/92–103)
 A Zempléni Múzsza 2001–2010. évi I–X. évfolyamainak tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (X/4/89–108)
 A Zempléni Múzsza 2001. évi I. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (I/4/90–92)
 A Zempléni Múzsza 2002. évi II. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (II/4/98–99)
 A Zempléni Múzsza 2003. évi III. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (III/4/91–93)
 A Zempléni Múzsza 2004. évi IV. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (IV/4/101–103)
 A Zempléni Múzsza 2005. évi V. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (V/4/100–102)
 A Zempléni Múzsza 2006. évi VI. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (VI/4/96–98)
 A Zempléni Múzsza 2007. évi VII. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (VII/4/104–106)
 A Zempléni Múzsza 2008. évi VIII. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (VIII/4/106–108)
 A Zempléni Múzsza 2009. évi IX. évfolyamának összesített tartalomjegyzéke
 (összeállította: *Bolvári-Takács Gábor*) (IX/4/105–107)

Balassa Iván (1917–2002) (II/4/5)
 Bolvári-Takács Gábor: A Zempléni Múzsában a magyar kultúra szolgálatában.
 Szerkesztői számvetés a folyóirat első tíz évéről (2001–2010) (X/4/85–88)
 Bolvári-Takács Gábor: Beköszöntő (I/1/5–7)
 Bolvári-Takács Gábor: Tizedik szám (III/2/5)
 Bordás István: Huszadik szám (V/4/5)
 Czinke Ferenc (1926–2000) (I/1/2)
 Földy Lilla: Harmincadik szám (VIII/2/5)
 Köszöntjük Orosz István akadémikust (IV/2/22)
 Lapis József: Negyvenedik szám (X/4/2)
 Lapunk új munkatársai (Egey Emese, Földy Lilla, Lapis József) (IV/1/102)
 Lapunk védnökei és szerkesztőbizottsága bemutatkoznak (Habsburg Ottó, Balassa Iván, Jakab István, Orosz István, Balázs Károly, Bolvári-Takács Gábor, Bordás István, Csetneki József, Dobrik István, Hörcsik Richárd, Jósvainé Dankó Katalin, Komáromy Sándor, Koncz Gábor, Lénárt Attila, Szathmáry Béla, Tamás Edit) (I/1/83)
 Számunk szerzői (I/1/88, I/2/98, I/3/94, I/4/94, II/1/96, II/2/106, II/3/94, II/4/100, III/1/97, III/2/100, III/3/107, III/4/94, IV/1/103, IV/2/103, IV/3/104, 4/104, V/1/94, V/2/98, V/3/102, V/4/103, VI/1/104, VI/2/98, VI/3/100, VI/4/99, VII/1/99, VII/2/105, VII/3/103, VII/4/103, VIII/1/104, VIII/2/104, VIII/3/104, VIII/4/105, IX/1/101, IX/2/103–104; IX/3/99; IX/4/108, X/1/99, X/2/99, X/3/106, X/4/108)
 Szerkesztőbizottságunk új tagja bemutatkozik (Fehér József) (II/1/86)
 Szerkesztőbizottságunk új tagja bemutatkozik (Takács Ádám) (III/1/23)
 Szerkesztőbizottságunk új tagja bemutatkozik (Tuba Zoltán) (V/1/93)
 Szerkesztőbizottságunk új tagjai bemutatkoznak (Baráth Béla Levente, Ugrai János) (IX/1/100)
 Szerkesztőségi közlemény (V/4/103, IX/4/107)
 Tuba Zoltán (1951–2009) (IX/2/2)

Illusztrációk

a) Művészek

Aknay János (III/1)
 Andrassy Kurta János (III/2)
 Bálint József (VII/3)
 Bánóczki Tibor (X/2)
 Bartus Ödön (VIII/3)
 Bertha Zoltán (I/3)
 Borsi Antal (X/1)
 Borúth Andor (III/4)
 B. Szabó Edit (V/2)
 Czinke Ferenc (I/1)
 Csetneki József (IX/2)
 Domján József (IV/4)
 Égerházy László (VIII/1)
 Fazekas Balogh István (IX/1)
 Feledy Gyula (V/1)
 feLugossy László (II/2)
 Gubis Mihály (VII/4)
 Halmy Miklós (II/1)
 Kass János (IX/3)
 Kovács László (VI/4)
 Makovecz Imre (V/4)
 Molnár Irén (II/3)
 Nádasy János (VIII/4)

1. évfolyam a Zempléni Múzsza

Puha Ferenc (IV/1)
 Sándor Zsuzsa (IV/2)
 Somogyi György (VI/2)
 Sugár Péter (VII/2)
 Szalay Lajos (IX/4)
 Szentirmai László (VIII/2)
 Szkircsák Bertalané (VI/1)
 Teller István (VII/1)
 Urbán György (I/2)

b) Közgyművészeti

Land Art Művésztelep, Tolcsa (X/3)
 Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma Képzőművészeti Gyűjteménye, Sárospatak (II/4)
 Miskolci Galéria Kondor Béla-gyűjteménye (VI/3)
 Sárospataki Képtár Béres Ferenc-gyűjteménye (I/4)
 Sárospataki Képtár Zene-Kép c. kiállítása (IV/3)
 Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Múzeuma (III/3)
 Zempléni Múzeum képeslap-gyűjteménye, Szerencs (V/3)

(összeállította: Bolvári-Takács Gábor)

Számunk szerzői

Áfra János (Hajdúböszörmény, 1987) • Balázs Ildikó (Marosvásárhely, 1965) • Balázs Károly (Bernecebaráti, 1945) • Baráth Béla Levente (Debrecen, 1971) • Barcza József (Kunszentmárton, 1932 – Debrecen, 2004) • Beke Pál (Budapest, 1943 – Budapest, 2009) • Bene Zoltán (Kecskemét, 1973) • Bertha Zoltán (Szentes, 1955) • Bihari Zoltán (Szerencs, 1967) • Bolvári-Takács Gábor (Sárospatak, 1967) • Bordás István (Miskolc, 1965) • Cseh Gizella (Komárom, 1972) • Cseh Károly (Borsodszentgyörgy, 1952) • Dobay Béla (Sárospatak, 1934) • Dobrik István (Szikszó, 1948) • Dudás Sándor (Alsóábrány, 1941) • Egey Emese (Budapest, 1966) • Éles Csaba (Debrecen, 1951) • Farkas Arnold Levente (Nagyvárad, 1979) • Fecske Csaba (Szögliget, 1948) • Fehér József (Bodroghalom, 1952) • Fekete Ilona (Budapest, 1978) • Földy Krisztina Lilla (Sárospatak, 1977) • Halászi Aladár (Szabolcs, 1940) • Halmosi Sándor (Szatmárnémeti, 1971) • Harsányi István (Sárospatak, 1908 – Budapest, 2002) • Hermán M. János (Koloszvár, 1948) • Hoppál Mihály (Kassa, 1942) • Hörcsik Richárd (Sátoraljaújhely, 1955) • Jakab István (Nagyvárad, 1928) • Jósavainé Dankó Katalin (Tokaj, 1945) • Karaffa Gyula (Nyíregyháza, 1964) • Karasszon Dénes (Budapest, 1925) • Kelemen Judit (Hatvan, 1966) • Kiss Jenő (Mihályi, 1943) • Kocsis Rudolf (Kisjenő, 1963) • Komáromy Sándor (Bodrogolaszi, 1945) • Komlósi Kornél (Debrecen, 1985) • Koncz Gábor (Sátoraljaújhely, 1950) • Koncz Péter (Budapest, 1982) • Koncz Sándor (Diósgyőr, 1913 – Sárospatak, 1983) • Korpa Tamás (Szendrő, 1987) • Kovács Dániel (Abaújnád, 1929) • Lapis József (Sárospatak, 1981) • Lászlóffy Csaba (Torda, 1939) • Madár János (Balkány, 1948) • Magolcsay Nagy Gábor (Miskolc, 1981) • Maller Sándor (Sárospatak, 1917 – Budapest, 2001) • Marosi Ernő (Miskolc, 1940) • Mezei Gábor (Gyöngyös, 1982) • Mogorósi László (Nyíregyháza, 1976) • Németh János István (Budapest, 1954) • Oláh András (Hajdúnánás, 1959) • Orosz István (Mád, 1935) • Palágyi László (Királyhelmec, 1989) • R. Várkonyi Ágnes (Salgótarján, 1928) • Szabadfalvi József (Debrecen, 1961) • Szathmáry Béla (Sátoraljaújhely, 1956) • Szathmáry Zoltán (Sárospatak, 1982) • Szénási Miklós (Debrecen, 1967) • Szentirmai László (Mezőcsát, 1950) • Takács Ádám (Sárospatak, 1970) • Takács Béla (Sárospatak, 1930 – Debrecen, 1997) • Tamás Edit (Sárospatak, 1968) • Tatár Balázs János (Miskolc, 1988) • Tóth-Máthé Miklós (Tiszalúc, 1936) • Tuba Zoltán (Sátoraljaújhely, 1951 – Budapest, 2009) • Tusnády László (Mátészalka, 1940) • Ugrai János (Eger, 1977) • Vásárhelyi Balázs (Budapest, 1969) • Vass Tibor (Miskolc, 1968) • Vitányi Iván (Debrecen, 1925) • Zsiri László (Sopron, 1956)